

Ludmila Kašparová, Milan Půček a kolektiv

Kohezní politika: Osídlení v České republice

Partnerství měst a venkova

Ministerstvo pro místní rozvoj
Ústav územního rozvoje
2009

OPERAČNÍ
PROGRAM
TECHNICKÁ
POMOC

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

NÁRODNÍ ORGÁN
PRO KOORDINACI

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

Ludmila Kašparová, Milan Půček a kolektiv

Kohezní politika: Osídlení v České republice

Partnerství měst a venkova

Ministerstvo pro místní rozvoj
Ústav územního rozvoje
2009

**Kohezní politika: Osídlení v České republice
Partnerství měst a venkova**

Ludmila Kašparová, Milan Půček a kolektiv

Vydavatel:

Ministerstvo pro místní rozvoj
Národní orgán pro koordinaci
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1

Ústav územního rozvoje
Jakubské náměstí 3
601 00 Brno

Autorský kolektiv za Ministerstvo pro místní rozvoj ČR:

Ing. Milan Půček, MBA, Ph.D. (autor kapitol 1, 2.1c, 6.1, 6.3)
RNDr. Josef Postránecký
Mgr. Jiří Markl
Ing. Čeněk Teichmann

Autorský kolektiv za Ústav územního rozvoje:

PhDr. Ludmila Kašparová
RNDr. Jan Bína, CSc.
Ing. arch. Jana Hurníková
RNDr. Vladimíra Labounková
Ing. František Nantl
Ing. Alena Navrátilová
Ing. Ludmila Rohrerová
Ing. arch. Eva Rozehnalová
Ing. arch. Hana Šimková, Ph.D.

Publikaci je možné získat v elektronické podobě
na internetových adresách:

www.mmr.cz
www.strukturalni-fondy.cz
www.uur.cz

2009 © MMR Praha, ÚÚR Brno
ISBN 978-80-903928-7-8

Vážené čtenářky, milí čtenáři,

dostává se Vám do rukou publikace, která je vydána v českém a anglickém jazyce a věnuje se problematice osídlení v České republice, partnerství měst a venkova. To vše v kontextu regionální (kohezní) politiky Evropské unie.

Regionální (kohezní) politika EU patří k základním a významným politikám Evropské unie. Co si pod pojmem „regionální politika EU“ představit? Přestože je Evropská unie jednou z nejbohatších částí světa, existují mezi jejími regiony nápadné rozdíly. Proto je zde regionální politika Evropské unie, jejímž základním principem je snaha zamezit vzniku a zvětšování těchto nepoměrů, které vedou ke snižování dynamiky rozvoje starého kontinentu. Regionální politika EU prosazuje princip solidarity a soudržnosti, a to jak ke stávajícím, tak k přistupujícím členům. O významu prosazování těchto principů v Evropské unii svědčí fakt, že na regionální politiku jde více než třetina rozpočtu EU.

Regionální politika EU patří mezi tzv. komunitární neboli koordinované politiky. To znamená, že její těžiště a naplňování spočívá v členských státech, zatímco orgány Evropské unie dbají na její koordinaci a správné provádění. Cíle a priority regionální politiky reagují a jsou zaměřeny na nejzávažnější problémy členských států a přistupujících zemí. Pomoc regionální politiky je zaměřena na regiony, které jsou hospodářsky slabé, zaostávající v ekonomických ukazatelích, na regiony se sociálními problémy a poškozeným životním prostředím.

Ministerstvo pro místní rozvoj se bude v době svého předsednictví (v rámci Prvního akčního programu pro implementaci Územní agendy EU) zabývat řešením vztahů měst a venkova. Cílem aktivity je vypracování návrhů pro posílení koordinace mezi městským a venkovským prostorem v duchu Územní agendy EU a Lipské charty o udržitelných evropských městech. Dalším cílem je identifikovat překážky a potenciál pro spolupráci mezi městy a venkovem.

Proto prostřednictvím této publikace chceme seznámit čtenáře s problematikou sídelní struktury České republiky, jejími charakteristickými rysy a vývojovými trendy. Sídelní struktura České republiky je charakteristická velkou rozdrobeností sídel představujících administrativně 6 249 obcí s výraznou převahou malých obcí do 500 obyvatel. Velikost měst je výrazně odlišná od řady zemí EU, ve kterých se historicky vyvinula významná metropolitní centra ovládající populačně silné nebo územně rozlehlé regiony. Českým specifikem je nižší míra koncentrace obyvatel do velkoměst a převažující počet menších měst, jejichž potenciál je pro regionální rozvoj ČR zcela zásadní, protože představují stabilizační a rozvojový prvek ve venkovském prostoru.

S ohledem na specifickou situaci v České republice je nezbytné reflektovat sídelní hierarchii, která vytváří v evropských poměrech jedinečné podmínky pro posilování polycentrického rozvoje, jakožto jednoho z cílů rozvoje území a možného řešení vztahů měst a venkova.

Věříme, že tato publikace přispěje k poznání problematiky vývoje osídlení v České republice, základních tendencí jeho vývoje a utváření vztahů mezi městy a venkovským prostorem.

Ministr pro místní rozvoj

Cyril Svoboda

Obsah:

1. Úvod, regionální (kohezní) politika EU	9
1.1 Struktura publikace.....	9
1.2 Regionální (kohezní) politika Evropské unie.....	10
1.3 Budoucnost regionální (kohezní) politiky po roce 2013	13
2. Administrativní členění České republiky, osídlení a sídelní struktura.....	17
2.1 Správní uspořádání státu.....	17
2.2 Obce a jejich postavení.....	20
2.3 Osídlení a sídelní struktura.....	23
3. Problematika venkova.....	36
3.1 Vymezení venkovských obcí.....	36
3.2 Typy venkovských regionů a trendy rozvoje.....	37
3.3 Spolupráce obcí.....	41
4. Města jako póly růstu.....	49
4.1 Charakteristika českých měst.....	49
4.2 Srovnání ekonomické výkonnosti měst.....	53
4.3 Srovnání míry urbanizace podle krajů.....	56
4.4 Srovnání míry urbanizace ČR a ostatních států EU.....	58
5. Vztahy měst a venkova.....	61
5.1 Koncentrace ekonomických a sociálních aktivit do měst.....	61
5.2 Role malých a středních měst v rozvoji venkova.....	63
5.3 Suburbanizace středně velkých a velkých měst (nad 20 tisíc obyvatel).....	64
5.4 Rozpínání velkých měst (urban sprawl).....	65
5.5 Dopravní dostupnost a obslužnost území.....	66
6. Nástroje rozvoje území.....	69
6.1 Nástroje regionálního a územního rozvoje.....	69
6.2 Strategické dokumenty.....	73
6.3 Finanční nástroje – fondy EU a dotace.....	79
7. Shrnutí.....	86

1. ÚVOD, REGIONÁLNÍ (KOHEZNÍ) POLITIKA EU

1.1 Struktura publikace

Vztahy město-venkov ve smyslu Územní agendy EU

Publikace „Kohezní politika: Osídlení v České republice“ s podtitulem „Partnerství měst a venkova“, která se Vám dostává do rukou, vznikla u příležitosti předsednictví České republiky v Radě EU v prvním pololetí roku 2009. V rámci předsednictví převzalo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odpovědnost za plnění „Prvního akčního programu pro implementaci Územní agendy EU“ (tento dokument lze získat na <http://www.mmr.cz/informace-o-dokumentu-uzemni-agenda-eu-territorial-agenda-of-the-european-union>). V rámci Prvního akčního programu bude Česká republika věnovat pozornost aktivitě 1.1, která se zabývá řešením vztahů měst a venkova („urban-rural relations“). Cílem aktivity 1.1 je vypracování návrhů pro posílení koordinace mezi městským a venkovským prostorem na úrovni EU a členských států ve smyslu „Územní agendy EU“ (tento dokument lze získat na <http://www.mmr.cz/informace-o-dokumentu-uzemni-agenda-eu-territorial-agenda-of-the-european-union>) a „Lipské charty o udržitelných evropských městech“ (tento dokument lze získat na http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2007/2007-04/02_lipska.pdf). Dalším cílem této aktivity je přispívat k posilování polycentrického rozvoje a inovací prostřednictvím vytváření sítí měst a dále pak identifikovat překážky a potenciál pro spolupráci mezi městy a venkovem. Politika plynoucí z „Územní agendy EU“ a „Lipské charty o udržitelných evropských městech“ bude v nastávajícím období směřovat k optimalizaci vazeb mezi městy a venkovem. Budou prohlubovány stávající či vznikat nové činnosti, které podporují vazby město-venkov („urban-rural“). V současné fázi implementace Územní agendy EU je třeba iniciovat a rozvíjet aktivity, které povedou k hlubšímu porozumění těmto vazbám a jejich dopadům na kvalitu života obyvatel.

O čem je tato publikace

V předmluvě a první kapitole je kromě zdůvodnění vzniku publikace a její struktury také stručně popsána problematika **regionální (kohezní) politiky** EU. Regionální politika EU je jednou z klíčových politik EU. Jedním z významných aspektů této politiky je územní soudržnost. To je možné chápat jako posilování komplexního přístupu k území, který nebude v koncepčních a programových dokumentech oddělovat problematiku měst a venkova, ale naopak zdůrazňovat jejich vzájemné vazby.

Všechny členské země Evropské unie mají za sebou specifický vývoj svého územně-správního členění. Tento vývoj respektuje přirozené potřeby obyvatel a státní správy.

V Evropské unii existuje 27 různých systémů administrativního členění, což omezuje možnosti vzájemného srovnávání regionů. Za účelem možnosti srovnávání byl v roce 1988 zaveden jednotný systém územních statistických jednotek (NUTS). **Administrativní členění, územní uspořádání, osídlení a sídelní strukturu ČR** popisuje **kapitola druhá**. Charakteristickým rysem sídelní struktury ČR je velká „rozdrobenost“ sídel. Administrativně to představuje 6 249 obcí (s výraznou převahou malých obcí do 500 obyvatel).

Problematika venkova je tématem **kapitoly třetí**. V ČR nejsou jednoznačně definovány venkovské obce. Proto je uvedena charakteristika venkovských obcí, klasifikace venkovských regionů. Pozornost je věnována spolupráci obcí, jejím formám, Euroregionům a přeshraniční spolupráci.

Zatímco kapitola třetí se věnuje venkovu, tématem **kapitoly čtvrté** jsou **města**. Města jsou považována za základní prvky prosperity, jsou v souladu s regionální (kohezní) politikou EU chápána jako **póly růstu**. Je zde uvedeno ekonomické srovnání výkonnosti měst a srovnání míry urbanizace.

Vybrané vztahy **měst a venkova** jsou popsány v **kapitole páté**. Prostor je věnován následujícím tématům: role malých měst v rozvoji venkova, suburbanizace a „rozpínání“ velkých měst, dopravní dostupnost a obslužnost území.

Kapitola šestá popisuje **nástroje rozvoje území**. K nim v rámci této publikace řadíme strategické dokumenty, metodické a finanční nástroje. Regionální (kohezní) politika EU je prosazována pomocí strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Česká republika má v období 2007-2013 možnost vyčerpát v rámci této politiky 26,7 miliardy €.

Závěr a shrnutí obsahuje **sedmá kapitola**.

1.2 Regionální (kohezní) politika Evropské unie

1.2.1 Co je regionální (kohezní) politika EU

Regionální politika Evropské unie bývá často označována názvem „kohezní politika“ nebo „politika soudržnosti“, můžeme se také setkat s názvem „politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti“. Je zaměřena na podporu regionů, zejména hospodářsky slabých regionů, které zaostávají v ekonomických ukazatelích, dále na regiony se sociálními problémy nebo poškozeným životním prostředím. Jejím hlavním principem je zamezit vzniku a zvětšování výrazných regionálních rozdílů. Bohatší státy Evropské

unie přispívají prostřednictvím této politiky na rozvoj chudších států a jejich regionů. Důvodem je zvýšit kvalitu života obyvatel celé Evropské unie. Regionální politika EU je tedy odrazem principu solidarity uvnitř Evropské unie. Regionální politika EU patří mezi komunitární (neboli koordinované) politiky. To znamená, že koordinaci a vymáhání správného provádění zajišťuje Evropská komise. Naplňování této politiky podle stanovených pravidel je však na členských státech.

Základy regionální politiky EU se datují k roku 1986, kdy byl podepsán Jednotný evropský akt. Následně se tato politika promítla do Maastrichtské smlouvy. Právním základem stávající regionální politiky EU je čl. 158 Smlouvy o založení Evropské unie a Smlouvy o založení Evropského společenství. Cílem regionální politiky EU pro programové období 2007–2013 je snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje jednotlivých regionů a snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů.

Před rozšířením Evropské unie v roce 2004 o deset nových států byly největšími příjemci prostředků v rámci této politiky Portugalsko, Řecko a také například Irsko. Po rozšíření se socioekonomické rozdíly mezi nejzaostalejšími a nejvyspělejšími regiony prakticky zdvojnásobily. K hlavním příjemcům finančních zdrojů regionální politiky EU patří státy východní a střední Evropy, a tedy i Česká republika. Kohezní politika je z hlediska výdajů z rozpočtu EU srovnatelná se Společnou zemědělskou politikou, její význam poroste a činí zhruba třetinu rozpočtu EU.

Ministerstvo pro místní rozvoj je centrálním koordinátorem pro regionální politiky EU v České republice.

1.2.2 Cíle regionální (kohezní) politiky EU

Cíle regionální politiky EU se v čase mění a reagují na potřeby stávajících a přistupujících členů. V období 2007–2013 má regionální politika EU tři cíle: (1) cíl Konvergence (sbližování), (2) cíl Konkurenceschopnost a zaměstnanost, (3) cíl Územní spolupráce. Na tyto cíle je na roky 2007–2013 vyčleněno ve strukturálních fondech a Fondu soudržnosti pro celou EU 308 miliardy €, z toho přímo pro Českou republiku 26,7 miliardy €.

Cíl 1 – Konvergence sleduje podporu hospodářského a sociálního rozvoje regionů (na úrovni NUTS II), respektive snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje jednotlivých regionů. Je určen pro státy a jejich regiony, které splňují současně 2 podmínky. Na úrovni států jsou oprávněné čerpat z cíle Konvergence ty státy, jejichž hrubý národní důchod (HND) na obyvatele je v rozhodném období nižší než 90 % průměru pro celou Evropskou unii. Česká republika tuto podmínku splňuje. Na úrovni regionů je podpora určena regionům, které mají hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele nižší než 75 % HDP průmě-

ru pro celou Evropskou unii. V České republice tento cíl splňují všechny regiony NUTS II kromě Hlavního města Prahy (členění na NUTS v ČR je popsáno v kapitole 2.1).

Cíl 2 – Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost sleduje podporu posilování konkurenceschopnosti a přitažlivosti regionů, které nesplňují výše uvedené podmínky pro zařazení do cíle Konvergence. Pod tento cíl v České republice spadá Hlavní město Praha, jehož hrubý domácí produkt v rozhodném období výrazně přesáhl 75 % HDP průměru pro celou Evropskou unii.

Cíl 3 – Evropská územní spolupráce podporuje přeshraniční spolupráci regionů na úrovni NUTS III (v ČR krajů), které jsou podél všech vnitřních a některých vnějších státních hranic. Podpora je také poskytována na meziregionální a nadnárodní spolupráci regionů.

Tabulka 1: Rozdělení mezi cíle regionální politiky EU v období 2007-2013

Cíl	Prostředky pro celou EU		Prostředky pro ČR	
	Prostředky	Podíl (%)	Prostředky	Podíl (%)
Konvergence	251,2 mld. €	81,54 %	25,88 mld. €	96,98 %
Konkurenceschopnost a zaměstnanost	49,1 mld. €	15,95 %	0,42 mld. €	1,56 %
Evropská územní spolupráce	7,8 mld. €	2,52 %	0,39 mld. €	1,46 %
Celkem	308 mld. €	100,00 %	26,69 mld. €	100,00 %

Pramen: <http://www.mmr.cz>

1.2.3 Fondy jako klíčový nástroj kohezní politiky

Regionální (kohezní) politika je naplňována prostřednictvím strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

Existují dva strukturální fondy – Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF) a Evropský sociální fond (ESF). **Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF)** podporuje **investiční (infrastrukturní) projekty**, jako jsou např. podpora inovačního potenciálu, podpora začínajícím podnikatelům, budování dopravní infrastruktury, odstraňování ekologických zátěží, obnovitelné zdroje energie, investice do infrastruktury průmyslových zón, zavádění elektronické veřejné správy, spolupráce v příhraničních regionech, modernizace systému krizového managementu apod. **Evropský sociální fond (ESF)** podporuje **neinvestiční (neinfrastrukturní) projekty**, jako jsou např. programy pro znevýhodněné skupiny obyvatel, rekvalifikace nezaměstnaných, tvorba a rozvoj vzdělávacích programů, rozvoj institucí služeb zaměstnanosti, zlepšování podmínek pro využívání ICT apod.

Fond soudržnosti (FS) je určen na podporu rozvoje chudších států, nikoli na podporu regionů. Tím se liší od strukturálních fondů. Podobně jako u Evropského fondu pro regionální rozvoj jsou z něj financovány **investiční (infrastrukturní) projekty**. Jde však o projekty většího rozsahu, zaměřené na **ochranu životního prostředí a dopravní infrastrukturu** (železnice, vodní doprava, dálnice, řízení dopravy).

Více o fondech EU v kapitole 6.

1.2.4 Čtvrtá kohezní zpráva

Evropská komise vydala v roce 2007 svoji „Čtvrtou zprávu o hospodářské a sociální soudržnosti“ s názvem „Rostoucí regiony, rostoucí Evropa“. Zpráva je v češtině dostupná na http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/pdf/4cr_cs.pdf.

Ze čtvrté kohezní zprávy vyplývá, že:

- na národní i regionální úrovni dochází ke konvergenci a lze předpokládat, že vývoj bude pokračovat;
- politika podporuje růst a tvorbu pracovních míst také mimo konvergenční regiony;
- politika podporuje inovační schopnost členských států a regionů;
- investice do lidských zdrojů v rámci politiky soudržnosti mají vysokou návratnost;
- politika mobilizuje veřejný a soukromý kapitál na podporu produktivních investic;
- politika podporuje integrované přístupy k rozvoji;
- politika pomáhá zvýšit kvalitu veřejných investic;
- politika prosazuje partnerství jako klíčový prvek řádné správy věcí veřejných.

1.3 Budoucnost regionální (kohezní) politiky po roce 2013

1.3.1 Diskuse o budoucnosti kohezní politiky

Evropská unie realizuje svou regionální (kohezní) politiku v rámci sedmiletých cyklů. V dostatečném předstihu před zahájením nového období jsou nastavovány finanční objemy, cíle a pravidla. Minulé programové období bylo v letech 2000–2006 a Česká republika do něj vstoupila v roce 2004. Stávající období je na léta 2007–2013.

Na Kohezním fóru v září 2007 byla zahájena diskuse o budoucnosti kohezní politiky po roce 2013. Diskuse bude pokračovat také během českého předsednictví EU.

Budoucnost má tři aspekty:

- finanční (tedy v jakém rozsahu bude podpora po roce 2013 poskytována);
- obsahový rozměr (tedy jaké cíle budou podporovány a komu budou určeny);
- organizační (k jakým změnám či zjednodušením dojde, aby politika byla efektivnější).

1.3.2 Pozice ČR k budoucnosti kohezní politiky

ČR má schválenou rámcovou pozici k budoucnosti kohezní politiky. Z pozice vyplývá:

- **Cíle kohezní politiky:** ČR velmi **pozitivně hodnotí význam a dosavadní přínos kohezní politiky EU**. ČR považuje kohezní politiku za jeden z nejsilnějších nástrojů podpory rozvoje hospodářství a posílení konkurenceschopnosti EU jako celku. ČR zastává názor, že jak existující rozdíly mezi regiony, tak další tendence regionálně nerovnoměrného rozvoje vytvářejí reálnou potřebu zachování pozice kohezní politiky v systému komunitárních politik EU. ČR podporuje zachování Konvergence jako nejvýznamnějšího cíle kohezní politiky určeného pro méně rozvinuté členské státy a méně rozvinuté regiony. ČR pokládá **počet a zaměření současných cílů kohezní politiky EU za odpovídající současným potřebám**.
- **Územní soudržnost:** ČR považuje explicitní **začlenění územního rozměru do kohezní politiky** v rámci územní soudržnosti za uznání významu tohoto aspektu, který je již přítomen v kohezní politice z povahy věci. S ohledem na svá územní specifika ČR vnímá aspekt územní soudržnosti především jako:
  - promítnutí integrovaného přístupu do strategických a programových dokumentů a integrovaný přístup při územním plánování (s využitím komunitního a krajinového plánování),
  - podporu dopravní a telekomunikační infrastruktury,
  - posilování rozvoje vnitřních periferií regionů,
  - intenzivní spolupráci příhraničních regionů za účelem odbourávání politických hranic bránících ekonomickému a sociálnímu rozvoji těchto regionů,
  - oblast urbánní problematiky při prosazování zásady polycentrické sítě sídel,
  - udržitelný rozvoj venkovských oblastí s důrazem na posilování kulturní identity, krajiny tvorbu a rozvoj environmentálně příznivých ekonomických aktivit,
  - posilování koordinace mezi odvětvovými a územními politikami a vytváření územních partnerství.
- **Rozvoj venkova:** Z kontextu kohezní politiky a Společné zemědělské politiky vyplývá, že obě politiky mají územní charakter a zaměřují se na rozvoj venkovských oblastí. ČR proto zdůrazňuje význam zajištění udržitelného **rozvoje venkova** pro-

střednictvím působení vzájemně se doplňujících intervencí kohezní politiky a politiky rozvoje venkova s důrazem na uchování hmotných a nehmotných přírodních i kulturních hodnot venkovské krajiny. Diskuse o budoucím charakteru podpory venkova jsou na samém počátku a ČR zastává názor, že další rozhodnutí v této oblasti by měla být učiněna na základě vyhodnocení účinnosti současného uspořádání podpory venkova.

- **Kriteria způsobilosti:** ČR vychází z toho, že **stávající kritérium způsobilosti** regionů pro cíl Konvergence podle hrubého domácího produktu (HDP) měřeného paritou kupní síly na jednoho obyvatele je **objektivním** a dobře měřitelným. Stejně tak – tj. jako nejvhodnější pro daný účel – vnímá ČR současné kritérium pro způsobilost čerpání z Fondu soudržnosti na základě hrubého národního důchodu (HND) na obyvatele v paritě kupní síly.
- **Zjednodušení a efektivita implementačního procesu:** ČR považuje proces zjednodušování implementace za krok správným směrem. Nicméně prostor pro další zlepšení stále existuje a je třeba dále pracovat na dalším zjednodušení; zejména by měly být v co největší míře respektovány dosavadní národní postupy a úpravy a neměla by být zvyšována administrativní zátěž, a to jak na straně státní správy v jednotlivých členských státech, tak na straně příjemců pomoci.
- **Partnerství a role regionů:** ČR bude podporovat další posilování principů subsidiarity a partnerství. ČR vítá úsilí o další decentralizaci kohezní politiky směrem k posilování role regionů a municipalit i snahu o maximální možnou redukci byrokracie spojené s využíváním prostředků. ČR proto bude pokračovat v podpoře místních a regionálních orgánů směrem ke zvyšování efektivnosti veřejné správy a veřejných služeb, k rozvoji nových forem spolupráce regionů a ke spolupráci mezi partnery uvnitř regionů.

1.3.3 Způsobilost čerpání podpory po roce 2013 pro regiony ČR

Z rozdělení finančních prostředků regionální (kohezní) politiky EU (viz tabulka 1 v kapitole 1.2.2) je zřejmé, že největší objem prostředků je určen na cíl Konvergence. Pro ČR to v období 2007–2013 činí 25,9 mld. €, tedy 97 % prostředků. Ze stávajícího průběhu diskuse na evropské úrovni o budoucnosti kohezní politiky lze odvodit, že Konvergence zůstane nejvýznamnějším cílem i po roce 2013.

Z rámcové pozice ČR vyplývá, že za nejpravděpodobnější variantu vývoje HDP na obyvatele (jako kritéria způsobilost čerpání z cíle Konvergence pro regiony) lze považovat

vývoj, který odpovídá zhruba stejnému trendovému tempu dohánění odpovídajícímu průměru EU 27, jaké dosáhla ČR za posledních 8 let. Lze předpokládat, že bude platit, že růst hospodářství ČR bude minimálně dvakrát rychlejší než třeba Německa (země s největším podílem na HDP EU 27). Přičemž je důležité, že referenčním obdobím pro regiony budou roky 2007–2009 (průměr) a pro členské státy roky 2008–2010. Scénář vývoje HDP uvádí následující tabulka.

Tabulka 2: Scénář vývoje HDP

v % průměr EU 27	2001 100,0	2002 100,0	2003 100,0	2004 100,0	2005 100,0	2006 100	2007 100	2008 100
Praha	145,6	147,9	154,3	154,8	160,3	165,8	171,5	177,4
Střední Čechy	65,4	67,3	69,4	71,5	70,5	72,6	74,7	76,8
Jihozápad	64,8	64,2	67,1	69,7	70,0	71,6	73,27	74,9
Severozápad	55,8	56,4	60,2	61,0	61,0	62,5	64,1	65,8
Severovýchod	62,1	61,7	63,0	64,0	64,9	65,8	66,7	67,7
Jihovýchod	64,3	63,8	66,8	67,4	68,1	69,3	70,5	71,8
Střední Morava	56,7	56,5	58,5	59,7	59,8	60,8	61,8	62,8
Moravskoslezsko	54,8	54,2	56,9	61,5	65,3	68,8	72,5	76,3
v % průměr EU 27		2009 100	2010 100	2011 100	2012 100	2013 100	2014 100	2015 100
Praha		183,6	189,9	196,4	203,2	210,2	217,4	224,9
Střední Čechy		79,1	81,4	83,8	86,2	88,7	91,3	94,0
Jihozápad		76,6	78,3	80,1	81,9	83,8	85,7	87,7
Severozápad		67,4	69,2	70,9	72,7	74,6	76,5	78,4
Severovýchod		68,6	69,6	70,6	71,6	72,6	73,6	74,7
Jihovýchod		73,0	74,3	75,6	77,0	78,3	79,7	81,1
Střední Morava		63,8	64,9	66,0	67,1	68,2	69,3	70,4
Moravskoslezsko		80,4	84,7	89,2	94,0	99,0	104,3	109,8

Pramen: Rámcová pozice ČR ke kohezní politice

Je tedy pravděpodobné, že nejvýše tři z nynějších 7 konvergenčních regionů soudržnosti v ČR dosáhnou v referenčním období 2007–2009 vyšší úrovně, než je dnešní hodnota 75 % HDP průměru EU – jedná se o regiony Střední Čechy, Jihozápad a Moravskoslezsko. Tím by dle stávajících pravidel ztratili možnost čerpat z cíle Konvergence.

2. ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY, OSÍDLENÍ A SÍDELNÍ STRUKTURA

2.1 Správní uspořádání státu

Z hlediska správního uspořádání se **Česká republika člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a na kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.**

Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. V Ústavě České republiky je zakotveno, že obec i vyšší územní samosprávné celky jsou samostatně spravovány zastupitelstvem a **lze jim zákonem svěřit výkon státní správy.**

V České republice byl zvolen pro výkon veřejné správy tzv. **spojený model**, kdy územní samosprávné celky vykonávají vedle vlastní působnosti (samosprávy) i působnost přenesenou (státní správu ve věcech stanovených zvláštními zákony).

2.1.1 Obce

Obnovení místní samosprávy po pádu komunistického režimu bylo završeno **volbami do obecních zastupitelstev** dne 24. listopadu 1990. Obce jsou veřejnoprávními korporacemi s vlastním majetkem a volenými orgány (**zastupitelstvy** a **radami**, ze středu zvolených zastupitelů je volen **starosta**).

Vzhledem k tomu, že místní samosprávy v důsledku **spojeného modelu** vedle samostatné působnosti vykonávají i státní správu v přenesené působnosti stanovenou zvláštními zákony, zákon o obecním zřízení rozlišuje několik typů obcí. Největší rozsah státní správy zabezpečuje 205 obcí s rozšířenou působností, které převzaly většinu působností do té doby vykonávaných okresními úřady v 76 okresech.

Zákon o obecním zřízení rovněž stanoví výčet **23 statutárních měst** (města nad 50 tisíc obyvatel + Mladá Boleslav), která se mohou členit na městské části nebo městské obvody. Ve statutárních městech je ze zvolených zastupitelů volen **primátor** stejně jako v **hlavním městě Praze**, které se řídí zvláštním zákonem o hlavním městě Praze.

Kromě již uvedeného postavení samosprávných celků pro výkon státní správy **existuje v území celá řada orgánů státu**, které mají svoji územní působnost vymezenou ve zvláštním zákoně (např. soudy, státní zastupitelství, územní finanční orgány a další) o územním členění státu z roku 1960, který zachovává původní členění státu na 76 okresů, 7 krajů a hlavní město Prahu (např. úřady práce, správa sociálního zabezpečení, Policie ČR a další).

2.1.2 Kraje

V roce 1997 byl přijat ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků (krajů) s účinností k 1. 1. 2000. Vzniklo **14 krajů (včetně hlavního města Prahy)**.

Ústavní zákon vytvořil **14 vyšších územních samosprávných celků (krajů)**:

1. **Hlavní město Praha**,
2. **Středočeský kraj** se sídlem v Praze,
3. **Jihočeský kraj** se sídlem v Českých Budějovicích,
4. **Plzeňský kraj** se sídlem v Plzni,
5. **Karlovarský kraj** se sídlem v Karlových Varech,
6. **Ústecký kraj** se sídlem v Ústí nad Labem,
7. **Liberecký kraj** se sídlem v Liberci,
8. **Královéhradecký kraj** se sídlem v Hradci Králové,
9. **Pardubický kraj** se sídlem v Pardubicích,
10. **Kraj Vysočina** se sídlem v Jihlavě,
11. **Jihomoravský kraj** se sídlem v Brně,
12. **Olomoucký kraj** se sídlem v Olomouci,
13. **Moravskoslezský kraj** se sídlem v Ostravě,
14. **Zlínský kraj** se sídlem ve Zlíně.

Volby do krajských zastupitelstev se uskutečnily poprvé dne 12. listopadu 2000. **Zastupitelstva** zvolila **rady** krajů a jako nejvyšší představitele **hejtmány** krajů (v hl. městě Praze vykonává tuto funkci primátor).

2.1.3 Regiony pro regionální (kohezní) politiku EU – regiony NUTS

V rámci EU byla pro statistické monitorování a analýzy situace v regionech v roce 1988 zavedena jednotná nomenklatura územních statistických jednotek (NUTS). Na jejím základě jsou dle počtu obyvatel definovány tři hlavní úrovně regionálního členění území (viz následující tabulka).

Tabulka 3: Počet obyvatel pro regiony NUTS

Úroveň	Doporučený min.počet obyvatel	Doporučený max. počet obyvatel
NUTS I	3 mil.	7 mil.
NUTS II	0,8 mil.	3 mil.
NUTS III	0,15 mil.	0,8 mil.

Pramen: <http://www.mmr.cz>

Vzniklé vyšší územní samosprávné celky (kraje) se ukázaly z hlediska EU jako příliš malé pro poskytování pomoci z fondů Evropské unie. Kraje odpovídají úrovni NUTS III. Česká republika musela kvůli vstupu do EU zavést mezi stát a kraje ještě jeden stupeň členění odpovídající úrovni NUTS II, tedy **regiony soudržnosti**. Právě na úrovni NUTS II je totiž směřována podpora z fondů EU.

Kromě tří úrovní NUTS I – III existují také dvě nižší úrovně územněsprávního statistického členění, které však již nejsou určující pro rozdělení prostředků z fondů EU. Jedná se o tzv. místní administrativní jednotky (LAU). Někdy bývají v literatuře označovány jako NUTS IV a NUTS V. Počty jednotek NUTS na území ČR uvádí následující tabulka.

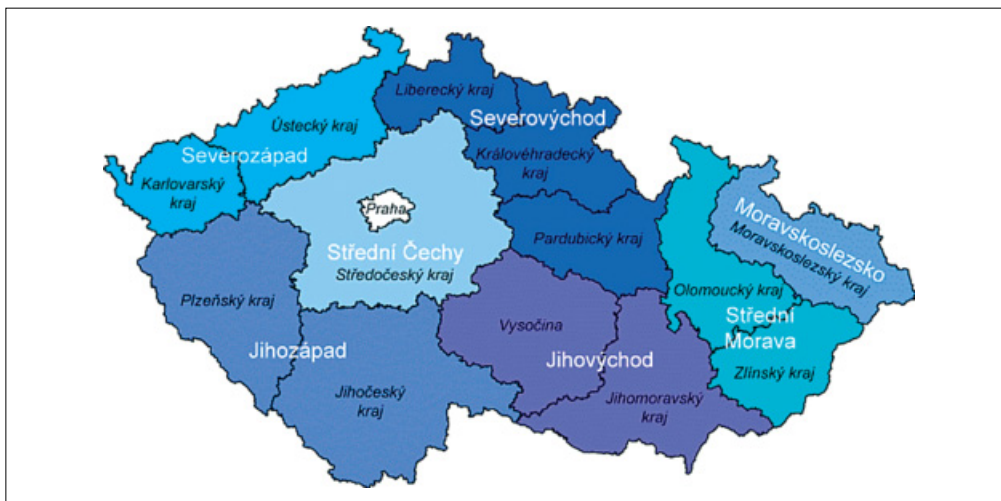
Tabulka 4: Počty jednotek NUTS na území ČR

Úroveň	Název	Počet jednotek v ČR
NUTS I	Stát	1
NUTS II	Regiony soudržnosti	8
NUTS III	Kraje	14
LAU I (NUTS IV)	Okresy	76 + 15 pražských obvodů
LAU II (NUTS V)	Obce	6 249

Pramen: <http://www.mmr.cz>

Na následujícím kartogramu je zobrazena skladba 14 krajů (NUTS III) do 8 regionů soudržnosti (NUTS II), které jsou stanoveny zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.

Kartogram 1: Regiony soudržnosti (NUTS II) a kraje (NUTS III) ČR

Pramen: <http://www.mmr.cz>

Regiony soudržnosti (NUTS II):

Praha (Hlavní město Praha)

Střední Čechy (Středočeský kraj)

Severozápad (Karlovarský a Ústecký kraj)

Severovýchod (Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj)

Jihozápad (Plzeňský a Jihočeský kraj)

Jihovýchod (Vysočina a Jihomoravský kraj)

Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj)

Moravskoslezsko (Moravskoslezský kraj)

2.2 Obce a jejich postavení

2.2.1 Členění obcí podle rozsahu výkonu státní správy

Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce (§ 1 zákona č. 128/2000 Sb.). Podle rozsahu výkonu státní správy v přenesené působnosti zákon rozlišuje:

- obecní úřad obce s rozšířenou působností (205 obcí),
- obec s pověřeným obecním úřadem (393 obcí),
- obec se základním rozsahem přenesené působnosti (patří sem 6249 obcí).

Obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností jsou stanoveny zvláštním zákonem.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností – obce III. typu (ORP)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností vedle přenesené působnosti základního rozsahu (podle § 61 odst. 1 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb.) a vedle přenesené působnosti pověřených obecních úřadů (podle § 64 zákona č. 128/2000 Sb.) vykonává další ve svěřeném rozsahu přenesenou působnost ve správním obvodu určeném prováděcím právním předpisem. Věcně je rozšířená působnost vymezena jak v zákoně o obcích, tak v mnoha speciálních zákonech. Jedná se např. o vydávání cestovních a osobních dokladů, řidičských průkazů, živnostenského oprávnění, vodoprávní řízení apod.

Pověřený obecní úřad – obce II. typu (POÚ)

Pověřený obecní úřad vedle přenesené působnosti základního rozsahu (podle § 61 odst. 1 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb.) vykonává další ve svěřeném rozsahu přenesenou působnost ve správním obvodu určeném prováděcím právním předpisem. Pověřenému obecnímu úřadu jsou podřízeny mimo jiné odbor matriční a stavební úřad.

Obec se základním rozsahem výkonu státní správy

Obec je základním územním samosprávným uspořádáním občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Obec spravuje své záležitosti samostatně. Státní orgány a orgány krajů mohou do samostatné působnosti zasahovat jen tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví. Rozsah samostatné působnosti může být omezen pouze zákonem. Povinnosti může obec ukládat v samostatné působnosti obecně závaznou vyhláškou.

Orgány obce je vykonávána přenesená působnost v základním rozsahu ve věcech, které stanoví zvláštní zákony; v tomto případě je území obce správním obvodem.

Praha

Zvláštní zákon upravuje postavení hlavního města Prahy. Podle něj je Praha současně hlavním městem České republiky, krajem i obcí. Hlavní město Praha má upraveny své vnitřní poměry ve věcech správy města Statutem hlavního města Prahy. Je samostatně spravováno zastupitelstvem; dalšími orgány hlavního města Prahy jsou rada hlavního města Prahy, primátor hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy, zvláštní orgány hlavního města Prahy a Městská policie hlavního města Prahy. Hlavní město Praha se člení na městské části. Úkoly patřící do samosprávy hlavního města Prahy plní hlavní město Praha v rozsahu stanoveném zákonem a v rozsahu odpovídajícím potřebám hlavního města Prahy. Úkoly patřící do samosprávy městských částí plní městské části v rozsahu stanoveném zákonem a Statutem hlavního města Prahy a v rozsahu odpovídajícím potřebám městských částí.

2.2.2 Kategorizace obcí - město, městyš, obec

Města byla v historii zakládána ve volné krajině („na zelené louce“), nebo se vyvinula z dřívějších neměstských sídel. Do roku 2006 se mohla stát městem taková obec, která měla alespoň 3 000 obyvatel, pokud tak na návrh obce stanovil předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády; v současné době není dolní hranice počtu obyvatel stanovena. Město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány města jsou starosta, rada města, městský úřad a zvláštní orgány města.

Statutární město je územně členěné a má své vnitřní poměry ve věcech správy města upraveny statutem, který je vydáván formou obecně závazné vyhlášky obce. Území statutárních měst se může člení na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy. Statutární město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány statutárního města jsou rada města, primátor, magistrát

a zvláštní orgány města. Městský obvod územně členěného statutárního města je spravován zastupitelstvem městského obvodu; dalšími orgány městského obvodu jsou rada městského obvodu, starosta, úřad městského obvodu a zvláštní orgány městského obvodu. Městská část územně členěného statutárního města je spravována zastupitelstvem městské části; dalšími orgány městské části jsou rada městské části, starosta, úřad městské části a zvláštní orgány městské části. Orgány statutárních měst vykonávají přenesenou působnost, která je zákonem svěřena pověřeným obecním úřadům a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. Města Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná a Mladá Boleslav jsou statutárními městy.

Městys, nebo také městečko, je historický typ obce stojící mezi městem a vesnicí. Status městyse nebo městečka uděloval od 13. století panovník, po roce 1918 ministerská rada. Městys musel mít městský charakter a plnit roli spádového městečka pro okolní vesnice. Statut „městys“ přestal být udělován od roku 1949. Novelou zákona o obcích se od roku 2006 tento statut opět navrácí. V současné době je obec městysem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Městys je samostatně spravován zastupitelstvem městyse; dalšími orgány městyse jsou rada městyse, starosta, úřad městyse a zvláštní orgány městyse.

2.2.3 Legislativní rámec postavení obce

Postavení obcí upravuje několik zákonů, k nejdůležitějším patří:

- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, ve znění zákona č. 387/2004 Sb.
- Zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 147/2000 Sb., o okresních úřadech, ve znění zákona č. 320/2001 Sb.

2.3 Osídlení a sídelní struktura

2.3.1 Demografická a sociální situace

V demografickém vývoji dlouhodobě až do roku 2005 trval nepříznivý trend poklesu přirozeného přírůstku obyvatel. Celkové trendy demografického vývoje charakterizují následující jevy:

- Úhrnná plodnost žen, která vyjadřuje, kolik dětí se narodí jedné ženě během celého reprodukčního období, se již od poloviny devadesátých let minulého století udržuje z celoevropského pohledu na velmi nízkých hodnotách (1,1 – 1,2 dítěte). Dochází k odsunu rození dětí do vyššího věku matky o 3 – 4 roky, s minimálními regionálními rozdíly. V posledních letech dochází ke zvýšení relativní úrovně porodnosti, v absolutním vyjádření se nicméně očekává, že po roce 2010 bude její intenzita ve všech krajích opět klesat.
- Roste počet domácností jednotlivců jako důsledek změněného životního stylu a prodlužující se střední délky života. Tradiční rozdíly mezi regiony souvisí s jejich věkovou a sociální strukturou. Vyšší zastoupení domácností jednotlivců je v malých obcích a největších městech. Výhledově lze očekávat trvání současné tendence, pravděpodobně s rychlejším tempem ve velkých městech.
- V souvislosti s prodlužující se střední délkou života a nízkou porodností se zvyšuje podíl seniorů. S ohledem na malou diferenciaci přirozené měny jsou regionální rozdíly podílu poproduktivní složky populace ovlivňovány především dlouhodobými migračními trendy. Nižší podíl této složky je v severozápadní části republiky a v malých a středně velkých městech. V dlouhodobém pohledu lze očekávat výrazné zvyšování podílu seniorů ve všech krajích s tempem diferencovaným především v závislosti na migrační aktivitě jednotlivých regionů.

Tabulka 5: Obyvatelstvo podle věkových skupin v krajích ČR k 31.12.2007

	Obyvatel- stvo celkem	v tom ve věku			Index stáří	Index ekonomického zatížení	Průměrný věk obyvatel
		0-14 let	15 – 64 let	65 a více let			
Hl. město Praha	1 212 097	12,1	72,3	15,6	129,4	38,4	41,7
Středočeský kraj	1 201 827	14,8	71	14,1	95,3	408	40
Jihočeský kraj	633 264	14,5	71,1	14,5	100,2	40,7	40,3
Plzeňský kraj	561 074	14	71	15	107,3	40,9	40,7
Karlovarský kraj	307 449	14,7	72	13,3	90,9	39	39,6
Ústecký kraj	831 180	15,3	71,7	13	85	39,5	39,4
Liberecký kraj	433 948	14,9	71,6	13,6	91,2	39,7	39,8
Královéhradecký kraj	552 212	14,4	70,4	15,3	106,1	42,1	40,7
Pardubický kraj	511 400	14,7	70,4	14,8	100,6	42	40,2
Vysočina	543 677	14,8	70,4	14,9	100,6	42,1	40
Jihomoravský kraj	1 140 534	13,9	70,9	15,2	108,9	41,1	40,6
Olomoucký kraj	541 791	14,2	71	14,7	103,5	40,8	40,3
Zlínský kraj	590 780	14,1	70,8	15,1	107,2	41,3	40,4
Moravskoslezský kraj	1 249 897	14,5	71,5	14,1	97,2	39,9	39,9
Česká republika celkem	10 381 130	14,2	71,2	14,6	102,4	40,4	40,3

Pramen: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/publikace_regiony

Vzdělanostní struktura obyvatelstva v jednotlivých krajích České republiky nevykazovala výraznější rozdíly s výjimkou Prahy, kde podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva vysoce převyšuje celorepublikový průměr. Nadprůměrný podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva je i v Jihomoravském kraji, kde situaci ovlivňuje Brno, druhé největší centrum vysokého školství v České republice.

Velké rozdíly ve vzdělanostní struktuře jsou však v jednotlivých velikostních skupinách obcí. Jednoznačně se ukazuje převaha nižších stupňů vzdělání ve venkovském osídlení. Mezi podstatné vlivy patří převážně zemědělský charakter obcí a zčásti také méně příhodná věková skladba obyvatelstva v malých obcích s převahou osob ve věku 60 (resp. 65) let a starších.

Tabulka 6: Obyvatelstvo 15leté a starší podle nejvyššího ukončeného vzdělání a velikostních skupin obcí k 1.3.2001

Velikostní skupina obcí	Nejvyšší ukončené vzdělání							Obyv. 15leté a starší celkem
	základní	střední	úplné střední s maturitou	vyšší odborné a nástavba	vysokoškolské	bez vzdělání	nezjištěné vzdělání	
do 1 999 obyvatel	29	43,8	19,4	2,1	4,1	0,6	1	100,0
2 000 – 9 999	24,9	40,9	23,5	3	6,3	0,5	1	100,0
10 000 – 99 999	21,9	36,7	26,9	3,8	8,9	0,4	1,4	100,0
100 000 a více	16,8	30,5	29,2	4,7	16,8	0,2	1,8	100,0
ČR celkem								
abs.	1 975 109	3 255 400	2 134 917	296 254	762 459	37 932	113 127	8 575 198
v %	23,0	38,0	24,9	3,5	8,9	0,4	1,3	100,0

Pramen: ČSÚ SLBD 2001

Ve vývoji struktury ekonomicky aktivních obyvatel podle odvětví ekonomické činnosti je dlouhodobě jednoznačným trendem posilování zaměstnanosti v terciární sféře a snižování podílu osob zaměstnaných v zemědělství a průmyslu. Podíl osob zaměstnaných ve službách přesáhl polovinu všech zaměstnaných. Z pohledu váhy jednotlivých odvětví je nejvýznamnějším odvětvím průmysl a v oblasti služeb opravy motorových vozidel a spotřebního zboží a stavebnictví.

Struktura ekonomicky aktivních obyvatel podle odvětví ekonomické činnosti se v Praze významně liší od ostatních krajů. Celkově častěji se objevují ekonomické problémy v krajích s vysokou zaměstnaností v zemědělství a v tradičních odvětvích průmyslu.

Tabulka 7: Podíly odvětví na celkovém počtu zaměstnaných v hlavním zaměstnání v 2. čtvrtletí 2008

	ČR celkem	v tom kraj:													
		Hl. město Praha	Středočeský	Jihočeský	Píseňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
v tom:															
Zemědělství, myslivost, lesnictví a související činnosti	3,2	0,1	3,2	5,6	4,7	1,8	2,9	2,8	3,8	4,6	8,9	3,2	4,1	2,7	2
Rybolov, chov ryb a související činnosti	0,1	-	0,1	0,4	0,2	-	-	-	-	0,1	-	-	-	0,1	-
Průmysl celkem	31,3	10,8	31,5	32,2	35,2	30,2	33,7	42,2	37,7	35	36,1	31,2	34,1	37,1	35,9
v tom: těžba nerostných surovin	1,1	-	0,4	0,3	0,2	2,9	3,4	1,1	0,3	0,3	0,5	0,6	0,5	0,1	4,5
zpracovatelský průmysl	28,6	9,7	29,4	30,2	33,6	25,9	27,5	39,8	36,3	33,4	33,6	29,1	32,3	35,9	29,6
výroba a rozv.el., plynu a vody	1,6	1,1	1,7	1,7	1,4	1,4	2,8	1,3	1,1	1,3	2	1,6	1,4	1,1	1,8
Stavebnictví	9,3	8,3	9,3	9,9	8,5	11,1	9,7	9,3	8,1	9,9	8,7	9,7	9,7	11,2	8,7
Obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	12,7	14,7	13,2	12,4	11,6	13,7	13	10,4	12,1	12,8	10,8	12,4	12	12,8	12,3
Ubytování a stravování	3,5	5,7	3,4	3,7	2,9	6,9	3,2	2,9	2,3	3,2	2,7	3,5	2,6	3,2	2,4
Doprava, skladování a spoje	7,5	9,6	9,9	6,6	6,1	6	8,6	6,5	5,3	7,4	7	6,6	7,2	5,4	7
Finanční zprostředkování	2,4	5,6	2,5	2	2	2	2,1	1,6	2,1	2,3	1	2	1,3	1,5	1,6
Nemovitosti, pronájem, podnikatelské činnosti	7,2	17,4	6,7	5,7	5,7	3,4	4,7	4,1	5,1	4,5	4	8,6	5,1	5	6,1
Veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení	6,6	7,9	6,3	7,3	6,9	7,2	7,2	5,5	6,7	5,6	5,8	6,9	6,7	5,5	6
Vzdělávání	5,6	5,4	4,9	5,1	6,6	5,6	4,4	4,5	5,8	5,2	5,3	6,9	5,9	5,7	6,5
Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	6,5	7,2	4,8	6	6,5	8,4	5,8	6,3	7	6,8	6,6	5,6	7,5	7,4	7,6
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	4	7,2	4	3,1	3,1	3,6	4,5	3,9	3,8	2,7	3,2	3,4	3,8	2,5	3,7

Pramen: ČSÚ Výsledky výběrového šetření pracovních sil

2.3.2 Charakter sídelní struktury

Sídelní struktura České republiky, jako dědictví několikasetletého historického vývoje osídlení českých zemí, je charakterizována určitými svébytnými rysy. Mezi hlavní z nich patří:

- vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel,
- relativně nízké zastoupení velkoměst,
- významná role malých a středních měst.

Počet venkovských sídel v České republice, tj. vesnic, rozptýlených sídel, vísek a samot, se odhaduje na cca 40 tisíc, při průměrné vzdálenosti sídel okolo 1,5 km. Význam venkovských sídel v sídelní síti spočívá zejména v jejich plošném, v podstatě rovnoměrném rozložení (byť existují regionální rozdíly), na rozdíl od „bodových“ prvků – měst. Venkovská sídla jsou všude bezprostředně patrnou součástí české krajiny, jejich kontinuální využívání (zemědělstvím a nyní ve vzrůstající míře i rekreací a cestovním ruchem) je s nimi spojeno.

Sídla ve vlastním smyslu (venkovská, městská, poloměstská, nadto různě specifická, např. s funkcí výrobní, dopravní, rekreační apod.) vytvářejí pro potřeby veřejné správy obce. Obec může zahrnovat jedno nebo více sídel.

K 31. 12. 2007 existovalo v České republice 6 249 obcí, z nichž bylo 559 měst (v tom 24 statutární města) a 124 městysů. Venkovských obcí (tj. obcí bez dalšího označení) bylo 5 566, což představuje 89,1 % všech obcí (spolu s městy 91,1 %), ale žilo v nich pouze 28,3 % obyvatel státu, spolu s městy 29,7 %. Míra urbanizace českého osídlení dosahovala 70,3 %, počítáme-li městyse k venkovským obcím. (O urbanizaci podrobněji viz kap. 3.)

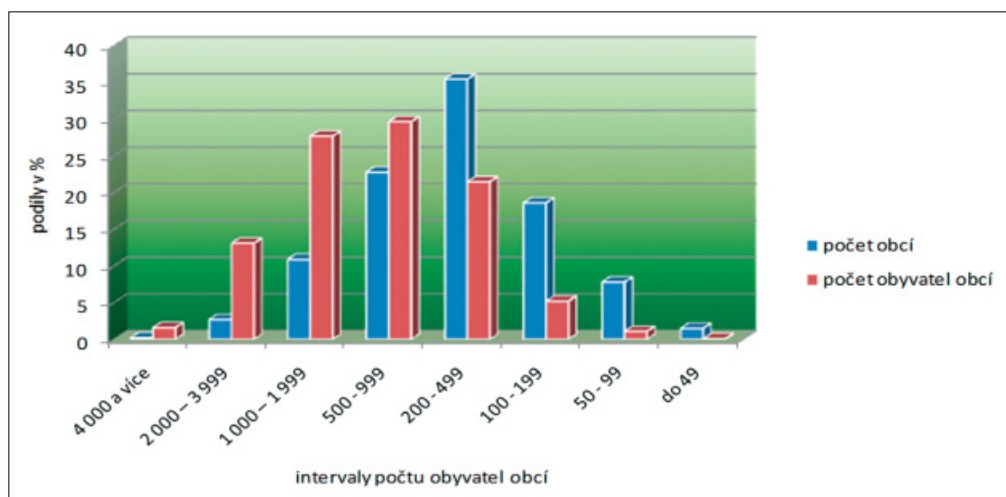
Do rámce obcí sestávajících z více sídel je integrována naprostá většina nejmenších venkovských sídel (zejména vísek a samot). Přesto je i na úrovni obcí patrný výše uvedený podstatný rys české sídelní struktury, a sice vysoká rozdrobenost venkovského osídlení. Je to patrné z následující tabulky.

Tabulka 8: Velikostní skladba venkovských obcí a městysů, 2007

Rozpětí počtu obyvatel	počet obcí		počet obyvatel obcí	
	abs.	podíl v %	abs.	podíl v %
4 000 a více	11	0,2	50 208	1,6
2 000 – 3 999	156	2,7	400 100	13,1
1 000 – 1 999	618	10,9	844 585	27,7
500 - 999	1 297	22,8	906 582	29,7
200 - 499	2 019	35,5	655 667	21,5
100 - 199	1 061	18,6	157 158	5,2
50 - 99	441	7,8	33 714	1,1
do 49	87	1,5	3 423	0,1
Česká republika celkem	5 690	100	3 051 437	100

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

Graf 1: Skladba venkovských obcí a městysů podle velikostních skupin, 2007

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

Obdobná velikostní analýza pro soubor venkovských obcí a městysů udává, že téměř dvě třetiny příslušných obcí mají nejvýše 500 obyvatel a více než čtvrtina (27,9 %) nejvýše 200 obyvatel. Vůbec nejpočetnější skupinu představují obce s 200–499 obyvateli. Pokud jde o úhrny obyvatel žijících v jednotlivých velikostních skupinách obcí, nejvíce jsou zastoupeny obce s 500–999 a 1 000–1 999 obyvateli (dohromady 57,4 % obyvatelstva venkovských obcí a městysů) a dále obce s méně než 500 obyvateli, které soustřeďují více než čtvrtinu (27,9 %) populace venkovských obcí a městysů.

Dalším z rysů sídelní struktury České republiky je relativně nízký počet velkoměst v osídlení a s ním související – při celkově vysoké míře urbanizace – významné zastoupení malých a středních měst. Česká republika má kromě Prahy pouze dvě města s více než 300 tisíci obyvateli (Brno a Ostrava) a dvě další města s více než 100 tisíci obyvateli (Plzeň, Olomouc). Počtem pěti velkoměst se tak řadí za četné populačně srovnatelné země Evropské unie: Nizozemsko má 25 velkoměst, Švédsko 11, Maďarsko 9, Řecko 8. Okolo pěti velkoměst je i v zemích s podstatně nižším počtem obyvatel než má Česká republika, a to v Dánsku, Finsku, Norsku a dokonce i v třímilionové Litvě. Ve Spolkové republice Německo existuje 83 velkoměst, tj. 17krát více než v České republice, i když počet obyvatel Německa je jen osmkrát vyšší. Obdobně Polsko má 8krát více velkoměst (39) než ČR, ale počet obyvatel má vyšší jen čtyřikrát. Zhruba srovnatelnou úroveň s ČR vykazuje Rakousko a Belgie. Nižší úroveň zaznamenává z populačně podobných evropských zemí jen Portugalsko.

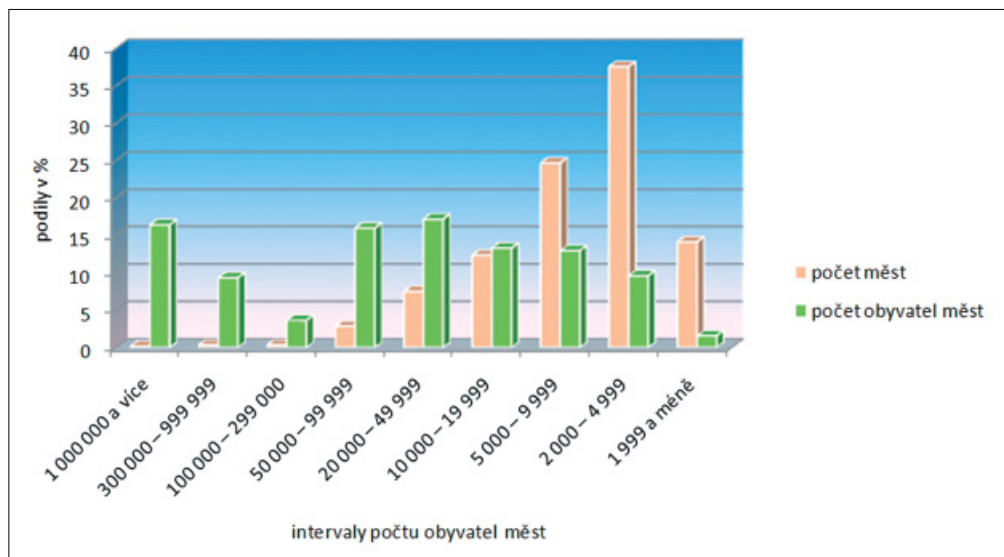
Tuto skutečnost dokresluje velikostní analýza souboru měst. Z celkem 559 měst má více než polovina (51,7 %) méně než 5 000 obyvatel a více než tři čtvrtiny (76,4 %) nedosahují 10 tisíc obyvatel. Ve vyjádření podílem obyvatelstva žijícího ve městech je přirozeně váha malých měst nižší (24,1 % resp. 37,4 %). Příznačný je ovšem fakt, že největší podíl městského obyvatelstva (17,2 %) připadá na města s 20 až 50 tisíci obyvateli, tedy na typická střední města.

Tabulka 9: Velikostní skladba měst, 2007

rozpětí počtu obyvatel	počet měst		počet obyvatel měst	
	abs.	podíl v %	abs.	podíl v %
1 000 000 a více	1	0,2	1 188 126	16,4
300 000 – 999 999	2	0,4	675 778	9,3
100 000 – 299 000	2	0,4	263 560	3,6
50 000 – 99 999	16	2,9	1 156 650	16
20 000 – 49 999	42	7,5	1 242 789	17,2
10 000 – 19 999	69	12,3	962 930	13,3
5 000 – 9 999	138	24,7	936 863	12,9
2 000 – 4 999	210	37,6	695 326	9,6
1 999 a méně	79	14,1	113 730	1,6
Česká republika celkem	559	100	7 235 752	100

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

Graf 2: Skladba měst podle velikostních skupin, 2007

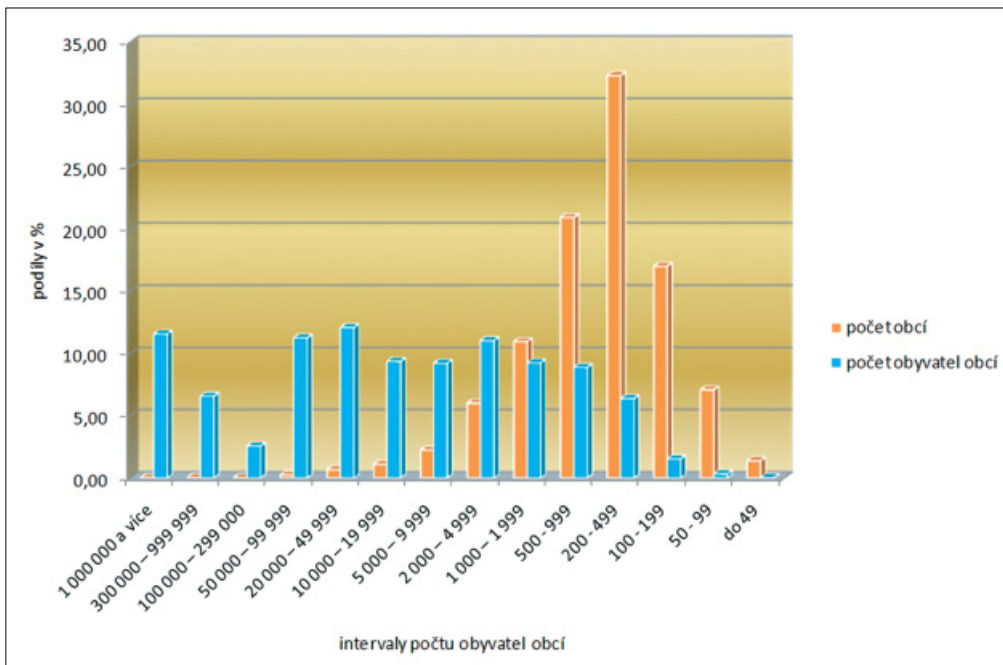
Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

Tabulka 10: Velikostní skladba obcí České republiky, 2007

Rozpětí počtu obyvatel	počet obcí		počet obyvatel obcí	
	abs.	podíl v %	abs.	podíl v %
1 000 000 a více	1	0,02	1 188 126	11,55
300 000 – 999 999	2	0,03	675 778	6,57
100 000 – 299 000	2	0,03	263 560	2,56
50 000 – 99 999	16	0,26	1 156 650	11,24
20 000 – 49 999	42	0,67	1 242 789	12,08
10 000 – 19 999	69	1,1	962 930	9,36
5 000 – 9 999	140	2,24	947 225	9,21
2 000 – 4 999	375	6	1 135 272	11,04
1 000 – 1 999	685	10,96	950 291	9,24
500 - 999	1 307	20,92	913 985	8,88
200 - 499	2 019	32,31	656 020	6,38
100 - 199	1 062	16,99	157 333	1,53
50 - 99	442	7,07	33 807	0,33
do 49	87	1,39	3 423	0,03
Česká republika celkem	6 249	100	10 287 189	100

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

Graf 3: Skladba obcí ČR podle velikostních skupin, 2007

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

2.3.3 Vývoj osídlení a migrace

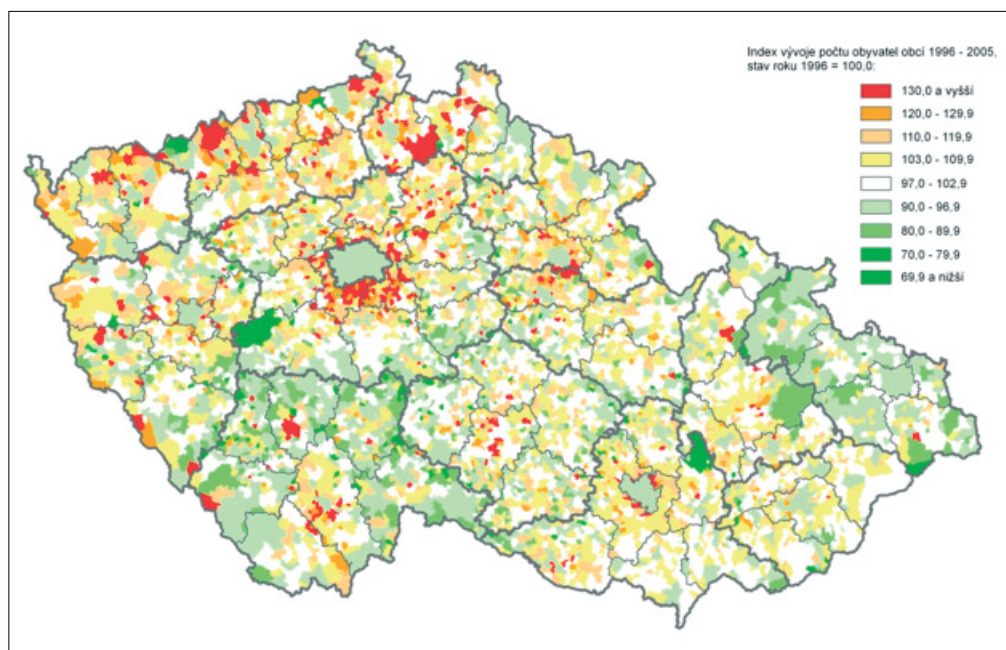
Hlavním procesem určujícím aktuální vývojové změny v osídlení České republiky je změna vztahů měst, zejména velkých měst a velkoměst, k jejich zázemí. Zatímco v poválečném období převládaly dostředivé procesy vedoucí k jednostrannému využívání příměstských území městy, v posledních 10 – 15 letech se prosazují trendy odstředivých procesů, šíření rozvojových aktivit a kapitálu z jádrových měst do jejich zázemí a upevňování pozice velkých měst jako jader informačních kontaktů a celospolečenských inovací. Tento proces, probíhající ve „starých“ členských zemích Evropské unie již od sedmdesátých let 20. století, relativně snižuje vypovídací význam ukazatele „fyzické“ koncentrace obyvatel do velkých měst.

Územní rozložení převládajících přírůstků resp. úbytků počtu obyvatel obcí v České republice je aktuálně ovlivňováno zejména těmito faktory:

- procesem suburbanizace, kdy se dynamicky vyvíjejí obce v příměstských zónách velkých měst a velkoměst, zejména Prahy, přičemž vlastní jádrová města zpravidla zaznamenávají poklesy stavů bydlícího obyvatelstva,

- aspektem polohy obcí vůči regionálním centrům osídlení; obce ležící v odlehlejších polohách obvykle zaznamenávají úbytek počtu obyvatel,
- věkovou strukturou obyvatelstva; v oblastech s vyšším podílem mladších populačních ročníků (severní a severozápadní Čechy, východní Morava) se ve vývoji počtu obyvatel obcí významněji projevuje přirozený přírůstek a naopak obce v oblastech s vyšším indexem demografického stáří (např. část středních a východních Čech) vesměs vykazují zápornou populační bilanci.

Kartogram 2: Vývoj počtu obyvatel obcí, 1996–2005

Pramen: ČSÚ, Městská a obecní statistika, kód ukazatele 111000

Z výše uvedených tří hlavních faktorů přírůstků či úbytků obyvatel obcí, tedy aktuálního vývoje osídlení České republiky, jsou první dva založeny na procesech migrace. Migrací zde rozumíme stěhování obyvatelstva do jiných obcí trvalého pobytu. Poslední – demografický – faktor se významněji uplatňuje pouze tam, kde existuje určité převýšení obou pólů věkových skupin, tj. dětí či naopak seniorů. Migrační procesy hrají proto rozhodující roli v současném vývoji osídlení České republiky.

V hodnocení migrace obyvatel jsou důležité dvě charakteristiky: intenzita (oboustranné) migrace a migrační saldo. Migrace bude hodnocena v měřítku krajů.

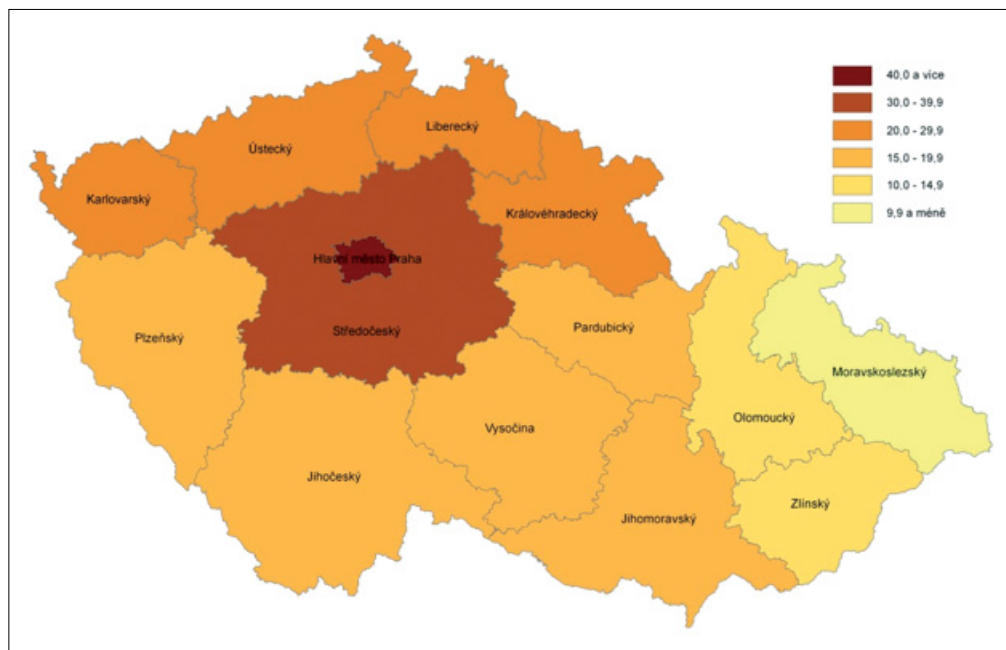
Intenzita migrace indikuje stupeň socioekonomické dynamiky kraje. Nevypovídá sama o sobě o atraktivitě nebo perifernosti kraje, má ale vztah k reálně probíhajícím vývojovým pohybům v komunitě daného kraje. Kraj s vyšší migrační intenzitou je otevřenější novým trendům, které se mohou projevat nejen přistěhovalectvím, ale i vystěhovalectvím. Vystěhovalectví totiž může být, např. v případě Prahy, spojeno s aktivním hledáním lepšího přírodního a životního prostředí. Kraje, které zaznamenávají nižší migrační intenzitu, jsou relativně uzavřenější a „soběstačnější“. Dostupná statistická data ČSÚ o migraci jsou k dispozici za roky 2004–2006. Intenzita migrace je měřena indexem počtu přistěhovaných a vystěhovaných na 1000 obyvatel kraje. Ukazatel intenzity migrace byl v tomto období nejvyšší v Praze (58,1) a Středočeském kraji (36,6). Nejnižší hodnoty dosáhl v Moravskoslezském kraji (9,7).

Tabulka 11: Intenzita migrace podle krajů, 2004–2006

Kraj	Počet přistěhovaných a vystěhovaných v roce				Střední stav obyvatelstva kraje 2004–2006 v tis.	Intenzita migrace
	2004	2005	2006	průměr 2004–2006		
Hl. m. Praha	50 818	69 195	83 862	67 958	1 170,6	58,1
Středočeský	39 676	40 000	46 118	41 931	1 144,1	36,6
Jihočeský	10 920	10 384	10 842	10 715	625,7	17,1
Plzeňský	10 710	9 105	9 920	9 912	549,6	18
Karlovarský	8 024	6 767	6 849	7 213	304,6	23,7
Ústecký	15 624	17 206	19 354	17 395	822,1	21,2
Liberecký	9 018	9 284	10 140	9 481	427,6	22,2
Královéhradecký	10 334	10 825	12 099	11 086	547,3	20,3
Pardubický	9 072	8 994	9 407	9 158	505,3	18,1
Vysočina	8 672	8 440	9 248	8 787	510,1	17,2
Jihomoravský	19 750	17 960	18 074	18 595	1 130,2	16,5
Olomoucký	9 361	8 908	9 799	9 356	639,4	14,6
Zlínský	8 343	6 989	7 045	7 459	590,7	12,6
Moravskoslezský	13 131	11 640	11 605	12 125	1 253,3	9,7

Pramen: ČSÚ, krajské ročenky, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky

Kartogram 3: Index intenzity migrace podle krajů, roční průměr období 2004–2006

Pramen: ČSÚ, krajské ročenky, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky

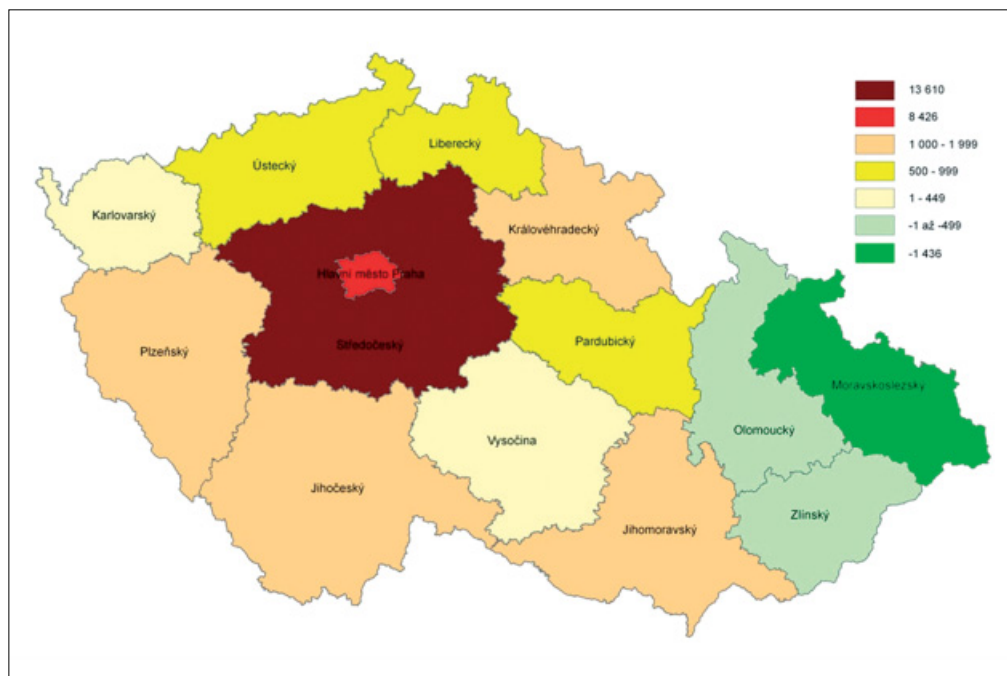
Rozdíl mezi počtem osob přistěhovalých do kraje a vystěhovalých z kraje, tj. saldo migrace, udává stupeň atraktivity kraje pro obyvatele jiných krajů. V ročním průměru let 2004–2006 vykázal nejvyšší přebytek přistěhovalých nad vystěhovalými Středočeský kraj (+ 13 610). Druhé nejvyšší migrační saldo zaznamenalo hlavní město Praha (+8 246). I zde zauímají některé kraje relativně méně příznivou pozici, zejména Moravskoslezský kraj (-1 436).

Tabulka 12: Saldo migrace podle krajů, 2004–2006

Kraj		rok			průměr 2004-2006
		2004	2005	2006	
Hl. m. Praha	Přistěhovalí	28 763	40 482	45 061	38 102
	Vystěhovalí	22 055	28 713	38 801	29 856
	Saldo	6 708	11 769	6 260	8 246
Středočeský	Přistěhovalí	24 630	27 387	31 295	27 771
	Vystěhovalí	15 046	12 613	14 823	14 161
	Saldo	9 584	14 774	16 472	13 610
Jihočeský	Přistěhovalí	5 795	6 350	6 440	6 195
	Vystěhovalí	5 125	4 034	4 402	4 520
	Saldo	670	2 316	2 038	1 675
Plzeňský	Přistěhovalí	5 584	5 708	6 522	5 938
	Vystěhovalí	5 126	3 397	3 398	3 974
	Saldo	458	2 311	3 124	1 964
Karlovarský	Přistěhovalí	4 240	3 211	3 476	3 642
	Vystěhovalí	3 784	3 556	3 373	3 571
	Saldo	456	-345	103	71
Ústecký	Přistěhovalí	8 607	9 236	9 615	9 153
	Vystěhovalí	7 017	7 970	9 739	8 242
	Saldo	1 590	1 266	-124	911
Liberecký	Přistěhovalí	4 448	5 354	5 780	5 194
	Vystěhovalí	4 570	3 930	4 360	4 287
	Saldo	-122	1 424	1 420	907
Královéhradecký	Přistěhovalí	5 312	6 100	6 787	6 066
	Vystěhovalí	5 022	4 725	5 312	5 020
	Saldo	290	1 375	1 475	1 047
Pardubický	Přistěhovalí	4 629	4 996	5 525	5 050
	Vystěhovalí	4 443	3 998	3 882	4 108
	Saldo	186	998	1 643	942
Vysočina	Přistěhovalí	4 268	4 681	4 893	4 614
	Vystěhovalí	4 404	3 759	4 355	4 173
	Saldo	-136	922	538	441
Jihomoravský	Přistěhovalí	10 673	9 494	10 217	10 128
	Vystěhovalí	9 077	8 466	7 857	8 467
	Saldo	1 596	1 028	2 360	1 661
Olomoucký	Přistěhovalí	4 273	4 471	5 201	4 648
	Vystěhovalí	5 088	4 437	4 598	4 708
	Saldo	-815	34	603	-59
Zlínský	Přistěhovalí	3 972	3 510	3 528	3 670
	Vystěhovalí	4 371	3 479	3 517	3 789
	Saldo	-399	31	11	-119
Moravskoslezský	Přistěhovalí	5 850	4 983	5 201	5 345
	Vystěhovalí	7 281	6 657	6 404	6 781
	Saldo	-1 431	-1 674	-1 203	-1 436

 Pramen: ČSÚ, krajské ročenky, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky

Kartogram 4: Saldo migrace podle krajů, roční průměr období 2004–2006

Pramen: ČSÚ, krajské ročenky, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky

3. PROBLEMATIKA VENKOVA

3.1 Vymezení venkovských obcí

Venkovské obce nejsou v České republice dosud jednoznačně vymezeny. Obecně lze nejčastěji používané definice venkovských obcí z hlediska jejich obsahu rozdělit podle čtyř hlavních kritérií:

- definice vycházející ze statutu sídla;
- definice vycházející z hustoty obyvatelstva;
- definice vycházející z velikosti obce;
- definice vycházející z dalších znaků obce.

Při financování rozvoje a obnovy venkovských obcí je často pro vymezení využíváno statistické kritérium. Příkladem je Program rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013, který pro vymezení podporovaných území pro obnovu a rozvoj vesnic podporuje diferencovaně obce do 500 obyvatel a obce do 2000 obyvatel. Pro budoucí

využití však lze pro vymezení venkovské obce využívat dvojí kritérium. Program navrhuje, aby za venkovskou byla považována obec s počtem obyvatel nižším než 2 000 nebo obec s hustotou nižší než 150 obyvatel na km².

Operační programy regionů soudržnosti (NUTS 2) podporují rozvoj a obnovu venkovských obcí o velikosti 500–3000 obyvatel (Střední Čechy) nebo až 4999 obyvatel (Jihozápad, Střední Morava, Moravskoslezsko).

3.2 Typy venkovských regionů a trendy rozvoje

3.2.1 Klasifikace venkovských regionů

Při vymezování urbanizovaného území a venkovského prostoru je základním problémem definování venkovského prostoru. Této problematice se věnovalo a věnuje mnoho českých i zahraničních autorů a institucí, ať už z důvodů teoreticko-vědeckých, nebo ryze praktických, např. vymezení venkova pro potřeby státní správy a samosprávy za účelem zacílení různých rozvojových programů.

Venkov je, na rozdíl od souboru venkovských sídel, kontinuálně vymezený prostor. Obecně se venkovem nazývají oblasti volné nezastavěné krajiny a venkovského osídlení, které lze vymezit jako určitý souhrn venkovských sídel, zemědělských a vodních ploch, lesů, ploch místních komunikací a ostatních ploch nacházejících se v tomto prostoru. Venkov se obvykle vyznačuje menší hustotou zalidnění, menšími sídly, vyšší zaměstnaností v zemědělství (případně v lesnictví, rybolovu a dalších činnostech primárního sektoru), určitým sepětím místních obyvatel s přírodou a krajinou, architektonickým rázem a charakterem zástavby a určitým životním stylem, který se často výrazně liší od městského. Pro venkov je charakteristická menší intenzita sociálně-ekonomických kontaktů a menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují.

Právě s ohledem na to, že venkovská i městská území se vyznačují množstvím charakteristik, které v mnoha případech nejsou naplněny, je jednoznačné vymezení venkovských a městských sídel či venkovských a městských oblastí problematické. Neexistuje jednoznačná hranice, která by oddělovala venkov od města.

Všeobecně uznávanou mezinárodní definicí je vymezení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), které je založeno na podílu obyvatelstva, jež žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km² a na celkovém počtu obyvatel. Podle této metodiky jsou venkovské oblasti definovány na dvou úrovních. Na úrovni lokální (tj. obce) je venkov definován jakožto sídla s hustotou zalidnění menší než

150 obyvk./km². Na úrovni regionální pak definice vymezuje regiony:

- převážně venkovské, kde více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích;
- významně venkovské, kde ve venkovských obcích žije 15–50 % obyvatel regionu;
- výrazně městské, kde ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel regionu.

Tato definice však nebere v úvahu obyvatelstvo žijící v hustě zalidněných venkovských oblastech a je někdy obtížně aplikovatelná s ohledem na místní (národní) specifika. Je proto užívána spíše jako nástroj mezinárodního srovnání.

Vymezení venkova v národních dokumentech

Rozvoj venkova v České republice je zakotven ve strategickém dokumentu Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013 a realizuje se prostřednictvím programového dokumentu Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013. Národní strategický plán rozvoje venkova ČR (NSPRV), který vychází jak z legislativy EU, tak zákonů ČR, je určující pro celé území České republiky a pro vymezení venkova je zde využita metodika OECD – do venkova patří území všech krajů kromě hlavního města Prahy. Pro klasifikaci venkovských regionů dále pracuje s vymezením venkovského prostoru ČR na příměstský, mezilehlý a odlehlý prostor.

Propojení aspektů odvětvových hledisek s územními je cílem regionální politiky obsažené ve Strategii regionálního rozvoje České republiky. V podmínkách ČR se regionální politika uplatňuje z úrovně EU vůči vybraným regionům NUTS 2, z úrovně ČR vůči vybraným státem podporovaným regionům (§4 zákona 248/2000 Sb.) a z úrovně krajů vůči vybraným regionům. Základními úrovněmi v regionálním rozvoji jsou zde:

- regiony soudržnosti (NUTS 2),
- kraje (NUTS 3) – vyšší územní samosprávné celky,
- okresy – regionální jednotky pro stanovení regionů se soustředěnou podporou státu,
- správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP),
- obce – obecní a městské úřady.

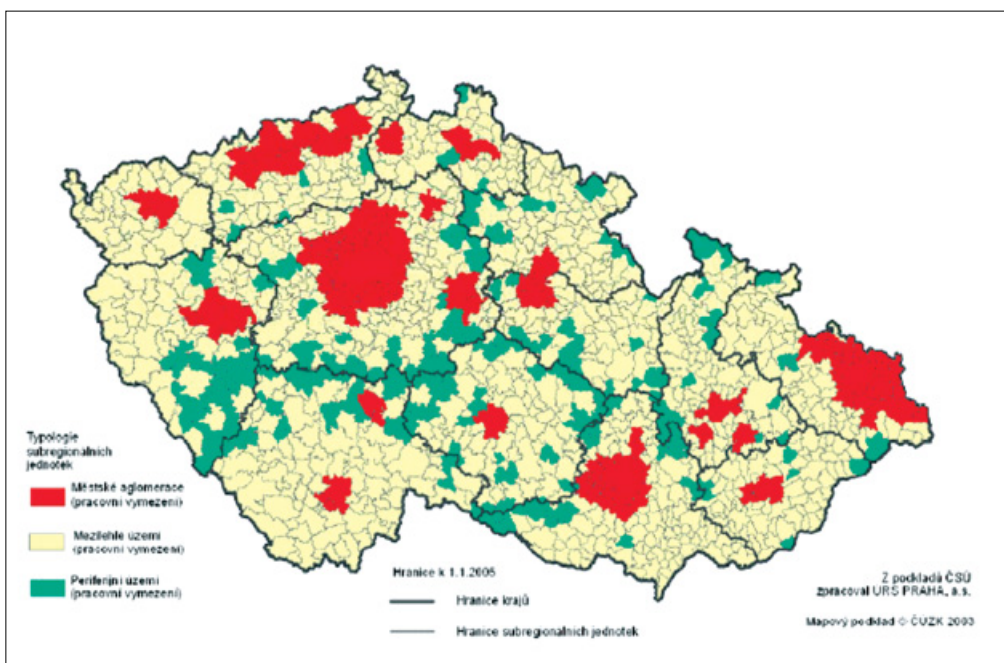
Vymezení venkova ani zde není jednoznačně stanoveno.

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013 konstatuje současnou neexistenci jednoznačně přijatého vymezení venkovského prostoru. Uvádí se, že je nutné využít pro jejich identifikaci územní jednotku nižší než jsou kraje nebo okresy, nebo i správní obvody obcí s rozšířenou působností, nebo obcí s pověřeným obecním úřadem. Za nejvhodnější podrobnější úroveň se zvažují malé subregionální jednotky (cca 1 000 – 3 000 obyvatel), které představují obec se základní vybaveností (škola, pošta, zdravotní středisko) a její nejbližší spádové území. Pomocí takto definovaných jednotek lze vymezit souvislejší území tří typů:

- příměstský venkov, za který lze považovat venkovské obce v rámci městských aglomerací, resp. úzce vymezených urbanizovaných území (s více než 50 000 obyvateli),
- odlehlý venkov, který zahrnuje zejména tzv. periferní území, tj. území s nepříznivými sociálně – ekonomickými charakteristikami obyvatelstva a osídlení,
- mezilehlý prostor, který pak zahrnuje zbývající území ČR.

Dokument dále zmiňuje, že městské aglomerace a periferní území byly vymezeny v minulosti a v současné době je jejich vymezení aktualizováno.

Kartogram 5: Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí

Pramen: Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, MZe ČR, Praha, květen 2007 – mapa č. 5

3.2.2 Problematika velkého počtu venkovských obcí

Pro Českou republiku je charakteristická vysoká sídelní rozdrobenost (viz Tabulka 6: Velikostní skladba obcí ČR, 2007). V rámci evropského prostoru patří Česká republika spolu s Francií k zemím s nejvyšším zastoupením malých obcí. K 1.1.2007 činil průměrný počet obyvatel obce 1646.

Právě u takto malých jednotek se zvyšuje pravděpodobnost jejich potíží se zajišťováním základních služeb pro obyvatelstvo, což je způsobeno nákladností zajišťování služeb v kombinaci se způsobem přerozdělování daňových příjmů do místních rozpočtů. V současném systému přerozdělování daní velká města dostávají na jednoho obyvatele mnohem větší částku než malé obce. Změna zákona o rozpočtovém určení daní, která bude více respektovat potřeby venkovských obcí, platí od 1.1.2009.

Kromě samosprávné působnosti jsou obce pověřeny výkonem státní správy v přenesené působnosti. I to patří k úkolům, které považují starostové malých obcí za zatěžující, a se kterými se často potýkají.

V neposlední řadě mají mnohé malé obce, zejména v odlehlejších venkovských oblastech, problémy s personálním zabezpečením svěřených úkolů. Mnoho malých obcí nemá uvolněného starostu a také se zde obtížněji hledají kvalitní odborníci.

Mnozí představitelé malých obcí si problémy týkající se složitých podmínek pro zlepšování kvality života svého obyvatelstva uvědomují a motivuje je to k navazování spolupráce s dalšími obcemi, nejčastěji v rámci mikroregionů.

Pozitivní pro budoucnost venkovských obcí je skutečnost, že bydlení na venkově je v České republice relativně oblíbené. Kromě možnosti bydlet ve vlastním domě je oceňováno především kvalitní životní prostředí, bezpečnost i dobré sociální prostředí. Za nevýhodu bydlení na venkově obyvatelé považují především nedostatek pracovních příležitostí a nedostatečné dopravní spojení. Migrační potenciál venkovských obyvatel není příliš výrazný. Tři čtvrtiny respondentů by se nechtěli stěhovat jinam.

Tabulka 13: Hodnocení vybraných faktorů kvality života

	Výborné	Dobré	Dostatečné	Nedostatečné	Žádné
Příležitosti k zaměstnání v obci a blízkém okolí	1,04	13,4	21,36	50,61	13,16
Dopravní spojení (za prací, nákupy, službami,...)	3,79	27,42	30,35	36,41	1,47
Sociální služby pro občany	4,35	33,11	32,07	20,32	9,79
Možnosti kult., sport. a společenského života	3,24	22,15	30,91	32,31	10,95
Bezpečnostní situace v obci	8,69	51,84	28,27	9,24	1,59
Kvalita života (klid, přírodní prostředí)	29,19	51,71	15,3	3,06	0,43

Pramen: Výzkum Současný venkov, Sociologická laboratoř 2003, výzkumný záměr MSM 411100011, řešitel V. Majerová

3.3 Spolupráce obcí

3.3.1 Regiony

Zjednodušeně za region v obecném smyslu pokládáme více nebo méně zřetelně ohraničené území, menší než státní celek ČR a větší než obvod obce. Charakteristickým znakem české regionální struktury je vzájemné překrývání jednotlivých typů regionů. Existuje celá řada typologizací regionů podle různých kritérií. Vždy hraje roli především pojetí vymezeného území, velikost území a věcný obsah.

Podle způsobu vymezení regionů rozlišujeme dva typy reálných regionů, deskriptivní a normativní:

1. **Deskriptivní regiony** – vymezené na základě situační analýzy, které se dále dělí na homogenní a heterogenní.
  - U homogenních regionů je podstatná rovnoměrná intenzita výskytu jevu. Obecné homogenní regiony jsou charakterizovány vnitřní ekonomicko-geografickou nebo fyzicko-geografickou podobností prostředí.
  - U heterogenních sociálně geografických regionů je hlavním znakem existence jádra regionu a jeho spádového území. Hlavním kritériem při vymezování tohoto typu regionů je intenzita vazeb mezi jádrem a zázemím regionu. Patří sem přirozené spádové obvody sídelních center.

V rámci České republiky se rozlišují tyto hierarchické řady heterogenních sociálně geografických regionů:

Makroregiony

- typ A je celé území státu se střediskem Praha;
- typ B je „nadkrajské“ zázemí dvou dalších největších měst, Brna a Ostravy;

Mezoregiony – v podstatě se kryjí s územím a se středisky krajů.

Mikroregiony – v nich jsou uzavřeny základní a nejvýznamnější regionální procesy mezi městy a jejich zázemím (složeným z venkovských obcí a malých měst). Jejich centrum je vybaveno uceleným základním občanským vybavením. Jde o tradiční a v podstatě ustálený územní řád vztahů v osídlení ČR, navazující na působení někdejších venkovských tržních středisek, farních úřadů apod.

- Typ A má střediska, která vykazují vedle spádu za službami i významnější dojížďku za prací,
- Typ B má střediska, která svou sociálně geografickou roli realizují prakticky výlučně prostřednictvím „prvních městských služeb nad úroveň venkova“ jako je například základní nabídka prodeje maloobchodu nebo zdravotnických služeb.

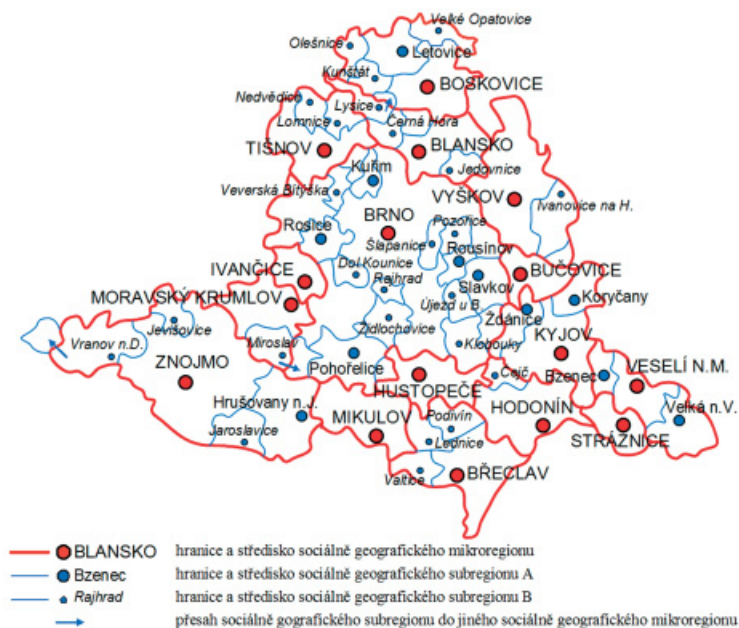
Subregiony – mají „výchopomocný“ ráz a v některých (ne ve všech) prostorech představují částečně uzavření základních regionálních procesů.

- 2. Normativní regiony** – vzniklé politickým rozhodnutím. Patří sem územně-správní regiony (správní obvody obcí s rozšířenou působností, kraje). Jsou stanoveny legislativně, jejich hranice jsou jasně určeny. Tento typ regionů se vyznačuje skladebným hierarchickým systémem a má největší praktický význam z hlediska života státu a obyvatel.

Kromě územně správních regionů rovněž patří do této skupiny různé účelové a plánovací regiony, které vědomě vytvářejí společenství obyvatel více (nejméně však dvou) obcí aniž by přitom šlo o územně-správní region. Vznik účelového regionu slouží k řešení určitých společných úkolů. Zpravidla se jedná o sdružení obcí s určitým deklarovaným účelem.

Jeden z typů normativních regionů vymezených lidskými aktivitami a činnostmi, vznikající jako územní forma spolupráce obcí je ustáleně pracovně označován jako mikroregion (nezaměňovat s deskriptivním heterogenním sociálně geografickým mikroregionem – viz výše). Mikroregiony vznikající jako výraz spolupráce obcí mají nejčastěji podobu dobrovolných svazků obcí (DSO).

Kartogram 6: Příklad vymezení mikroregionu a subregionu

3.3.2 Mikroregiony ve smyslu spolupráce obcí

Spolupráce obcí může být dobrovolná, nebo vyplývat ze zákona. Dobrovolná spolupráce obcí může mít legislativní úpravu svého územního, kompetenčního a organizačního rámce. Podle charakteru právní úpravy můžeme rozlišit v zásadě dva základní typy spolupráce:

- výhradně meziobecní spolupráce,
- spolupráce fyzických a právnických osob (tedy i obcí).

Obce mohou mezi sebou spolupracovat pouze při výkonu samostatné působnosti. Mohou uzavřít smlouvu ke splnění konkrétního úkolu, vytvořit dobrovolný svazek obcí nebo založit právnickou osobu (obchodní společnost, družstvo apod.).

Principy spolupráce obcí jsou dobrovolnost (spolupráce je založena na svobodné politické vůli představitelů samosprávné obce), solidarita (obce, jež mají společný prostor mikroregionu si uvědomují možnosti i potřeby mikroregionu jako celku v úsilí o společnou věc) a účelovost (spolupráce má svůj účel, který je buď daný od počátku spolupráce, nebo se případně mění a rozvíjí v průběhu spolupráce).

3.3.3 Formy spolupráce obcí

Smlouva o spolupráci – Smlouva ke splnění konkrétního úkolu je formou spolupráce, při níž nevzniká žádná právnická osoba. Je realizována na základě zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Smlouva může být uzavřena mezi dvěma nebo více obcemi, na dobu určitou nebo neurčitou, avšak vždy ke splnění konkrétně definovaného úkolu spadajícího do samostatné působnosti obcí a přesahujícího většinou hranice obce. Tato možnost spolupráce vznikla v roce 2000 a je druhou nejfrekventovanější formou, kterou využívá téměř polovina obcí ČR. Obdobně jako v případě dobrovolných svazků obcí mohou i smlouvu ke splnění konkrétního úkolu uzavírat pouze obce, nikoli jiné právnické či fyzické osoby.

Zájmové sdružení právnických osob mohou založit jen právnické osoby a jeho zakládání i činnost se řídí zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění. Zájmové sdružení právnických osob je samostatným právním subjektem s vlastní právní subjektivitou. Účelem založení sdružení právnických osob je nejčastěji koordinace činností a služeb a prosazování společných zájmů.

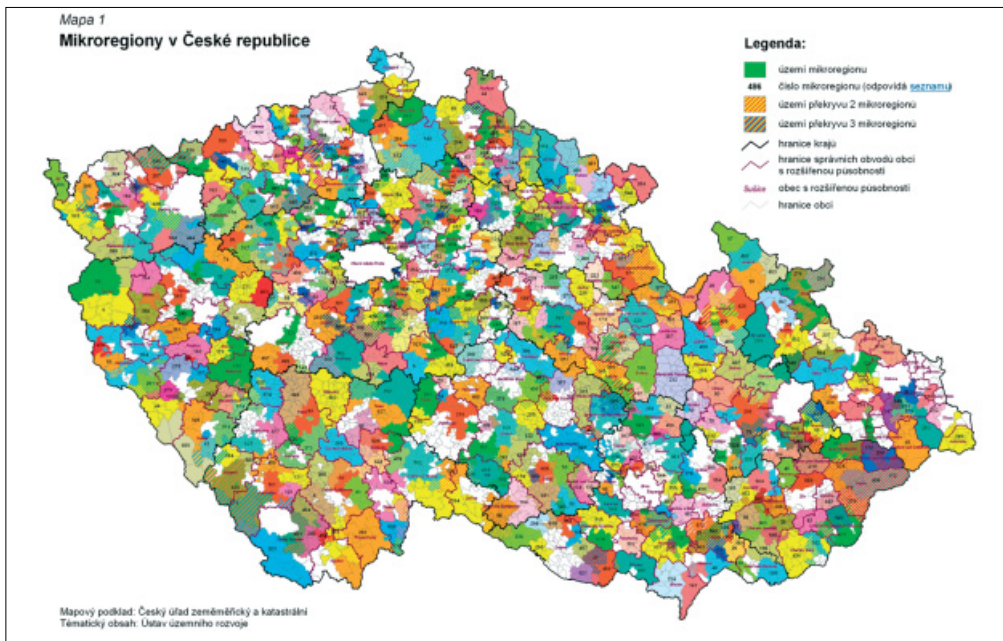
Zakládání sdružení právnických osob dvěma nebo více obcemi a vznik společné právnické osoby se používá v případě, že společný úkol obcí vyžaduje jejich dlouhodobější a stabilnější spolupráci. Zakládání i činnost právnických osob obcemi se řídí ustanoveními zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.

Dobrovolný svazek obcí (DSO) jako nejčastější forma spolupráce obcí je realizována na základě zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Jedná se o formu „zdola vznikajících“ mikroregionů. DSO obvykle vznikají pro územně ucelenou oblast, ale není to podmínkou. V poslední době mají DSO stále častěji charakter funkčních nodálních mikroregionů, ale jsou i DSO s charakterem homogenních mikroregionů vymezené společnými přírodními, technickými či jinými podmínkami. V případě DSO se jedná o výhradně meziobecní spolupráci, kdy členy svazků mohou být jen obce. Svazek obcí může společně vykonávat i činnosti pro ochranu a prosazování společných zájmů zúčastněných obcí. Svazek obcí je samostatnou právní osobou a účetní jednotkou. Při hospodaření s finančními prostředky a majetkem pro něj platí obdobná pravidla jako pro obec. Hospodaří tedy na základě rozpočtu, sestavuje závěrečný účet atp. Velikost, účel spolupráce, ale i intenzita spolupráce jednotlivých DSO jsou velmi rozmanité. V této formě spolupráce je zapojeno více než 80 % všech obcí ČR. V současnosti v ČR působí cca 570 komplexně zaměřených DSO. Celkový počet DSO včetně monotematicky zaměřených svazků vzniklých za účelem jednorázové akce je přitom cca 800.

Dobrovolná spolupráce obcí k řešení společných problémů v rámci tzv. mikroregionů započala ve druhé polovině 90. let, zejména z podnětu Programu obnovy venkova a programu SAPARD. Nejdříve byla spolupráce založena na různé právní bázi, avšak po roce 2000 se již vyskytuje jako nejčastější typ mikroregion založený dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Obce mezi sebou uzavírají smlouvy za účelem splnění konkrétního úkolu či víceúčelové smlouvy za účelem rozsáhlejší spolupráce na činnostech vymezených v § 50 výše uvedeného zákona.

Mikroregiony jsou vhodným prostředkem pro společné prosazování zájmů a záměrů venkovských obcí v určitém prostoru. Vznik mikroregionu je předpokladem, aby zejména malé obce byly v rámci mikroregionu schopny získat finanční prostředky z různých programů a fondů, na které by individuálně nedosáhly.

Kartogram 7: Mikroregiony v České republice (rok 2006)

Mikroregiony mají svůj management, který je založen na dobrovolné vůli představitelů venkovských obcí společně spolupracovat na rozvoji daného území. Organizační struktura mikroregionu je uvedena ve stanovách dobrovolného svazku obcí a měla by obsahovat tyto základní složky:

- **formální** – orgány dané oficiálními dokumenty a zakládací listinou (valná hromada, rada, revizní/kontrolní komise, apod.),
- **výkonnou** – zajišťující a zodpovídající za rozvoj daného území (předseda, místopředseda),
- **iniciační a koordinační** – doplňkové struktury mikroregionu podléhající a kontrolované oficiálními orgány mikroregionu (pracovní skupiny, manažer atd.).

Tyto složky přímo podléhají nejvyššímu statutárnímu orgánu mikroregionu – valné hromadě, která se schází minimálně dvakrát do roka.

Mikroregiony mohou vytvořit i další doplňkové organizační složky, jakými jsou servisní organizace či sekretariáty, dále pracovní skupiny k jednotlivým projektům atp., které slouží k podpoře rozvoje území. Činnost mikroregionu je hrazena prostřednictvím členských příspěvků mikroregionu a externími dotacemi. Existují různé programy obnovy venkova, dotace a granty určené pro venkov. Rozvoj venkova je v kontextu České republiky také podporován prostřednictvím strukturálních fondů EU.

Tabulka 14: Zapojení obcí do mikroregionů v letech 2003–2008

Rok	Počet obcí celkem	Obce v mikroregionech		Obce mimo mikroregiony		Počet mikroregionů
		absol.	%	absol.	%	absol.
2003	6249	4625	74,01	1624	25,99	491
2004	6249	4685	74,97	1564	25,03	505
2005	6248	5280	84,51	968	15,49	533
2007	6249	5385	86,17	864	13,83	551
2008	6249	5473 *	87,58	776	12,42	570

* k 31.8.2008

** v roce 2006 došlo ke změně metodiky zjišťování, data k tomuto roku jsou pouze odhadem, proto nejsou součástí tabulky

Pramen: Ústav územního rozvoje

Strategické plánování mikroregionů/dobrovolných svazků obcí

Základním prostředkem rozvoje mikroregionů je strategické plánování. Strategický plán rozvoje mikroregionů vychází z principů programování a musí splňovat evropské parametry rozvojových dokumentů, včetně zakotvení principů trvale udržitelného rozvoje. Tento dokument musí rovněž navazovat na rozvojové dokumenty vyšších územních celků (kraj, stát, EU). Strategický plán rozvoje mikroregionu je koncepčním dokumentem, který popisuje klíčové jevy v mikroregionu, hodnotí je a navrhuje k nim dlouhodobé cíle a opatření, jejichž realizace by měla vést k pozitivnímu rozvoji daného území, k růstu místní ekonomiky, k rozvoji sociálně-společenských a kulturních aktivit, ochraně životního prostředí a udržitelného rozvoje při maximálním využití vlastních zdrojů a potenciálu mikroregionu.

Místní akční skupiny (MAS) neboli tzv. „leaderovské mikroregiony“ (vymezené iniciativou Leader) jsou další formou mikroregionů, které „vznikají zdola“ od roku 2004. Směrnice iniciativy LEADER Evropské unie vymezuje „leaderovský“ mikroregion jako ucelený územní celek s počtem obyvatel v rozmezí 10 000–100 000 a hustotou obyvatel nepřekračující 120 obyv./km², který má zpracovanou integrovanou strategii rozvoje. V současné době je v ČR více než 150 těchto mikroregionů. Některé z nich jsou svým územním vymezením totožné se svazky obcí dle zákona o obcích. To je však možné pouze u mikroregionů (DSO), jejichž součástí není větší středisko, neboť v opačném případě většinou nejsou splněna velikostní kritéria a požadavky na hustotu obyvatel mikroregionu (MAS).

Program Leader je určen k financování projektů místních subjektů (neziskových organizací, podnikatelů, malých podniků, obcí) ve venkovských oblastech. Hlavním příjemcem finanční podpory jsou MAS vytvořené na principu partnerství veřejné správy, podnikatelské sféry a neziskového sektoru daného regionu (např. neziskové organizace, podnikatelé, starostové obcí). Na úrovni rozhodování musejí přitom tvořit zástupci soukromého sektoru nejméně 50 % z místního partnerství. Zatímco v jiných zemích může mít MAS i formu neformálního partnerství, v ČR musejí mít právní subjektivitu.

MAS jsou většinou neziskové organizace. MAS musí být geograficky, ekonomicky i sociálně homogenní a musí mít zpracovanou rozvojovou strategii v souladu s programy Leader. Jejich hlavní úlohou je efektivní využívání rozvojového potenciálu území, na němž působí.

Z dlouhodobě prováděného monitoringu mikroregionů (DSO) vyplývají tyto základní obecné poznatky:

- Převážná většina evidovaných mikroregionů má právní formu svazku obcí (dle § 49 zákona č.128/2000 Sb., o obcích). Evidována jsou však i zájmová sdružení právnických osob (dle § 20f až §20j občanského zákoníku). V poslední době roste dynamicky počet mikroregionů ve formě MAS.
- Předmět činnosti mikroregionu je většinou v souladu se zákonem č.128/2000 Sb., o obcích. Převážná většina mikroregionů vykazuje předmět své činnosti v plném rozsahu výše uvedeného zákona.
- Do mikroregionů se zapojuje stále vyšší počet obcí a pokývají v rámci ČR stále větší plochu.
- Dochází k překryvům jednotlivých mikroregionů, mnohdy vícečetným.
- Vysoké procento mikroregionů v současné době disponuje zpracovaným aktuálním strategickým rozvojovým dokumentem pro svoje území, nebo takový dokument pořizuje. U komplexně zaměřených mikroregionů se počet mikroregionů s pořizovaným strategickým rozvojovým dokumentem blíží téměř 100 %.
- Nejčastějším zpracovatelem strategického rozvojového dokumentu mikroregionů zůstává odborná firma. Na druhém místě mezi zpracovateli je rozvojová agentura. Nárůst byl zaznamenán u fyzické osoby jako zpracovatele.
- Rozvojové dokumenty mikroregionů jsou vesměs v souladu s rozvojovými dokumenty vyššího stupně, tedy krajskými.
- Na většinu strategických rozvojových dokumentů mikroregionů navazují konkrétní projekty.
- Proces vzniku mikroregionů v čase se vyznačuje tendencí vzniku mikroregionů stále více zaměřených na komplexní rozvoj svého území a široce pojatou spolupráci zúčastněných obcí.
- Geografické vymezení nově vznikajících mikroregionů se stále častěji blíží reálným funkčním mikroregionům a má v mnoha případech nodální charakter.

3.3.4 Euroregiony a další příhraniční spolupráce

Euroregion je funkční územní celek, který vzniká na základě vzájemné dohody příhraničních regionů dvou nebo více zemí, funguje na základě vlastních stanov a pracuje na principu dobrovolnosti.

První euroregiony v západní Evropě vznikaly již na konci 50. let minulého století. V současné době je v Evropě registrováno více než 170 euroregionů.

Na území České republiky začaly vznikat první projekty příhraniční spolupráce počátkem 90. let 20. století.

Euroregiony, kterých bylo v roce 2007 v ČR registrováno 13, mají vesměs právní formu zájmových sdružení právnických osob, nebo fungují na základě smlouvy o sdružení a mohou mít i podobu dobrovolných svazků obcí.

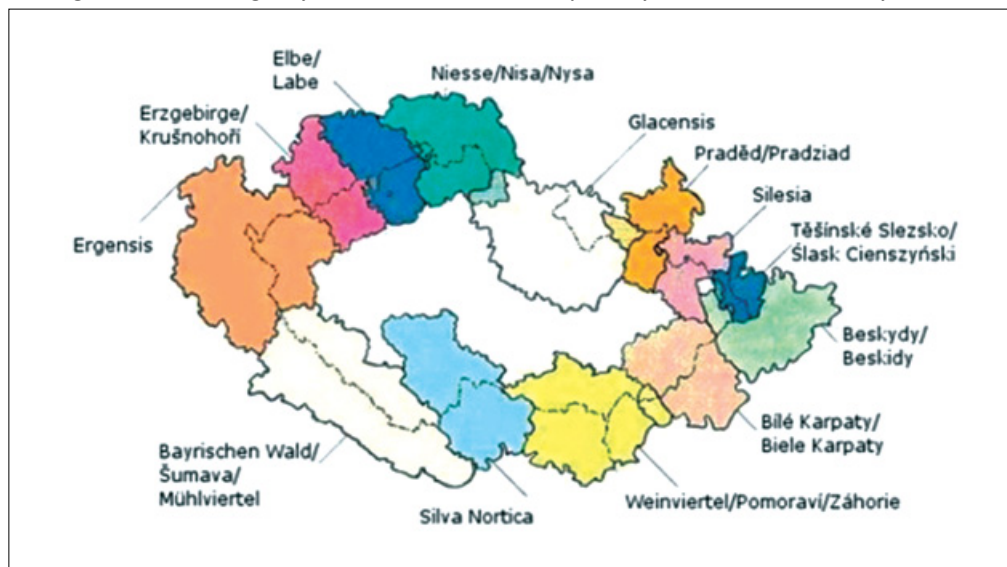
Cílem vzniku euroregionů je zvyšování životní úrovně obyvatel, spolupráce v oblasti kulturní, sociální, hospodářské, v oblasti životního prostředí, v územním plánování, snaha o zlepšení infrastruktury a o odstraňování nerovností mezi pohraničními regiony a postupné vyrovnávání ekonomického i sociálního rozvoje.

Mimo jiné je vzájemná spolupráce v rámci euroregionů zaměřena rovněž na rozvoj turistiky, na likvidaci požárů a přírodních katastrof.

Evropská unie podporuje příhraniční rozvojové programy s cílem překonat stávající problémy ztěžující evropskou integraci. Jedním ze základních kamenů procesu evropského sjednocení je právě vznik nadnárodních celků nacházejících se na státních hranicích mezi členskými zeměmi.

Pohraniční regiony tradičně patří k hospodářsky nejméně rozvinutým oblastem každého státu, ČR není výjimkou. Prostřednictvím příhraničních projektů dochází k překonávání nevýhody periferního postavení, k udržování dobrých sousedských vztahů a ke vzájemnému poznávání.

Kartogram 8: Euroregiony na hranicích České republiky se sousedními státy

Pramen: <http://www.mmr.cz/euroregiony-v-cr>

Partnerská města a obce

Vysoké procento měst a mnohé obce ČR spolupracují s jedním nebo více partnerskými městy a obcemi v některém z evropských států. Spolupráce je nejčastěji zaměřena na oblast kulturní a společenskou, ale i na výměnu zkušeností v oblasti dopravní, cestovního ruchu územního plánování a ve veřejné správě. Evropská unie podporuje prostřednictvím podpory partnerství měst a obcí zájmy evropské integrace, a to zejména formou pořádání různých konferencí a seminářů a podporou výměnných pobytů občanů partnerských měst a obcí.

4. MĚSTA JAKO PÓLY RŮSTU

4. 1 Charakteristika českých měst

Struktura osídlení, tj. velikost, vzájemné vztahy i funkce venkovských i městských sídel prochází z historického hlediska významnými vývojovými cykly. Zvyšuje se počet obyvatel ve městech na úkor venkovského osídlení a rozvíjí se městský způsob života. Proces koncentrace obyvatel a výrobních aktivit vede k racionalizaci práce, ale také k úsporám firem i obyvatel v důsledku blízkosti jednotlivých služeb. Města se stávají atraktivními lokalitami, neboť přinášejí nejen větší pracovní nabídku, ale i širší možnosti vzdělávání, výzkumu, finančních, manažerských i obchodních služeb. Jednotlivé subjekty mají také možnost využít specializované sociální a zdravotní služby.

Města jsou považována za základní stavební prvky prosperity. V průběhu vývoje se města stala centry akumulace inovací, pokroku a akumulace bohatství, lidského i kulturního kapitálu. Městské regiony a města nejrůznější velikosti jsou nejlépe schopny využívat svých silných stránek. Větší města také disponují většími finančními prostředky, které mohou investovat do zvyšování úrovně technické a občanské infrastruktury, rozvoje nabídky kulturních institucí apod. Nejvýznamnějšími póly rozvoje v České republice jsou krajská města, zejména hlavní město Praha.

Střední a malá města zase hrají významnou úlohu při stabilizaci sídelní struktury především ve venkovských oblastech, kde plní do značné míry funkce pracovní a obslužné pro své blízké okolí. Základní podmínkou plnění jejich stabilizujících funkcí ve venkovském prostoru je kvalitní dopravní napojení obcí.

Pro Českou republiku je charakteristická hustá síť malých měst. Velký počet obcí má právní statut města, i když na základě mezinárodních standardů jen malou část z nich lze za města označit. Hustá síť malých a středních měst, jako dědictví minulého vývoje, nevytváří předpoklady pro vznik silnějších rozvojových pólů mimo pražské metropo-

litní území. Demografická stagnace vytváří konkurenční prostředí v oblasti získávání lidských zdrojů. Zatímco pro poválečné období byl charakteristický plynulý růst krajských metropolí až nad úroveň stotisícové hladiny, současné postindustriální období zakládá hrozbu opětovného odlivu obyvatelstva do národní metropole a posilování metropolitního území na úkor krajských měst. Určitý dekoncentrační vývoj umožňuje bicentrická sídelní struktura Moravy a Slezska.

Specifickým problémem jsou málo urbanizované oblasti části kraje Vysočina a části Moravskoslezského kraje, jejichž rozvoj musí nutně vázat na jiné ekonomické aktivity.

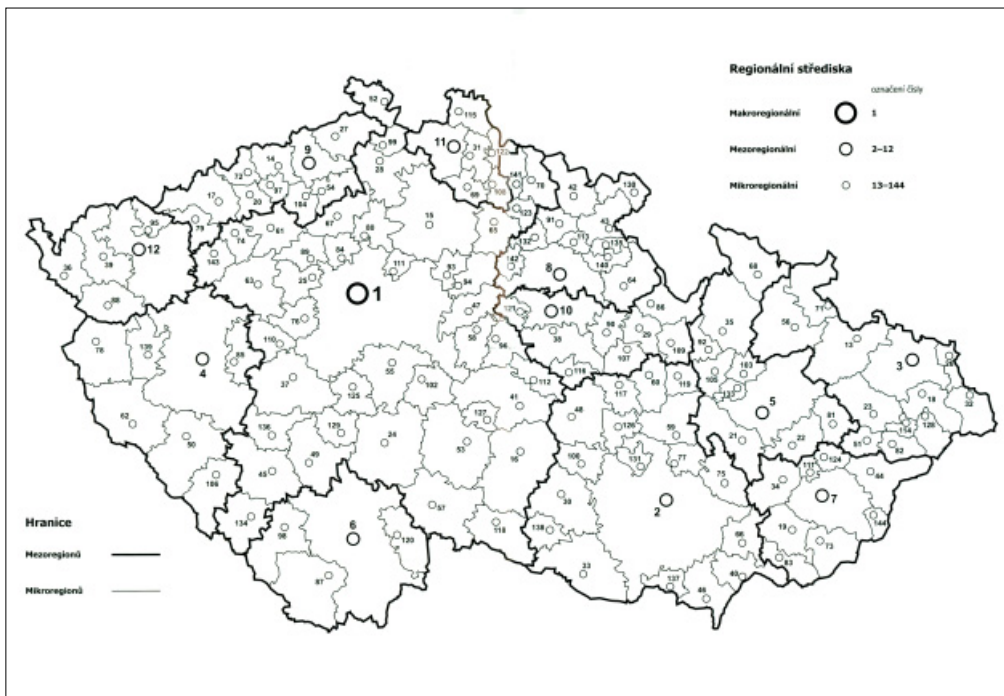
Tabulka 15: Velikostní skupiny obcí nad 5 000 obyvatel podle krajů

Kraj	Počet měst					Počet obyvatel v %				
	od 5 000 do 9 999	od 10 000 do 19 999	od 20 000 do 49 999	od 50 000 do 99 999	nad 100 000	od 5 000 do 9 999	od 10 000 do 19 999	od 20 000 do 49 999	od 50 000 do 99 999	nad 100 000
Hl.m.Praha	0	0	0	0	1		0	0	0	100
Středočeský	19	14	4	1	0	10,3	17,5	11,1	5,9	0
Jihočeský	13	2	4	1	0	15,1	4,1	17,7	15	0
Plzeňský	8	4	1	0	1	8,8	8,8	4,1	0	29,5
Karlovarský	6	4	2	1	0	12,2	19,1	19,2	16,6	0
Ústecký	9	9	4	4	0	7,6	17,1	14,7	32,3	0
Liberecký	10	2	2	1	0	15,5	6,2	19,3	22,9	0
Královéhradecký	13	6	2	1	0	16,4	14,6	9,5	17,2	0
Pardubický	8	7	1	1	0	11,8	18,2	4,6	17,4	0
Vysočina	10	14	3	1	0	12,9	9,7	16,9	10	0
Jihomoravský	13	3	5	0	1	8	3,1	11,3	0	32,4
Olomoucký	3	6	3	0	1	3,8	12,8	18,9	0	15,7
Zlínský	11	4	4	1	0	11,8	11	18,7	13,2	0
Moravskoslezský	17	4	7	4	1	9,2	4,3	15,6	21,3	24,7
ČR celkem	140	79	42	16	5	10,2	10,5	13	12,3	14,5

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007

V následujícím kartogramu je zachyceno rozložení českých měst jako makroregionálních, mezoregionálních a mikroregionálních středisek stanovené na základě informací získaných při Sčítání domů, lidu a bytů v roce 2001, zejména údajů o vyjíždě za prací.

Kartogram 9: Sociogeografická regionalizace České republiky

Poznámka: Čísla označující střediska odpovídají jejich pořadí podle komplexního regionálního významu
Pramen: Karlova univerzita, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie

Z hlediska funkčního jsou krajská města centry vysoce urbanizovaných prostorů:

- Pražská aglomerace: Monocentrické uskupení, v jehož jádru leží Praha, s větším množstvím měst v bezprostředním okolí. Omezený prostor, kterým disponuje Praha, vede k relokaci socioekonomických aktivit i mimo území města – prosazuje se zde proces suburbanizace. Globální vliv Prahy, který lze pozorovat prostřednictvím denní a týdenní dojížděky, se prosazuje v celém prostoru Čech a rovněž části Moravy.
- Východočeská aglomerace je tvořena dvěma hlavními centry, Hradcem Králové a Pardubicemi, která jsou doplněna menším centrem, Chrudimí.
- Severočeská konurbace je urbánní systém tvořený funkčně provázanými městy. K hlavním centrům patří Ústí nad Labem, Teplice, Most, Děčín, Litvínov, Chomutov a doplněna jsou dalšími menšími sídly.
- Aglomerace Liberec–Jablonec nad Nisou. Liberec dominuje severovýchodní části Čech.
- Ostravská aglomerace je tvořena dominující Ostravou, jejíž území bezprostředně souvisí s městy Bohumínem, Frýdkem-Místkem, Karvinou, Havířovem, Orlovou a navazujícím Českým Těšínem a Třincem. Industrializace, která vyvolala velký rozmach re-

gionu, vedla k vytvoření průmyslového urbánního komplexu. Ostravská aglomerace bezprostředně souvisí s evropsky významnou Hornoslezskou konurbací.

- f) Brněnská aglomerace je tvořena Brnem, regionální metropolí vyššího řádu a menšími centry Blanskem a Vyškovem. Pozice druhého největšího centra se prohlubuje, a to i ve vazbě na urbánní systémy okolních zemí.
- g) Plzeň je hlavním rozvojovým centrem jihozápadních Čech. Jedná se o mezoregionální centrum vyššího řádu, které dokázalo úspěšně přebudovat svou na průmyslu založenou ekonomickou základnu na centrum služeb a školství.
- h) České Budějovice jsou dominantním centrem jižních Čech s možností dalšího rozvoje.
- i) Karlovy Vary jsou mezoregionálním centrem nižšího řádu, jehož funkce v území je podpořena mezinárodně uznávaným statutem lázní.
- j) Středomoravské seskupení je reprezentováno Olomoucí a dalšími menšími centry, zejména Prostějovem a Přerovem. Představuje tradiční moravský polycentrismus.
- k) Zlín je průmyslové centrum tvořící spolu s Otrokovicemi funkční celek. Dosud se zde nepodařilo překonat potíže plynoucí z hluboké restrukturalizace ekonomické základny.

Překonání důsledků demografické stagnace a dalších probíhajících procesů, které mohou negativně ovlivnit rozvoj krajských měst a celých krajských aglomerací, vyžaduje hledání adekvátních ekonomických struktur pro podporu stabilizace.

K dosažení takového cíle směřují opatření k posílení polycentrického rozvoje prostřednictvím vytváření sítí měst a městských regionů, které jsou schopny dobře využívat své silné stránky, spolupracovat s podnikateli a dalšími subjekty. Zejména efekt „spin-off“ krajských center by se měl stát žádoucím stimulem k zachování sídelních systémů bez rizika jejich degradace a vzniku strukturálních problémů. Postupně se také rozvíjí partnerství mezi městy a venkovem, které by mělo zlepšit využívání hmotných zdrojů i sociálního kapitálu.

Demografická stagnace může být kompenzována aktivní podporou v oblasti zkvalitňování sociálního profilu společnosti cestou zvyšování vzdělanosti, diverzifikací kvalifikační struktury pracovních sil a podporou prodlužování produktivního věku. Postindustriální společnost založená na intenzivním využití lidských zdrojů, na znalostní ekonomice, rozvoji kvartérního sektoru a podpořená importem vysoce kvalifikované pracovní síly nabízí šanci pro udržitelný rozvoj krajských aglomerací. Rozvojové trendy, které vedly k zakládání nových krajských univerzit, jsou podpořeny postupnou konstitucí klastrů integrujících vědecko-výzkumné, technické a podnikatelské aktivity.

Podpora rozvoje dopravních sítí a ITC sítí zlepšuje propojení center a odlehlých regionů, zejména Moravskoslezska, včetně jejich napojení na významná příhraniční centra s sítě.

4.2 Srovnání ekonomické výkonnosti měst

Krajská města jsou nejdůležitějšími centry ekonomického rozvoje v České republice. Nejvýznamnějším je **Praha** s jedním z nejvyšších podílů podnikatelských subjektů a nejvyšším podílem osob zaměstnaných ve službách. Ekonomická přitažlivost Prahy se odráží i v nejvyšším počtu dokončených bytů v období 2000–2006 a v počtech osob dojíždějících za prací. Také údaj o počtu obsazených pracovních míst na 1000 zaměstnaných osob bydlících v daném městě dokládá významnou pracovní funkci území. V Praze je nejnižší míra nezaměstnanosti v ČR. Podíl kapitálových výdajů z rozpočtu města určených na rozvoj technické a občanské infrastruktury a rozvoj kulturních institucí patří v Praze k nejvyšším.

Druhé největší město ČR **Brno** má také vysoký podíl podnikatelských subjektů (předstihují ho kromě Prahy Liberec, Karlovy Vary a Zlín) a třetí nejvyšší podíl osob zaměstnaných ve službách. Podle dojížděky za prací představuje Brno druhé největší centrum. Relace počtu obsazených pracovních míst na 1000 zaměstnaných osob bydlících v Brně charakterizuje jeho významnou pracovní funkci. Město do svého rozvoje relativně nejvíce investuje, podíl kapitálových výdajů městského rozpočtu byl v období 2003–2006 nejvyšší. Bytová výstavba je v Brně intenzivní. Přesto se Brno potýká s relativně vysokou mírou nezaměstnanosti.

Ostrava je centrem strukturálně postiženého regionu Moravskoslezsko. Na podporu rozvoje regionu i města jsou vynakládány značné prostředky EU, státu a kraje. Také Ostrava do rozvoje technické a občanské infrastruktury a kulturních institucí investuje značné prostředky, jak dokládá podíl kapitálových výdajů městského rozpočtu. Město je významným pracovním centrem, ostravský subregion dojížděky za prací je větší než brněnský. V některých oblastech má Ostrava značný potenciál rozvoje, například lze očekávat rozvoj služeb, nebo růst podnikatelské aktivity. Město se stále ještě musí vyrovnávat s vysokou mírou nezaměstnanosti.

Plzeň se úspěšně podařilo v transformačním procesu přebudovat ekonomickou základnu založenou na průmyslu. Dokládá to především snižující se míra nezaměstnanosti, růst pracovní funkce města a počtu podnikatelských subjektů i rozvíjející se bytová výstavba.

Olomouc je významným centrem dojížděky za prací s vysokým podílem osob zaměstnaných ve službách. Nezaměstnanost postupně klesá a město vynakládá téměř třetinu svého rozpočtu na investice do technické a občanské infrastruktury a kulturních institucí a snaží se zvyšovat přitažlivost města a podporovat tak i ekonomický rozvoj.

Značný rozvojový potenciál mají i **České Budějovice** s nízkou nezaměstnaností, významnou pracovní funkcí města a vysokým podílem osob zaměstnaných ve službách. Atraktivitu města dokresluje i bytová výstavba.

Zlín se ještě vyrovnává s potížemi vyplývajícími z hluboké restrukturalizace ekonomické základny. Přesto je jeho nabídka pracovních příležitostí pro dojížděkový region významná a podnikatelská aktivita občanů vysoká. Míra nezaměstnanosti je vzhledem k ekonomickým problémům relativně nízká. Lze zde také očekávat rozvoj služeb, například v souvislosti s rozvojem vysokého školství.

Dvanáct kilometrů od sebe vzdálená města **Hradec Králové** a **Pardubice** si konkurují i spolupracují. Jejich ekonomická výkonnost je podobná, V Hradci Králové je větší podíl osob zaměstnaných ve službách i mírně vyšší pracovní funkce města. Do svého rozvoje obě města investují necelou čtvrtinu obecního rozpočtu.

Se značnými ekonomickými problémy se potýká **Ústí nad Labem**. Trvale je zde vysoká nezaměstnanost a relativně nízká jak nabídka pracovních příležitostí, tak podnikatelská aktivita. Je však významným poskytovatelem služeb, jak ukazuje podíl osob zaměstnaných ve službách. Nižší podíl bytové výstavby může naznačovat relativně nižší atraktivitu pro obyvatele, město však disponovalo dostatečným bytovým fondem již v minulosti. Ve městě žije značný podíl romské populace, což přináší vyšší nároky na řešení sociálních problémů.

Liberec je městem s nejvyšším podílem podnikatelských subjektů, zaměstnanost ve službách je však relativně nízká a pracovní funkce města patří k nižším. Město do svého rozvoje investuje relativně vysoký podíl městského rozpočtu.

Specifické postavení mají **Karlovy Vary**, město se světově uznávaným statutem lázní. S lázeňstvím souvisí vysoký podíl osob zaměstnaných ve službách i vysoký podíl podnikatelských subjektů. Město investičně podporuje svůj rozvoj a zvyšuje svoji přitažlivost, musí se však vyrovnávat s nezaměstnaností a nepřiližitě vysokou nabídkou pracovních příležitostí.

Ekonomicky nejméně výrazným krajským centrem je **Jihlava**. Zaměstnanost ve službách je z krajských měst nejnižší a k nejnižším patří i podnikatelská aktivita. Bytová výstavba však naznačuje určitou atraktivitu města.

Tabulka 16: Ekonomická odvětví, trh práce a veřejná správa v krajských městech

Název města	Ekonomika, trh práce											podíl kapitálových výdajů obec. rozp. (% , 2003-2006)		
	prům. úřední cena zem. půdy (Kč/m ² , 2005)	dokončené byty (abs. 2000-2006)	podíl zaměstnaných ve službách (% , 2001)	souhr. potenciál cest. ruchu (body, 2002)	počet (k 31.12. 2006)		počet (k 1.3.2001)			mikroregion (subregion) dle dojíždky za prací (2001)			míra nezaměstnanosti k 31.12. (%)	
					podnikatelů na tis. byv. 15-64 let	dojíždících za prací (abs.)	prac. míst na tis. zam.	počet obcí	počet obyv. (tis.)	2000	2006			
Praha	8,07	32 842	77,1	232	339	163 108	1 226	294	1 443	3,4	2,8	33,1		
České Budějovice	4,06	2 021	63,9	240	281	23 791	1 359	98	165	4,6	4,6	27,3		
Plzeň	5,1	2 551	62,8	259	293	27 362	1 237	149	272	7,5	5,6	26,5		
Karlovy Vary	3,84	839	69	281	338	8 690	1 151	54	115	7,5	8,3	31		
Ústí nad Labem	3,18	490	66,4	106	240	9 965	1 082	25	119	13,4	13,6	23,4		
Liberec	2,08	2 161	57,8	200	364	10 927	1 094	26	129	5,7	6,9	30,7		
Hradec Králové	8,94	1 294	67,4	237	292	19 135	1 288	94	151	5,7	4,8	22,5		
Pardubice	6,97	1 672	62,2	167	278	16 199	1 180	70	124	5	5,4	24,7		
Jihlava	2,75	1 898	52,4	191	231	11 536	1 359	92	99	7,1	7,1	29,3		
Brno	7,92	8 171	68,3	250	306	65 127	1 296	197	579	8,3	8,8	37,7		
Olomouc	10,38	1 975	65,9	241	271	24 227	1 371	65	172	10,6	7,4	31,6		
Zlín	4,57	1 007	57	146	333	17 513	1 258	70	137	5,5	6	28,6		
Ostrava	5,65	1 971	60,8	181	235	45 359	1 247	62	597	16,5	14,2	31,8		

Pramen: ČSÚ

Ekonomická výkonnost měst se v průběhu transformace měnila. Protože nejsou informace o ekonomické výkonnosti za jednotlivá města, jsou pro hodnocení stavu a vývojových tendencí regionální diferenciaci využity informace za okresy, kde motorem ekonomického rozvoje jsou bývalá okresní města. Velkoměstské okresy byly spojeny se svým přirozeným zázemím. Pro hodnocení je využit ekonomický agregát (EA), který je definován jako součin počtu pracovních příležitostí a průměrných mezd zaměstnanců, takže je poměrně reprezentativní náhradou za obvykle používaný hrubý národní důchod. Posuzováním distribuce EA ve vztahu k území a ve vztahu k obyvatelstvu je rozlišen vývoj a míra geosociální nerovnoměrnosti.

K okresům s nejvyšším EA na km² patří dlouhodobě Praha, Brno a Ostrava. Významněji se proměňuje EA na obyvatele. Zatímco v roce 1991 byly nejvyšší hodnoty zjištěny v hornických okresech Most, Ostrava a Sokolov, v roce 2001 se na nejvyšších příčkách umístily Praha, Mladá Boleslav a České Budějovice.

Tabulka 17: Proměny nejvýznamnějších okresů v průběhu transformace

Pořadí	EA na km ² (ČR = 100)				EA na obyvatele (ČR = 100)			
	1991		2001		1991		2001	
1.	Praha	758	Praha	1124	Most	130	Praha	180
2.	Ostrava	420	Brno	354	Ostrava	120	Mladá Boleslav	139
3.	Brno	333	Ostrava	316	Sokolov	120	České Budějovice	118
4.	Most	256	Ústí n.Lab.	216	Praha	120	Brno	115
5.	Ústí n.Lab.	256	Most	185	Ústí n.Lab.	114	Hradec Králové	105
6.	Teplice	215	Teplice	169	České Budějovice	110	Zlín	105
7.	Jablonec n.N.	162	Jablonec n.N.	155	Zlín	110	Plzeň	105
8.	Zlín	160	Zlín	153	Brno	107	Jihlava	105
9.	Kladno	159	Hradec Králové	148	Česká Lípa	107	Pardubice	99
10.	Hradec Králové	148	Pardubice	138	Hradec Králové	104	Liberec	99

Pramen: Hampl (2005), Soubor publikací ČSÚ

4.3 Srovnání míry urbanizace podle krajů

Míra urbanizace je definována jako podíl obyvatel žijících ve městech. V praxi bývají problémy s určením dolní hranice definice města. V České republice je možno za města pokládat jednak všechny obce, které nesou toto označení, jednak obce s vyšším počtem obyvatel, než představuje určitá mez.

Bereme-li za základ míry urbanizace města podle označení (statutu), může nepříznivě působit skutečnost, že akt prohlašování obcí městy není od roku 2006 vázán na stanovený minimální počet obyvatel. V současné době (2008) jsou tak nejmenšími městy ČR Přebuz (87 obyvatel) a Loučná pod Klínovcem (93 obyvatel).

Druhý způsob, který jako města hodnotí obce s určitým minimálním počtem obyvatel, zase trpí malou vypovídací schopností. V Československu se dříve používala hranice 2 000 obyvatel, ale v současnosti, v podmínkách integrovaných obcí, často tuto hranici překračují i obce vysloveně venkovské. Je ovšem zajímavé, že ve statistických přehledech OSN je u České republiky stále tato definice měst uváděna. Spolehlivější je stanovení (reálné) dolní hranice na 5 000 obyvatel.

Můžeme tedy stanovit míru urbanizace třemi způsoby:

- jako podíl obyvatel žijících v obcích se statutem města (statutární míra urbanizace),
- jako podíl obyvatel žijících v obcích s 2 000 obyvateli a více (obecná míra urbanizace),
- jako podíl obyvatel žijících v obcích s 5 000 obyvateli a více (reálná míra urbanizace).

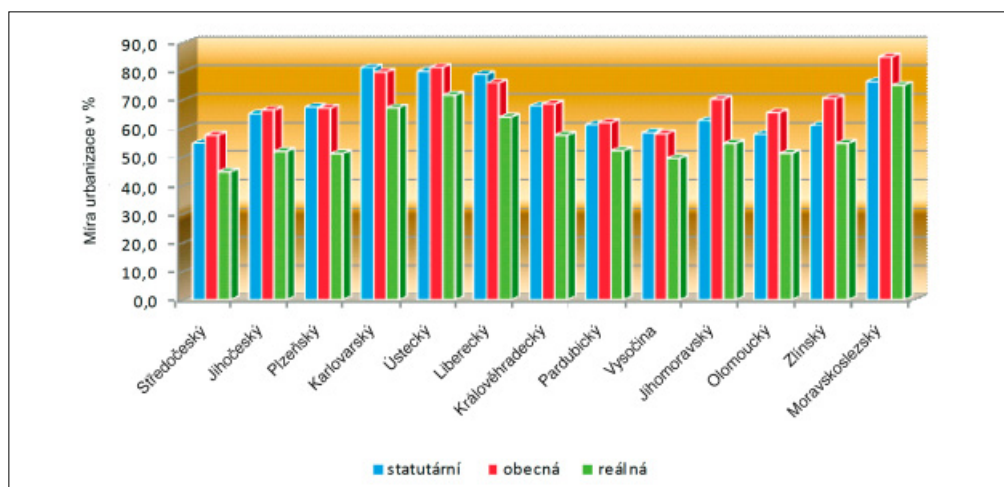
Výsledek výpočtů podle všech tří způsobů za jednotlivé kraje ČR podle údajů obecní statistiky k 31. 12. 2007 obsahují následující tabulka a graf.

Tabulka 18: Míra urbanizace podle krajů, 2007

Kraj	Počet obyv. v tis.	Počet obyvatel v tis. v obcích			Míra urbanizace v %		
		se stat. města	s 2 000 ob. a více	s 5 000 ob. a více	statutární	obecná	reálná
Hl. m. Praha	1 188,10	1 188,10	1 188,1	1 188,10	100	100	100
Středočeský	1 175,30	643,5	676,9	526,2	54,8	57,6	44,8
Jihočeský	630	410	417,7	326,9	65,1	66,3	51,9
Plzeňský	554,5	373,7	371,7	283,5	67,4	67	51,1
Karlovarský	304,6	246,9	242,4	204,7	81,1	79,6	67,2
Ústecký	823,3	657,8	668,9	589,7	79,9	81,2	71,6
Liberecký	430,8	339,1	326,8	275,3	78,7	75,9	63,9
Královéhradecký	549,6	372,6	376,6	316,4	67,8	68,5	57,6
Pardubický	507,8	311,2	315,5	264,5	61,3	62,1	52,1
Vysočina	511,6	298,6	297,3	253,4	58,4	58,1	49,5
Jihomoravský	1 132,60	710,5	793,8	620,3	62,7	70,1	54,8
Olomoucký	639,9	369,9	418,7	327,7	57,8	65,4	51,2
Zlínský	589,8	359,5	415,5	323,5	61	70,4	54,8
Moravskoslezský	1 249,30	954,4	1 062,50	936,8	76,4	85	75
Úhrn ČR	10 287,20	7 235,80	7 572,30	6 437,10	70,3	73,6	62,6

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

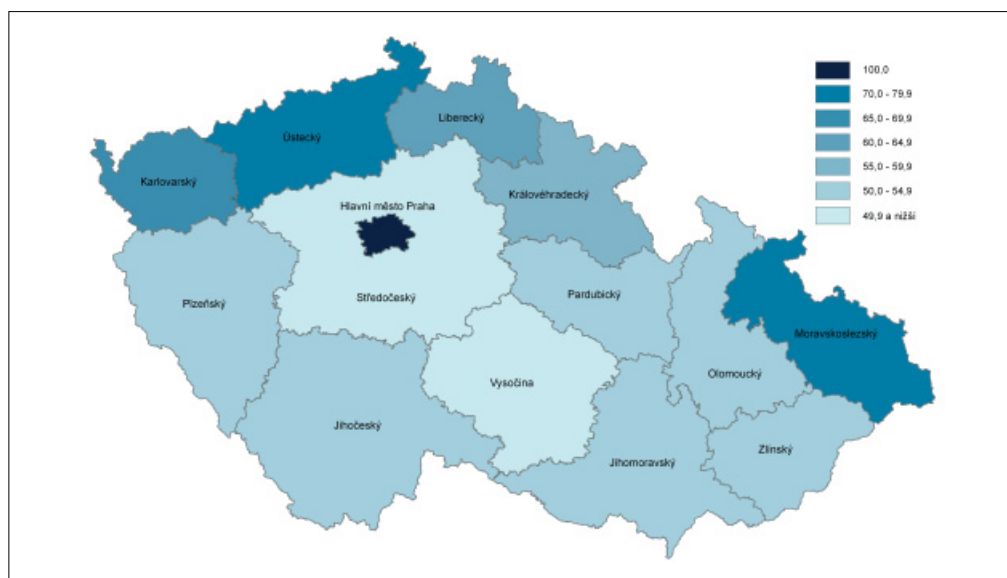
Graf 4: Míra urbanizace podle krajů bez hl. m. Prahy, 2007

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

Úroveň statutární i obecné urbanizace se v České republice příliš neliší. V moravských krajích s vyšším zastoupením lidnatých venkovských (popř. neměstských průmyslových) obcí leží míra obecné urbanizace zhruba o 10 procentních bodů výše než statutární míra urbanizace. Ta je naopak relativně vyšší v oblastech bývalého německého osídlení s historicky vzniklou hustou sítí měst a městeček, jež po poválečném odsunu vykazují jen zlomek původních počtů obyvatel (Karlovarský, Liberecký, Plzeňský kraj). Reálná míra urbanizace dosahuje v ČR 62,6 %, tj. zhruba o 10 procentních bodů méně než obě předchozí míry. Její územní rozložení zobrazuje následující kartogram.

Kartogram 10: Reálná míra urbanizace v % podle krajů, 2007

Pramen: ČSÚ, Malý lexikon obcí ČR 2007, <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1302-07>

4.4 Srovnání míry urbanizace ČR a ostatních států EU

V mezinárodním srovnání závažně vystupuje problém rozdílného národního definování měst. Z toho důvodu nebývají srovnávací přehledy urbanizace buď vůbec publikovány, nebo mají tolik vynechaných zemí, že výsledky nejsou reprezentativní. Do první skupiny patří statistická instituce Evropské komise – Eurostat, v jejíž nabídce dat za členské státy EU nejsou vůbec počty městského obyvatelstva zastoupeny. Ve druhé skupině je Statistická služba OSN (UN Statistics), která sice ročně zpracovává za všechny členské země OSN tabulku Population by age, sex and urban/rural residence, ale

právě údaje za městské/venkovské obyvatelstvo v ní za mnohé země chybí, bohužel i za četné země Evropské unie, konkrétně Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Itálie, Lucembursko, Maltu, Španělsko a Švédsko.

Korektní srovnání míry urbanizace České republiky se státy EU je proto možno provést pouze u podílu obyvatelstva žijícího ve městech se 100 tisíci a více obyvateli (míra velkoměstské urbanizace). Zdrojem je opět statistika OSN. Údaje jsou k dispozici za všechny státy EU, i když ve dvou případech (Velká Británie a Kypr) není dodržena úplná srovnatelnost vzhledem k tomu, že zde jsou města uvažována v rozsahu aglomerací.

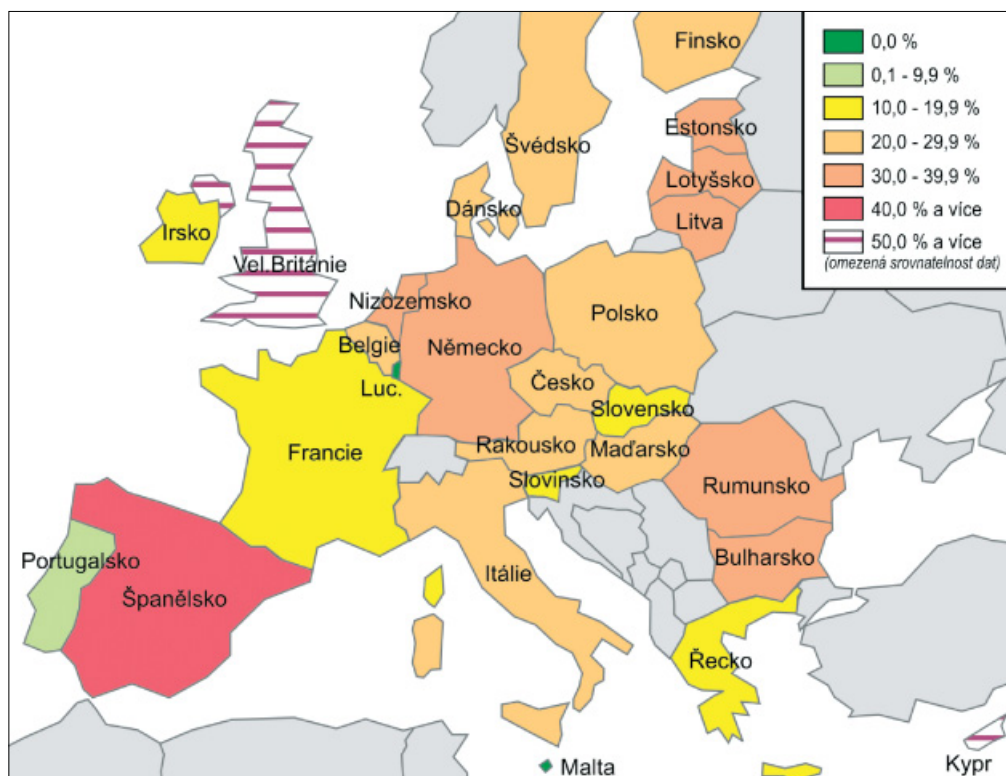
Tabulka 19: Míra velkoměstské urbanizace ve státech Evropské unie, 2006

Stát	Počet obyvatel v tis.	Počet obyv. ve městech se 100 000 a více obyv. v tis.	Míra velkoměstské urbanizace v %
Belgie	10 541,9	2 904,4	27,6
Bulharsko	7 699,0	2 407,3	31,3
Česká republika	10 287,2	2 116,9	20,6
Dánsko	5 434,6	1 144,9	21,1
Estonsko	1 343,5	498,4	37,1
Finsko	5 266,3	1 494,6	28,4
Francie	61 166,8	8 865,6	14,5
Irsko	4 239,8	618,8	14,6
Itálie	58 941,5	13 607,8	23,1
Kypr	770,9	401,4*	52,1
Litva	3 394,1	1 332,0	39,2
Lotyšsko	2 287,9	833,8	36,4
Lucembursko	472,7	0	0
Maďarsko	10 071,4	2 850,4	28,3
Malta	406,5	0	0
Německo	82 365,8	25 308,4	30,7
Nizozemsko	16 346,1	5 135,8	31,4
Polsko	38 132,3	11 051,3	29
Portugalsko	10 584,3	920,4	8,7
Rakousko	8 281,9	2 349,7	28,4
Rumunsko	21 584,4	6 559,0	30,4
Řecko	11 148,5	2 053,8	18,4
Slovensko	5 391,2	660,5	12,3
Slovinsko	2 008,5	246,5	12,3
Španělsko	44 068,2	18 530,5	42
Švédsko	9 080,5	2 601,6	28,7
Velká Británie	60 587,3	30 369,5*	50,1

*V rozsahu aglomerací, tj. včetně dalších obcí a měst.

Pramen: UN Statistics, <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2006.htm>, table 7

Kartogram 11: Míra velkoměstské urbanizace v Evropské unii, 2006

Pramen: UN Statistics, <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2006.htm>, table 7

Česká republika se hodnotou velkoměstské urbanizace 20,6 % zařazuje do nejspodnější části intervalu 20–30 %, který představuje v rámci EU průměrný stav a přísluší k němu dalších 6 států ležících v pásu procházejícím středem Evropy severojižním směrem od skandinávských zemí k Itálii. Ze sousedních států českou úroveň výrazně převyšuje Německo s 30,7 % (ale i v rámci téhož statistického intervalu Polsko a Rakousko s 29 % resp. 28,4 %), naopak úrovně České republiky nedosahuje Slovensko (12,3 %).

5 VZTAHY MĚST A VENKOVA

5.1 Koncentrace ekonomických a sociálních aktivit do měst

V rámci osídlení a sídelní struktury každého státu hrají nezastupitelnou roli malá a střední města, protože představují stabilizační a rozvojový prvek ve venkovském prostoru. Jejich význam pro venkovský region ještě roste s vyšší vzdáleností od center vyššího řádu či metropolitních regionů.

Města kromě obyvatel koncentrují na svém území zejména ekonomické a sociální aktivity, které jsou představovány vyšším podílem a rozmanitou strukturou výrobního sektoru (sekundéru), především však služeb (terciéru), případně služeb s vysokou přidanou hodnotou (kvartéru). Úroveň těchto aktivit a dynamika jejich změn většinou odpovídají velikosti sídla a jeho postavení v rámci sídelní hierarchie státu.

Vztah města a venkova lze obecně vyjádřit na principu nodálního regionu, kde město představuje centrum/jádro regionu a přilehlý venkovský prostor jeho zázemí. Rozsah zázemí je dán výskytem interakcí mezi jádrem a zázemím a míra vazeb intenzitou interakcí. Základní a nejdůležitější interakce představují dojížděka do zaměstnání a škol a dále dojížděka za službami, ať již veřejnými či komerčními.

Existence, množství a struktura subjektů nabízejících zaměstnání a poskytujících služby ve městech společně s jejich dostupností pro obyvatele zázemí jsou zásadní pro fungování venkovského prostoru a určují životní úroveň a kvalitu života na venkově. Města tak plní obslužnou funkci. Jednou z neúčinnějších cest stabilizace (udržení obyvatelstva na venkově) a rozvoje venkova je právě posílení obslužné funkce měst, která ve venkovském prostoru mohou působit jako póly růstu mikroregionálního či regionálního významu.

Kostru systému osídlení, a to nejen v České republice, představuje hierarchické uspořádání středisek osídlení, kde hlavní roli hrají města. Jejich význam lze hodnotit např. pomocí ukazatele **komplexní funkční velikost – KfV** (Hampl, 1996). Komplexní funkční velikost se počítá jako průměr základních střediskových funkcí, tj. funkce obytné (O), pracovní (P) a obslužné (N).

$$KfV = \frac{O + P + N}{3} \times 10\,000$$

Jednotlivé střediskové funkce jsou stanoveny jako podíl města na hodnotách celé České republiky:

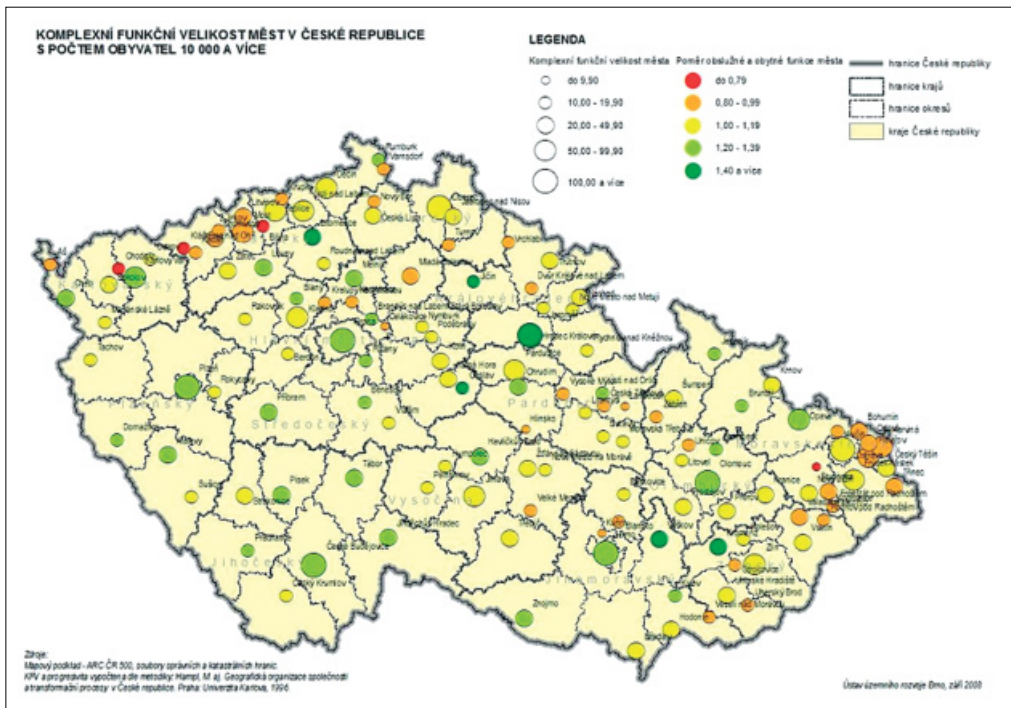
O ..... podíl města na počtu trvale bydlících obyvatel v ČR (obytná funkce),

P ..... podíl města na počtu pracovních příležitostí v ČR (pracovní funkce),

N ..... podíl města na počtu pracovních příležitostí ve vybraných službách v ČR (obslužná funkce).

KFV České republiky = 10 000.

Kartogram 12: Komplexní funkční velikosti měst

Pramen: Ústav územního rozvoje Brno, září 2008

V kartogramu 12 je znázorněna komplexní funkční velikost měst v České republice s počtem obyvatel 10 000 a více¹⁾. Dále je zde zakreslena progresivita jednotlivých měst vyjádřená jako poměr obslužné a obytné funkce (N/O). U progresivních středisek lze předpokládat, že poměr obslužné a obytné funkce bude dosahovat hodnot vyšších než 1 (v kartogramu jsou označeny zelenou a žlutou barvou).

1) Problémem při výpočtu komplexní funkční velikosti je nedostatek vstupních údajů, některá data jsou sledována pouze při sčítání lidu, domů a bytů, proto byla využita jednotná datová základna ze sčítání v roce 2001. Ze stejného důvodu byl počet pracovních příležitostí (ukazatel „P“ a „N“) ve výpočtu komplexní funkční velikosti nahrazen počtem ekonomicky aktivních obyvatel.

Z kartogramu vyplývá, že v regionech, v nichž dochází k vyšší koncentraci středisek s vyšší komplexní funkční velikostí (např. Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj), je nízký podíl progresivních středisek. Naopak v regionech s nižším podílem středisek (např. Plzeňský kraj, Jihočeský kraj) význam jednotlivých středisek roste a všechna střediska mají progresivní charakter.

5.2 Role malých a středních měst v rozvoji venkova

Působení malých a středních měst ve směru uspokojování potřeb venkova a jeho rozvoje se realizuje zejména v zajišťování spektra potřebných služeb pro venkovské obce a v nabídce pracovních příležitostí mimo sektor zemědělství.

Historickým vývojem se v sídelní síti České republiky utvořila charakteristická skupina sídel (obcí), které plní funkci mikroregionálních středisek. Pojem „mikroregionální“ zde má pouze územní obsah a označuje hierarchický řád „přirozené“ sídelně-geografické centrality.

Mikroregionální střediska jsou stanovištěm základní občanské vybavenosti (úplná základní škola, praktický lékař, lékárna, pošta s normální otevírací dobou, základní sortiment průmyslového zboží v maloobchodní síti apod.). Reálně v ČR existuje okolo 1 000 mikroregionálních středisek. V územích, která jsou sídelně charakterizována velkými vesnicemi, se vyskytují i situace, že sídla sice vykazují charakter mikroregionálního střediska, ale nemají odpovídající spádové zázemí, existují jen „pro sebe“.

Počtem obyvatel větší a ekonomickou základnou silnější mikroregionální střediska nabízejí i rozsáhlejší nabídku pracovních příležitostí, která vyvolává pravidelnou denní dojížděku za prací. V silných mikroregionálních střediscích je dále rozšířeno spektrum služeb, objevují se specializovanější maloobchodní jednotky (např. prodej knih, nábytku), restaurace a bary, různé řemeslnické služby, základní školu doplňují i střední školy a učiliště, zdravotní služby mohou nabídnout lékaře – specialisty, pokud v obci neexistuje přímo nemocnice. Takovýchto silnějších mikroregionálních středisek existuje v ČR okolo 200. V současné době se jejich síť poměrně dobře shoduje s obcemi s rozšířenou působností (ORP).

Roli hierarchicky vyšších (makroregionálních) center osídlení, jejichž infrastruktura slouží nejen pro potřeby vlastních obyvatel, ale samozřejmě i pro obyvatele venkovských regionů, vykonávají pak – vedle svých funkcí mikroregionálních středisek – střední a velká města. Ta jsou stanovištěm dále specializačně rozšířené občanské vybavenosti a odvětvově široké nabídky pracovních příležitostí.

5.3 Suburbanizace středně velkých a velkých měst (nad 20 tisíc obyvatel)

Suburbanizace je v současné době nejvýraznějším rysem aktuálního vývoje sídelní struktury České republiky (viz kap. 1.3 této publikace).

Prvotním impulsem rozvoje suburbanizace bylo zintenzivnění opakovaných a pravidelných pohybů obyvatelstva (pracovně dojížděkových a obslužných) mezi středisky osídlení a nejbližšími sídly v jejich venkovském zázemí. Příměstské obce se postupně začaly odlišovat od vzdálenějších venkovských prostorů. Po zintenzifikovaných „cestách“ mezi městem a jeho zázemím se šířily některé městské funkce do původně venkovské krajiny. Je samozřejmé, že svou roli v tomto procesu hrál i širší společenský vývoj, celková modernizace venkova. Za této situace se blízké okolí větších měst postupně připravilo na konečný článek suburbanizačního efektu, jímž je přenos růstových aktivit z měst do jejich blízkého a komunikačně dobře dostupného zázemí. V regionech velkých měst se tak růstovým článkem staly původně venkovské obce, zatímco vlastní regionální jádro obyvatelstvo ztrácí. Samozřejmě si ale zachovává funkci jádra socioekonomických kontaktů a progresivních inovací.

V České republice se suburbanizace začala rychle rozvíjet po roce 1989, kdy byla ukončena městská sídlištní výstavba. Ještě mezi sčítáními lidu v letech 1961 a 1980 zaznamenala v Československu tehdejší města (tj. obce s městským národním výborem) přírůstek 2 086 tisíc obyvatel, zatímco ostatní obce vykázaly úbytek 549 tisíc osob. Za období posledního desetiletí (1997–2006) se růstové indexy měst a venkovských obcí obrátily (viz tab. 16), přičemž na kladné bilanci venkovských obcí se největší vahou podílejí obce v dosahu suburbanizačních procesů.

Tabulka 20: Vývoj obyvatelstva ve městech a venkovských obcích ČR, 1997–2006

Území	Počet obyvatel v tis. v roce		Index, 1997 = 100,0
	1997	2006	
města* ČR	7 692,10	7 574,4	98,5
venkovské obce ČR	2 611,50	2 712,80	103,9
Česká republika	10 303,60	10 287,20	99,8

*obce s 2000 a více obyvateli

Pramen: UN Statistics, <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2006.htm>, table 8

Lidé často spatřují pozitivní stránku suburbanizace v tom, že umožňuje obyvatelům velkých měst přestěhovat se do zdravějšího a volnějšiho prostředí, při zachování kontaktu na městské pracovní příležitosti a městské služby. Z hlediska ochrany přírody

a krajiny a uchování základních proporcí osídlení v území přináší ovšem suburbanizace i některé rizikové faktory. Ty se projevují zejména jako urban sprawl, rozpínání měst do okolní krajiny.

5.4 Rozpínání velkých měst (urban sprawl)

Rozrůstání městských aglomerací je současným globálním trendem v osídlení. Zástavba rozlévající se do krajiny postihla také ČR. Plošný rozvoj lze pozorovat kolem větších i menších měst. Rozpínání měst, které je projevem suburbanizace, se nazývá také urban sprawl; hovoříme o něm, pokud je tempo změny využití půdy pro městské využití vyšší než tempo populačního růstu.

Projevem rozpínání měst je mozaikovitá struktura rezidenčních nebo komerčních areálů umístěných v krajině v zázemí města. Obchodní, logistické, průmyslové a jiné podniky zřizují svá zařízení mimo zastavěná území sídel – na zelené louce, podél dálničních a hlavních silničních tahů. V okolí měst vyrůstají kolonie rodinných domků bez návaznosti na občanskou vybavenost.

K negativním důsledkům takového vývoje patří:

- zvyšující se požadavky na dopravní obslužnost a infrastrukturu v nových lokalitách,
- zvyšující se závislost na dopravě, zejména automobilové,
- nebezpečí, že v zastavěných územích a v centrech měst se nebude dostávat veřejných prostředků a soukromého kapitálu na obnovu existující výstavby, či existující nedostatečně využitá infrastruktury,
- nebezpečí, že městská sídliště se postupem času stanou ghetty se zvýšenou kriminalitou a s vybydleným a poloprázdným bytovým fondem,
- škody na přírodním prostředí, které mají zpětný dopad na kvalitu života lidí, kteří ve městech nebo kolem nich žijí – obyvatelstvo je zatěžováno závažnými lokalizovanými problémy, jakými jsou hluk, znečištění ovzduší, nakládání s odpadem i neprostupnost krajiny.

Rozrůstání zastavěného území zasahuje téměř všechna velká města v České republice. Podíl městského obyvatelstva v České republice v roce 2006 činil 70,3 %. Od roku 1930 klesl počet obyvatel žijícího na území ČR o čtvrt milionu, přesto se téměř dvojnásobně zvýšila urbanizovaná plocha na území naší republiky. Ročně se v ČR převede cca 4 500 hektarů zemědělské půdy na nezemědělské účely.

Klíčový vliv na využití území obecně má uplatňování politiky územního rozvoje jak na místní, tak regionální úrovni. Úloha rozhodování o rozvoji území je v ČR přenesena

na úroveň místních samospráv. Obce ve snaze získat nové investice velmi často nadhodnocují své růstové potřeby a vyčleňují ve svých územních plánech další rozvojové plochy, přestože existují rezervy ve využití ploch uvnitř již zastavěného území. V územních plánech příměstských obcí je místo pro rozrůstání měst dlouhodobě rezervováno. Města se pak v mnohých případech budou potýkat s vylidňováním ve prospěch obcí v okolí a se ztrátou investic a aktivit v již zastavěných územích, které se přesouvají na zelenou louku. Je potřeba vyvinout dostatečné instrumenty, které by zjednodušily možnost využití již urbanizovaného území, zejména brownfields – pozemků a nemovitostí uvnitř urbanizovaného území, které ztratily svoji funkci a využití, jsou opuštěné či podvyužité, často mají ekologickou zátěž a zdevastované výrobní či jiné budovy. Územní rozvoj je nutno navrhnout přednostně tam, kde již existuje infrastruktura, především dovnitř zastavěných území sídel. Rovněž je třeba zodpovědněji chránit půdu před výstavbou ve prospěch její produkční funkce. V současné době prochází v České republice připomínkovým řízením novela zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, od které se očekává výrazné zvýšení stávajících poplatků za vyjmutí půdy z půdního fondu.

5.5 Dopravní dostupnost a obslužnost území

Mobilita a dostupnost jsou základními předpoklady hospodářského rozvoje ve všech regionech. Z hlediska vztahu města a venkova doprava výrazně ovlivňuje jak urbanizaci území, včetně suburbanizace měst, tak i rozvoj a umístění dopravní infrastruktury v území a následně také dopravně-provozní organizaci.

Od časoprostorové dosažitelnosti a intenzity nabízených spojů se do značné míry odvíjí zájem nabízet a urbanizovat další plochy. Naopak intenzifikace a zkvalitňování dopravy ve stávajícím urbanizovaném prostředí měst podporuje intenzifikaci využití stávajících ploch a účinně brání suburbanizaci. Problémem zůstává finanční náročnost revitalizace (až přestavby) dopravní i technické infrastruktury při využití stávajících ploch.

V odvětví dopravy došlo v České republice v devadesátých letech minulého století a na počátku tohoto století ke všem negativním jevům, které probíhaly v západní Evropě již od šedesátých let. Došlo k výraznému přesunu dělby dopravní práce mezi jednotlivými druhy i typy dopravy.

V dopravě osob posílila individuální doprava na úkor hromadné dopravy osob, včetně dopravy vlakové. Nárůst individuální dopravy postupně vedl ke kongescím na příjezdech do měst, proto se začala na přelomu tisíciletí hledat řešení pro zlepšení hro-

madné dopravy osob. Postupně jsou zaváděny integrované dopravní systémy, které v současnosti fungují na různé úrovni v téměř všech krajích ČR.

Integrovaný dopravní systém (IDS) je systémem dopravní obsluhy určitého uceleného území veřejnou dopravou, zahrnující více jejích druhů (vlaky, autobusy, metro, tramvaje, trolejbusy, lanovky a plavidla), s různou územní obslužností dopravními prostředky (místní, městské, regionální) a využívající linek více dopravců, zpravidla za jednotných tarifních podmínek a se společným koordinátorem sdružení dopravců. Do systému mohou být zapojeny i individuální automobilová doprava (IAD) a cyklistická doprava.

V současnosti v ČR fungují tyto integrované dopravní systémy:

- Pražská integrovaná doprava (PID);
- Středočeská integrovaná doprava (SID);
- Českobudějovická integrovaná doprava (IDS ČB);
- IDS Tábor – zahrnuje Tábor, Sezimovo Ústí a Planou nad Lužnicí;
- Integrovaná doprava Plzeňska (IDP);
- Integrovaná doprava Karlovarského kraje (IDOK);
- Integrovaný dopravní systém Libereckého kraje (IDOL);
- Jablonecký regionální integrovaný dopravní systém (JARIS);
- Východočeský dopravní integrovaný systém (VYDIS);
- Integrovaná regionální doprava Královéhradeckého kraje (IREDO);
- Integrovaný dopravní systém Pardubického kraje (IDS PK);
- Integrovaný dopravní systém Jihomoravského kraje (IDS JMK);
- Integrovaný dopravní systém Olomouckého kraje (IDSOK);
- Zlínská integrovaná doprava (ZID);
- Ostravský dopravní integrovaný systém (ODIS).

Pro vznik integrovaných dopravních systémů je jednou z důležitých podmínek výrazné spádové centrum dopravy, což jsou většinou krajská města, případně další velká města kraje. Proto se některé integrované dopravní systémy mohou překrývat či navzájem doplňovat (Liberec – Jablonec; České Budějovice – Tábor; Hradec Králové – Pardubice). Tam, kde je nevýrazné centrum, nebo je jich několik (kraj Vysočina), nebyl zatím systém IDS zaveden.

Stávající časoprostorové uspořádání a využívání různých druhů dopravy má za následek, že v ČR existují oblasti, které mají do krajských měst časovou dostupnost s pomocí IAD delší než 1 hodina. Jedná se zejména o pohraniční území, jakými jsou značná oblast Šumavy, část Krkonoš, broumovský výběžek, oblast Orlických hor, oblast Jeseníků a oblast severovýchodně od nich, na jihu pak pohraniční část českomoravského pomezí. Ve vnitrozemí se jedná především o území na pomezí krajů Plzeňského a Jiho-

českého nebo Jihočeského a Středočeského, centrální část Blatenska, která je uvnitř Jihočeského kraje, dále se jedná o pomezí mezi Ústeckým a Středočeským krajem a území při hranicích Pardubického kraje a kraje Vysočina. V poslední době dochází k poklesu obyvatel právě v těchto odlehlejších oblastech. U některých oblastí dojde ke zlepšení dobudováním plánované sítě dálnic a rychlostních silnic.

Časovou dostupností do 30 minut (hlavně díky dálnicím) jsou propojeny pražská a ústecká oblast a dále jihlavská, brněnská a olomoucká oblast. Vlastní centra měst Prahy i Brna mají však s 30 minutovou časovou dostupností uvnitř města problém.

Doprava se v České republice výrazně přiklání k provozu na pozemních komunikacích. Tomu zatím plně neodpovídá dopravní infrastruktura. Nedobudovanost sítě dálnic a rychlostních silnic způsobuje přetíženost a vyšší opotřebenost již existující páteřní sítě (především D1 v úseku Praha – Holubice a D5 v úseku Praha – Beroun). Tam, kde chybí dobudování rychlostních silnic či dálnic, jsou někde též vyčerpány kapacity silnic I. třídy. To vyvolává tlak státu i krajů na potřebu výstavby další kapacitní dálniční a silniční infrastruktury, což v některých místech naráží na střety s ochranou životního prostředí a ochranou přírody a krajiny. Také železnice, která je ve špatném stavu, prochází na mnoha místech rekonstrukcí.

V cyklistické dopravě, se kterou počítají strategie rozvoje cestovního ruchu zejména ve venkovských regionech, došlo k nebývalému nárůstu značených cyklostezek, avšak samostatných oddělených cyklostezek je zatím minimum.

Finanční prostředky z fondů EU do dopravní infrastruktury budou využity především pro dostavbu velké části sítě dálnic a rychlostních silnic a přestavby či modernizace a optimalizace železničních tratí. Bude probíhat zdokonalování systémů IDS, a to zlepšováním návaznosti spojů, zkracováním taktového systému a zdokonalováním přestupních terminálů, dále zavádění systémů P+R (Park and Ride) a B+R (Bike and Ride) i další prohlubování železničního páteřního systému pro IDS ve velkých aglomeracích.

Vznik veřejných logistických center by mohl dále zvýšit zájem menších a středních podnikatelů o využití železniční dopravy a zefektivnit překládku a nabídnout další služby, které bývají v těchto centrech obvyklé.

Vzhledem ke změnám, které nepochybně nastanou dostavbou dopravní infrastruktury,lepší se zřejmě časoprostorová dosažitelnost krajských měst a periferních oblastí.

6. NÁSTROJE ROZVOJE ÚZEMÍ

6.1 Nástroje regionálního a územního rozvoje

6.1.1 Strategické, finanční a metodické nástroje

V posledních měsících a letech se stále častěji hovoří o krizi – o ekonomické krizi, o krizi demokracie či společnosti, o krizi veřejných rozpočtů, o ekologické krizi ... Obvyklou příčinou krize na místní, regionální nebo národní úrovni je selhání při správě daného území. K tomuto selhání při správě daného území dochází nejen na úrovni globální nebo národní, ale také regionální i místní.

Peter Drucker uvádí dva obecné důvody krize nebo selhání (viz Drucker, 2004, s. 19): „Každá existující organizace rychle zkrachuje, pokud neinovuje. Naopak každá nová organizace se rychle zhroutí, pokud neřídí.“ To podle Druckera platí v ziskovém i v neziskovém sektoru, samozřejmě včetně států, samospráv a jejich organizací. Základním produktem (chceme-li výstupem) řízení měst, obcí či regionů je jejich rozvoj. Máme tedy dostatek nástrojů pro efektivní řízení rozvoje svých obcí, měst či regionů? Jsme v dnešním turbulentním a globálním světě dostatečně inovativní?

Z hlediska regionálního rozvoje ČR můžeme **nástroje rozvoje území rozčlenit na:**

- strategické nástroje: jsou popsány v kapitole 6.1.2 a kapitola 6.2;
- finanční nástroje: více v kapitole 6.3, jde o nástroje financované z úrovně:
  - Evropské unie (fondy EU atd.),
  - národní úroveň (národní programy),
  - kraj, města (krajské a doplňkové programy);
- metodické nástroje:
  - konzultace a poradenství,
  - metodické pokyny: například metodický pokyn k Integrovaného plánu rozvoje města (lze získat na <http://www.mmr.cz/metodicky-pokyn-k-iprm>),
  - výzkumné úkoly: například programy Ministerstva pro místní rozvoj WB–Výzkum pro potřeby regionů (2004–2006), WD–Výzkum pro řešení regionálních disparit (2007–2011).

6.1.2 Systém strategických dokumentů

Systém strategických dokumentů můžeme členit dle úrovně vzniku:

- **evropská úroveň** – například Strategické obecné zásady Společenství, dokumenty k regionální (kohezní) politice EU, dokumenty ke společné zemědělské politice apod.

- **národní úroveň** (stát) – například strategie regionálního rozvoje, politika územního rozvoje, strategie udržitelného rozvoje, strategie hospodářského růstu, další sektorové politiky, Národní strategický referenční rámec apod.
- **krajská úroveň** – strategie rozvoje kraje, program rozvoje kraje, zásady územního rozvoje, sektorové strategie na úrovni kraje apod.
- **obecní úroveň** – například strategie města, územní plán obce apod.

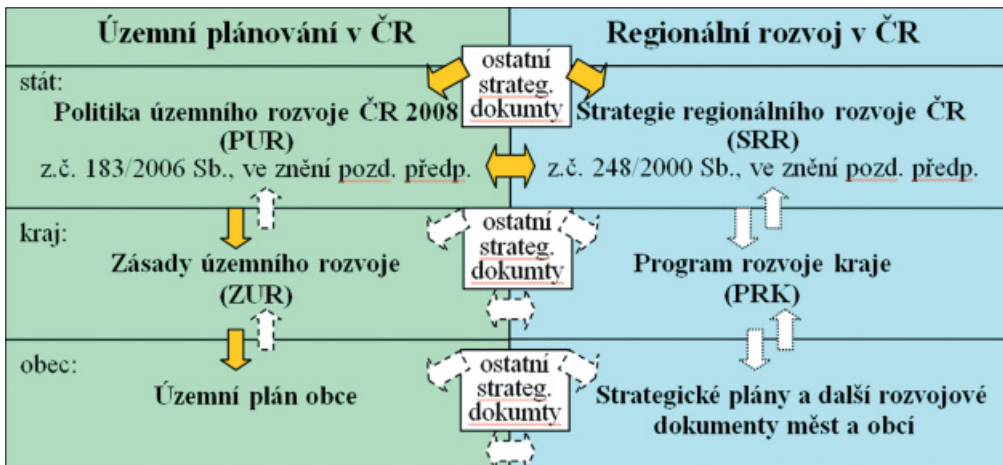
Z důvodu statistického vykazování vůči EU a čerpání strukturálních fondů existuje mezi národní úrovní (NUTS I) a úrovní krajskou (NUTS III) ještě úroveň regionů soudržnosti (NUTS II). Stejně tak mezi krajskou a obecní úrovní existují různé formy sdružování obcí (například mikroregiony, svazky obcí atd.). I tyto úrovně mohou mít a také obvykle mají své strategické dokumenty.

Vzájemnou provázanost dokumentů můžeme posuzovat horizontálně (tedy například jak jednotlivé dokumenty kraje na sebe navazují) nebo vertikálně (například zda krajské dokumenty respektují státní úroveň nebo obecní respektují krajskou).

Z **horizontálního hlediska** je závaznost provázanosti dokumentů na různých úrovních různá. Na úrovni státu musejí (respektive by měly) jednotlivé strategické dokumenty respektovat legislativu, mezinárodní smlouvy a ostatní strategické dokumenty (schválené usnesením vlády).

Na krajské a obecní úrovni tomu tak často není. Jednotlivé strategické dokumenty na sebe nenavazují či jsou dokonce protichůdné. Na úrovni kraje a ještě více na úrovni měst a obcí je klíčové, aby byly provázány dokumenty územního plánování a strategické rozvojové dokumenty. Tedy u kraje zásady územního rozvoje s programem rozvoje kraje, u měst a obcí územní plán se strategickým plánem. Častá otázka – **Co má být dříve, zda územní plán či strategický plán?** – je v podstatě bezpředmětná. Obvykle totiž jeden z dokumentů již existuje a druhý (pokud to nevyklučují vnější vlivy, či není potřeba jej změnit) by měl ten první respektovat. Pro strategický plán jsou totiž určující a nezbytné limity území (zdrojem je územní dokumentace). Naproti tomu pro tvorbu územního plánu je nezbytné znát záměry využití území (zdrojem může být strategický plán).

Obrázek 1: Územní plánování a dokumenty regionálního rozvoje

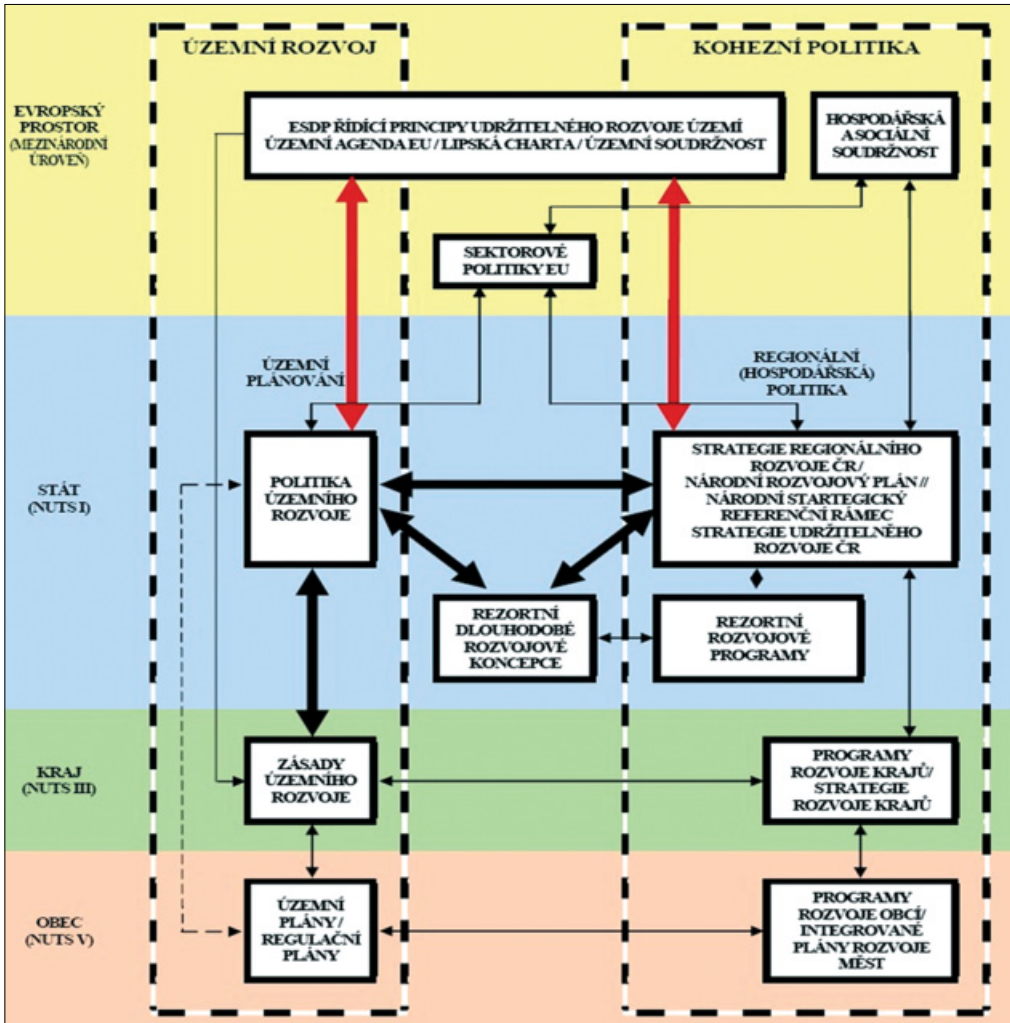
Z hlediska územního plánování existuje zákonná povinnost (z.č. 183/2006 Sb.) respektovat vyšší úroveň (**vertikální provázanost**). Tedy krajské zásady územního rozvoje musejí respektovat politiku územního rozvoje na úrovni státu. Územní plán obce tak musí respektovat státní politiku územního rozvoje i krajské zásady územního rozvoje, přičemž platí, že nižší úroveň se přiměřeně podílí na tvorbě a zejména připomínkování vyšší úrovně.

Z hlediska dokumentů **regionálního rozvoje** tomu však tak není. Program rozvoje kraje je sice ze zákona (z.č. 248/2000 Sb.) pro kraj povinný, respektování vyšší úrovně dokumentů však není závazné (jen na úrovni doporučení). Totéž platí pro vazbu kraj – obec. Tedy strategický plán obce nemusí vycházet z programu rozvoje kraje.

Regionální (kohezní) politika a územní rozvoj EU

Přidáme-li k předchozímu obrázku evropskou úroveň, vznikne schéma **koncepčních vazeb rozvojových politik** (následující obrázek).

Obrázek 2: Schéma koncepčních vazeb rozvojových politik

Pramen: Rámcová pozice ČR k budoucnosti kohezní politiky

6.2 Strategické dokumenty

6.2.1 Strategie a programy regionálního rozvoje

Strategické regionální plánování lze charakterizovat jako proces aplikace regionální politiky do konkrétních podmínek jednotlivých regionů, tedy jako metodologický přístup k realizaci regionální politiky. Regionální politika a místní a regionální rozvoj používá k dosažení výše uvedených cílů strategické rozvojové dokumenty.

Strategické dokumenty regionálního rozvoje jsou rámcově legislativně upraveny v Zákoně o podpoře regionálního rozvoje č. 248 / 2000Sb.

Strategie regionálního rozvoje České republiky je základním dokumentem regionální politiky na úrovni státu. Strategie regionálního rozvoje ČR je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj (MMR). Je definována jako střednědobý dokument na období 3–7 let, který formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje. Strategie regionálního rozvoje tvoří rovněž základní rámec pro formování regionální politiky České republiky komplementární s regionální politikou Evropské unie.

V květnu 2006 byla schválena usnesením vlády ČR č. 560 Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2007–2013. Strategie regionálního rozvoje ČR obsahuje zejména analýzu stavu regionálního rozvoje, charakteristiku slabých a silných stránek v rozvoji jednotlivých krajů, strategické cíle regionálního rozvoje v České republice, vymezení státem podporovaných regionů a doporučení dotčeným ústředním správním úřadům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti. Aktualizovaná strategie obsahuje rovněž implikace nových nařízení EU v oblasti politiky hospodářské a sociální soudržnosti do strategie, priorit a opatření české regionální politiky.

Zodpovědnost za regionální rozvoj mají v ČR především kraje. **Strategie rozvoje kraje** je koncepční dokument, který je v souladu se Strategií rozvoje České republiky. Formuluje pro delší časový horizont přístup kraje k podpoře rozvoje jeho územního obvodu. Stanovuje strategické cíle rozvoje kraje jako celku a jeho funkčních částí a specifikuje důležitá opatření, která mohou vést k naplnění vytčených cílů. Strategie je východiskem pro vypracování nebo aktualizaci programových dokumentů dalších subjektů na území kraje, zejména svazků obcí. Formuluje základní vizi rozvoje a globální cíle pro jednotlivé prioritní osy rozvoje, které konkretizuje v podobě strategických cílů rozvoje a opatření k jejich naplňování. Strategie rozvoje kraje je východiskem pro zpracování Programu rozvoje územního obvodu kraje.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje navazující na zákon o krajích definuje programový dokument **Program rozvoje územního obvodu kraje**, navrhuje vhodnou strukturu programu rozvoje územního obvodu kraje a podrobně definuje oblasti, na které by podpora regionálního rozvoje měla být zaměřena.

Program rozvoje územního obvodu kraje je důležitou součástí soustavy strategických a programových dokumentů pro podporu regionálního rozvoje. Jedná se o základní střednědobý program, sestávající z cílených opatření a intervencí zaměřených na všestranný rozvoj kraje, koordinaci rozvoje územního obvodu kraje a mobilizaci využívání vlastních zdrojů a potenciálu kraje. Kraj v rámci své samostatné působnosti podporuje rozvoj regionů vymezených v Programu rozvoje územního obvodu kraje podle svých konkrétních potřeb s ohledem na vyvážený rozvoj svého územního obvodu.

Program rozvoje územního obvodu kraje obsahuje zejména analýzu hospodářského a sociálního rozvoje územního obvodu kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí a hlavní směry rozvoje. Důležitou součástí dokumentu je rovněž vymezení regionů, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na vyvážený rozvoj kraje, spolu s uvedením oblastí, na něž má být podpora zaměřena, včetně navrhovaných opatření.

K finanční podpoře regionálního rozvoje územního obvodu kraje se v krajském rozpočtu vyčleňují finanční prostředky na uskutečňování programu rozvoje územního obvodu v rozsahu, který schválí zastupitelstvo kraje. K tomuto účelu může také kraj zřizovat peněžní fondy. Příjemci finanční podpory ze strany kraje mohou být sdružení obcí nebo obce a jimi založené právnické osoby, podnikatelé a ostatní právnické osoby, které o ni požádají a předloží projekt, kterým má být realizováno opatření obsažené v programu rozvoje územního obvodu kraje.

Kompetence v oblasti regionálního rozvoje se přesouvají stále více na regionální a místní úroveň. Svazky obcí, ale i samotné obce, přebírají aktivitu při sestavování rozvojových strategií a při realizaci rozvojových aktivit. Zpracování strategických dokumentů zejména na nižších úrovních (úroveň mikroregionů – svazků obcí) však nemá jednoznačnou podporu v zákonech nebo jiných právních předpisech.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje stanoví podmínky pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji s cílem vyváženého rozvoje státu nebo územního obvodu kraje, s tím související působnost správních úřadů, krajů a obcí. Zákon se však nezmiňuje o strategických dokumentech na jiných (nižších) územních úrovních, než je kraj, tedy např. na úrovni mikroregionů.

Úlohou mikroregionů je přitom koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů obcí v oblasti místního rozvoje, jejich iniciační činnost v oblasti řešení mikroregionálních problémů a definování mikroregionálních programů a aktivit a jejich účast na realizaci regionálních programů. Pro určení směrů rozvoje, rozvojových aktivit a pro strategické rozhodování je potřebné, aby jednotlivé mikroregiony pořizovaly rozvojové strategie pro svoje území.

Strategický rozvojový dokument mikroregionu je koncepčním dokumentem, který analyzuje stav v mikroregionu, napomáhá systematicky řídit a organizovat změny v území. Je dokumentem, který vychází ze znalosti daného území a jeho potenciálu, charakterizuje slabé a silné stránky dané oblasti, vymezuje základní priority rozvoje, které budou podporovány, definuje cíle rozvoje a jednotlivá opatření vedoucí k jejich naplnění a doporučení. Strategický dokument venkovských mikroregionů je možné chápat jako soubor postupných konkrétních kroků, které respektují limity využití přírodního prostředí, a které povedou ke zlepšení sociálně ekonomického prostředí v celém řešeném území.

Program rozvoje obce představuje strategický dokument regionálního rozvoje na nejnižší územní úrovni. Určuje hlavní směry rozvoje obce na příslušné volební období. Program rozvoje obce je významným podkladem při sestavování obecního rozpočtu a rozhodování zastupitelstva obce. Je rovněž podkladem pro zapojení obce do Programu obnovy venkova.

Státní program regionálního rozvoje. Na základě vládou schválené strategie regionálního rozvoje vypracovává MMR ve spolupráci s dotčenými ústředními správními úřady, kraji, a podle potřeby i s ostatními dotčenými osobami, návrh státního programu regionálního rozvoje. Státní program regionálního rozvoje je střednědobým dokumentem, který stanoví zaměření podpory regionálního rozvoje pro jeden nebo společně pro více podporovaných regionů. Státní program regionálního rozvoje schvaluje na návrh MMR vláda.

Související právní předpisy:

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů z 12. dubna 2000.

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů z 29. června 2000.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecním zřízení), z 12. dubna 2000.

6.2.2 Územně plánovací podklady a územně plánovací dokumentace

Územní plánování v ČR upravuje od 1. 1. 2007 zákon o územním plánování a stavebním řádu č.183/2006 Sb., v platném znění (dále jen zákon).

Hlavním cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území. V návaznosti na tento cíl stanoví zákon povinnost vypracovat jako nedílnou součást dokumentů Politika územního rozvoje a Zásady územního rozvoje vyhodnocení jejich vlivů na udržitelný rozvoj území. Ve specifických případech se tato povinnost vztahuje i na územní plány.

Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Veškeré změny v území mají být řešeny soustavně a komplexně nástroji územního plánování k dosažení obecně prospěšného souladu veřejných a soukromých zájmů na rozvoji území.

Nástroje územního plánování

Nástroje územního plánování slouží k prosazování cílů a úkolů územního plánování v území na úrovni státu, krajů a obcí. Základními nástroji územního plánování jsou územně plánovací podklady, politika územního rozvoje, územně plánovací dokumentace (ÚPD) a územní rozhodnutí.

Územně plánovací podklady

Územně plánovací podklady jsou:

- Územně analytické podklady (ÚAP), které zjišťují a vyhodnocují stav a vývoj území. Obsahují mimo jiné určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci. Ze zákona jsou pořizovány pro celé území České republiky a průběžně aktualizovány. Územně analytické podklady slouží především jako podklad k pořizování politiky územního rozvoje, územně plánovací dokumentace a pro rozhodování v území. ÚAP pořizuje v přenesené působnosti úřad územního plánování pro správní obvod obce s rozšířenou působností a krajský úřad pro území kraje.
- Územní studie, která ověřuje možnosti a podmínky změn v území.

Politika územního rozvoje

Politika územního rozvoje je územně plánovacím nástrojem **na úrovni státu**, který je závazný pro pořizování a vydávání zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území.

Politika územního rozvoje určuje požadavky a rámce pro konkretizaci úkolů územního

plánování v republikových, přeshraničních a mezinárodních souvislostech. Pořizuje se pro dosažení potřebné koordinace odvětvových koncepcí, územně plánovací dokumentace krajů a záměrů, které mají vliv na rozvoj území ČR a přesahují svým významem území jednoho kraje. S ohledem na jedinečnost charakteru území a struktury osídlení ČR zohledňuje požadavky na udržitelný rozvoj území a územní soudržnost, které pro ČR vyplývají z mezinárodních smluv, dohod a úmluv vztahujících se k územnímu rozvoji.

Pořizovatelem je Ministerstvo pro místní rozvoj. Politiku územního rozvoje schvaluje vláda ČR. Aktualizace tohoto dokumentu se provádí jednou za čtyři roky.

Územně plánovací dokumentace

Územně plánovací dokumentace má funkci a obsah definovány zákonem a příslušnou vyhláškou.

Územně plánovací dokumentaci (ÚPD) tvoří tyto druhy:

- zásady územního rozvoje,
- územní plán,
- regulační plán.

Zásady územního rozvoje

Zásady územního rozvoje (ZÚR) jsou ÚPD pořizovanou na úrovni kraje. Jejich pořízení je povinné. Zásady územního rozvoje jsou závazné pro pořizování a vydávání územních plánů, regulačních plánů a pro územní řízení.

V nadmístních souvislostech území kraje ZÚR zpřesňují a rozvíjejí cíle a úkoly územního plánování v souladu s politikou územního rozvoje, určují strategii pro jejich naplňování a koordinují územně plánovací činnost obcí.

Zásady územního rozvoje stanovují mimo jiné základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje, vymezují plochy nebo koridory nadmístního významu, zejména pro veřejně prospěšné stavby, a stanovují požadavky na jejich využití.

Návrh zásad územního rozvoje pořizuje krajský úřad a předkládá ho k vydání zastupitelstvu kraje. Krajský úřad předloží zastupitelstvu kraje nejpozději do dvou let po vydání zásad územního rozvoje zprávu o jejich uplatňování v uplynulém období, na jejímž základě dochází k jejich aktualizaci nebo ke zpracování nového návrhu.

Územní plán

Územní plán se pořizuje a vydává pro celé **území obce** nebo pro vymezenou část území hlavního města Prahy. Územní plán je závazný pro pořízení a vydání regulačního plánu a pro územní řízení.

Územní plán stanovuje mimo jiné základní koncepci rozvoje území obce, ochrany jeho hodnot, jeho plošného a prostorového uspořádání, uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury, dále vymezuje zastavěné území a zastavitelné plochy a plochy pro veřejně prospěšné stavby.

O pořízení územního plánu rozhoduje zastupitelstvo obce, které rovněž vydává zpracovaný a projednaný územní plán jako opatření obecné povahy. Každé 4 roky od vydání územního plánu se zpracovává zpráva o uplatňování územního plánu v uplynulém období. Na základě této zprávy může rozhodnout zastupitelstvo obce o případné změně územního plánu, nebo, pokud je územní plán již neaktuální, o pořízení nového územního plánu.

Regulační plán

Regulační plán se pořizuje pro určené pozemky na území **obce** nebo **kraje**.

Regulační plán stanovuje podrobné podmínky pro jejich využití, pro umístění staveb a jejich prostorové uspořádání, pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí, vymezuje také veřejně prospěšné stavby.

Regulační plán se vydává buď z podnětu zastupitelstva kraje, zastupitelstva obce nebo na žádost fyzické či právnické osoby, pokud jsou pozemky určené k řešení regulačním plánem vymezeny v zásadách územního rozvoje nebo v územním plánu. Podnět k pořízení regulačního plánu schvaluje příslušné zastupitelstvo. Zpracování návrhu regulačního plánu na základě tohoto podnětu zajistí pro obec či kraj pořizovatel. V případě regulačního plánu na žádost zajistí jeho zpracování žadatel. Příslušné zastupitelstvo vydává regulační plán jako opatření obecné povahy.

Územní rozhodnutí

Umísťovat stavby nebo zařízení, jejich změny, měnit využití území a chránit důležité zájmy v území lze jen na základě územního rozhodnutí nebo územního souhlasu, nestanoví-li zákon jinak.

Územním rozhodnutím je rozhodnutí o:

- umístění stavby nebo zařízení,
- změně využití území,
- změně stavby a o změně vlivu stavby na využití území,
- dělení nebo scelování pozemků,
- ochranném pásmu.

Zákon stanoví, které stavby a které činnosti nevyžadují územní rozhodnutí, za jakých podmínek je možné spojit územní a stavební řízení nebo nevydávat územní rozhodnutí pro území, pro která je vydán regulační plán apod.

Související právní předpisy:

Zákon č.183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění z 11.5.2006 a prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu

Zákon č.500/2004 Sb., správní řád z roku 2004

6.3 Finanční nástroje – fondy EU a dotace

6.3.1 Fondy Evropské unie

Nástroje rozvoje území můžeme rozčlenit na strategické nástroje (strategické dokumenty), metodické a finanční nástroje. Fondy EU jsou důležitým finančním nástrojem rozvoje. Fondy EU výrazně přispívají k budování partnerství mezi městy a venkovem. Úvod k problematice regionální (kohezní) politiky EU byl proveden v kapitole 1.2.

Česká republika může v období 2007–2013 využít celkem 26,7 miliardy €. Základní principy pro čerpání těchto prostředků jsou uvedeny v Národním strategickém referenčním rámci (lze jej získat na <http://www.strukturalni-fondy.cz/regionalni-politika/nsrr>).

Konkrétní pravidla pro získání prostředků určují jednotlivé operační programy. V ČR je 8 tematických operačních programů (celkový objem je 21,3 miliardy €), 7 regionálních operačních programů (objem 4,7 miliardy €), 2 programy pro Prahu (objem 0,34 miliardy €) a programy evropské územní spolupráce (na přeshraniční spolupráci je pro ČR určeno 0,39 miliardy €). Rozdělení prostředků pro jednotlivé operační programy uvádí následující tabulka, přičemž ve sloupci Řídící orgán je uvedena zkratka řídicího orgánu (MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu, MD – Ministerstvo dopravy, MŽP – Ministerstvo životního prostředí, MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí, MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj).

Tabulka 21: Operační programy pro období 2007–2013

	Název	Řídící orgán	Prostředky	
			mil. €	%
Tematické programy	OP Podnikání a inovace	MPO	3 041,30	11,4
	OP Doprava	MD	5 774,10	21,6
	OP Životní prostředí	MŽP	4 917,90	18,4
	OP Lidské zdroje a zaměstnanost	MPSV	1 837,40	6,9
	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	MŠMT	1 828,70	6,9
	OP Výzkum a vývoj pro inovace	MŠMT	2 070,70	7,76
	Integrovaný operační program	MMR	1 582,40	6,04
	OP Technická pomoc	MMR	247,7	0,92
Regionální operační program	ROP NUTS II Jihovýchod	Reg. rada	704,45	2,6
	ROP NUTS II Jihozápad	Reg. rada	619,65	2,3
	ROP NUTS II Moravskoslezsko	Reg. rada	716,09	2,68
	ROP NUTS II Severovýchod	Reg. rada	656,46	2,46
	ROP NUTS II Severozápad	Reg. rada	745,91	2,79
	ROP NUTS II Střední Čechy	Reg. rada	559,08	2,09
	ROP NUTS II Střední Morava	Reg. rada	657,39	2,45
OP Praha	OP Praha Konkurenceschopnost	Hl. m. Praha	234,9	0,88
	OP Praha Adaptabilita	Hl. m. Praha	108,4	0,4
Evropská územní spolupráce	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko	MMR	55,04	0,2
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko	MMR	103,68	0,39
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko	MMR	69,12	0,25
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Sasko	MMR	67,2	0,25
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko	MMR	56,55	0,2
	OP Nadnárodní spolupráce	MMR	37,46	0,14
	INTERACT II	MMR	---	---
	ESPO 2013	MMR	---	---
	OP Meziregionální spolupráce	MMR	---	---
Celkem			26 691,58	100

Více informací lze získat v publikaci „Abeceda fondů Evropské unie 2007 – 2013“ (možno ji nalézt na <http://www.strukturalni-fondy.cz/nrps/publikace-abeceda-fondu-eu-2007-2013>).

6.3.2 Národní programy

K finančním nástrojům rozvoje území patří také národní programy financované z rozpočtu ČR. Jsou poskytovány více ministerstvy. Ministerstvo pro místní rozvoj poskytuje dotace v oblasti podpory bydlení a v oblasti regionálního rozvoje.

Podpora v oblasti bydlení

V oblasti bydlení má MMR 4 dotační tituly: podpora výstavby technické infrastruktury, výstavba podporovaných bytů, regenerace sídlišť, podpora oprav olověných rozvodů. Jednotlivé druhy podpory jsou uvedeny v následující tabulce, ze které je patrné, že národní dotace od roku 2005 do roku 2008 poklesly z 1 055 mil. Kč na 409 mil. Kč. Současně se výrazně snížila průměrná hodnota jedné dotace, respektive počet akcí se meziročně zvyšoval. V roce 2005 bylo podpořeno 169 akcí a v roce 2008 to bylo 275 akcí.

Tabulka 22: Vyhodnocení dotací podpory bydlení za roky 2005 – 2008

	rok	2005		2006		2007		2008		Celkem	
		žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.
Podpora výstavby technické infrastruktury	počet akcí	200	94	203	125	106	78	159	103	668	400
	v mil. Kč	796	412	405	193	137	99	153	89	1 491	793
Podpora výstavby podpor. bytů	počet akcí	76	29	81	41	70	54	67	40	294	164
	v mil. Kč	1 085	477	1 070	518	553	425	223	115	2 931	1 535
Podpora regenerace panelových sídlišť	počet akcí	91	42	93	51	91	71	85	49	360	213
	v mil. Kč	440	165	542	179	530	310	313	180	1 825	834
Podpora oprav olověných rozvodů	počet akcí	19	4	58	49	75	56	95	83	247	192
	v mil. Kč	3	1	15	13	17	12	26	25	61	51
Celkem	počet akcí	386	169	435	266	342	259	406	275	1 569	969
	v mil. Kč	2 324	1 055	2 032	903	1 237	846	715	409	6 308	3 213

Programy podpory regionálního rozvoje

Z následující tabulky je patrná změna struktury dotačních programů v rámci regionálního rozvoje. S ohledem na pokles finančních prostředků (z 3,6 miliardy Kč v roce 2006 na 0,7 miliardy Kč v roce 2008) byly v roce 2007 nebo 2008 zastaveny 3 programy týkající se rozvoje hospodářky slabých a postižených regionů, podpory podnikatelských subjektů SZ Čech a Moravsko-slezského regionu, podpory bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá. V roce 2007 byl na základě analýzy potřeb zahájen program pro obnovu bývalých vojenských areálů k obecnímu využití.

Pokles prostředků je způsoben soustředěním zdrojů státu na dofinancování fondů EU pro období 2007–2013.

Tabulka 23: Vyhodnocení dotací podpory regionálního rozvoje za roky 2006–2008

	rok	2006		2007		2008		Celkem	
		žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.	žádáno	uspokoj.
Podpora obnovy venkova	počet akcí	458	332	624	306	492	448	1 574	1 086
	mil. Kč	349	140	201	78	121	110	671	328
Obnova bývalých vojenských areálů k obecnímu využití	počet akcí	0	0	44	37	56	37	100	74
	v mil. Kč	0	0	308	134	367	126	675	260
Obnova obec. a kraj. majetku postiž. pohromou	počet akcí	823	523	557	689	135	282	1 515	1 494
	v mil. Kč	918	651	1 013	967	216	489	2 147	2 107
Rozvoj SZ Čech a Moravsko-slezského regionu	počet akcí	858	224	241	163	6	18	1 105	405
	v mil. Kč	1 799	570	892	331	6	9	2 697	910
Rozvoj hospod. slabých a postiž. regionů	počet akcí	147	85	177	85	0	0	324	170
	v mil. Kč	240	115	386	98	0	0	626	213
Podpora podnikat. subjektů SZ Čech a Moravsko-slezského regionu	počet akcí	12	10	17	11	0	0	29	21
	v mil. Kč	186	174	153	77	0	0	339	251
Podpora bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá	počet akcí	16	15	0	0	0	0	16	15
	v mil. Kč	100	53	0	0	0	0	100	53
Celkem	počet akcí	2 314	1 189	1 660	1 291	689	785	4 663	3 265
	v mil. Kč	3 592	1 703	2 953	1 685	710	734	7 255	4 122

Další informace o jednotlivých dotačních titulech lze získat na www.mmr.cz.

6.3.3 Dotační management a projektové řízení

6.3.3.1 Projektové řízení

Aby partnerství mezi městy a venkovem mohlo dobře fungovat, je nezbytné zajistit, aby obce, města, mikroregiony a další „klíčoví hráči“ v regionech uměli využívat finanční nástroje rozvoje. Důležitou součástí každého partnerství je vymezení finančního rámce. Navíc celá řada dobrovolných svazků obcí (mikroregionů) vznikla z důvodu prosazení a realizace konkrétního projektu nejčastěji financovaného ze zdrojů EU. Proto je do této publikace zařazena podkapitola týkající se dotačního managementu a projektového řízení.

Jak je tedy možné projekt definovat (viz dle ISO 9000, s. 25): „Projekt je jedinečný proces sestávající z řady koordinovaných a řízených činností s termínem zahájení a ukončení. Tento proces je prováděný k dosažení cíle, který vyhovuje stanoveným požadavkům, včetně omezení daných časem, náklady a zdroji.“

Z toho je již jen krůček pro **odvození pojmu „projektové řízení“** (Project Management). Projektové řízení je plánování, realizace a kontrola souboru aktivit (např. složitých činností, jednorázových akcí), které je nutné provést:

- ve stanoveném termínu (dodržet harmonogram aktivit projektu),
- za plánované náklady (dodržet rozpočet projektu),
- a to tak, aby byly dosaženy plánované cíle (splnit výstupy a výsledky projektu).

6.3.3.2 Fáze řízení dotačního projektu z hlediska žadatele

Oč jde v dotačním managementu

K základním funkcím managementu obecně patří:

1. plánování, které stanovuje cíle, cílové hodnoty a prostředky k jejich dosažení;
2. organizování zahrnuje struktury a postupy, které zajišťují uskutečňování plánu;
3. řízení (angl. directing), které spočívá ve vedení, motivování a podněcování organizace k činnostem, jejichž uskutečnění je vymezeno plánem;
4. kontrola: pomocí zpětných vazeb jsou usměrňovány činnosti tak, aby byly dosaženy cíle a cílové hodnoty.

Z toho můžeme odvodit, oč jde v dotačním managementu. Dotační management je plánování, organizování, řízení a kontrola dotačního projektu. Přičemž dotační projekty jsou projekty, které jsou spolufinancovány z veřejných zdrojů (zejména ze zdrojů EU, státu, krajů atd.). Lze také říci, že v těchto projektech žadatelé mezi sebou soutěží

lat a proč, proč je to vhodné předložit zrovna do této výzvy na předkládání projektů, jak budeme vše provádět, kdy a v jakých termínech, kde se budou aktivity odehrávat, za jaké náklady a s jakými zdroji, s kým budeme aktivity provádět atd. V této fázi často zjistíme, že náš projekt je sice výborný, ale naprosto nevhodný pro předložení do konkrétní výzvy na předkládání žádostí o spolufinancování (zkrátka, že náš projekt neodpovídá cílům výzvy nebo příručky pro žadatele). V této fázi je nutné naplánovat i všechny finanční záležitosti projektu (rozpočet, oddělené účtování, způsob financování – dostatek zdrojů po celou dobu projektu, zajištění finanční spoluúčasti, řešení finančních rizik, způsob finanční kontroly atd.) Tato fáze končí předložením našeho projektu ve stanoveném termínu.

Fáze 2: Čekání na rozhodnutí.

Ve druhé fázi čekáme na rozhodnutí o tom, zda náš projekt uspěl v konkurenci jiných a bude spolufinancován. V minulosti nebylo výjimkou, že se u žádostí předkládaných do fondů EU čekalo měsíce a někdy i více než rok. Tato fáze zahrnuje případné doplňování žádosti (jsme-li k tomu vyzváni), schválení nebo neschválení projektu, případně odmítnutí schváleného projektu ze strany žadatele (např. z důvodu krácení rozpočtu, změny monitorovacích parametrů atd.). V některých případech též probíhá vyjednávání o úpravě podmínek projektu. Fáze končí podpisem smlouvy o realizaci projektu (nebo obdobným aktem).

Fáze 3: Realizace - řízení a kontrola projektu.

Třetí fáze je **realizační**, tedy **řízení a kontrola** postupu projektu. **Co je třeba u projektu sledovat?** Pozorný čtenář na tuto otázku odpoví snadno. Je třeba hlídat **termíny** (dodržet harmonogram), sledovat **náklady** (dodržet rozpočet, obvykle zabezpečit oddělené účtování). To všechno by bylo úplně k ničemu, pokud by projekt nesplnil **stanovené cíle** (často jsou v žádosti o projekt nazývány jako plánované výstupy/výsledky nebo někdy také monitorovací parametry).

Projekt je tedy úspěšný, když jej realizujeme včas, za stanovené (nebo nižší) náklady a dosáhneme jeho cílů. To často bývá kamenem úrazu – když stanovíme nesmyslné cíle, dosáhneme nesmyslných výsledků. Když špatně stanovíme náklady, tak se projekt neúměrně prodražuje (zvýšené náklady jsou obvykle neuznatelné a platíme je ze 100 %). Nereálný harmonogram nebo jeho špatné načasování může vést k neplnění termínů nebo monitorovacích parametrů nebo prodražení projektu (případně až k vrácení dotace). Abychom se těmto problémům vyhnuli, musíme projekt řídit a nastavit si kontrolní mechanismy.

Fáze 4: Ukončení, doučtování, vyhodnocení a následné kontroly.

Čtvrtá (často podceňovaná) fáze zahrnuje ukončení projektu, jeho vyhodnocení a doúčtování. Je také třeba myslet na to, že i po mnoha letech mohou na nás přijít následné kontroly projektu (např. ze strany poskytovatele nebo finančního úřadu). Existuje velké riziko, že pokud částečně nesplníme stanovené cíle, budeme peníze vracet.

7. SHRNUTÍ

Tato publikace dokumentuje výraznou rozmanitost osídlení a populačního vývoje v České republice, přičemž některé jejich charakteristiky jsou výjimečné i v evropském měřítku. Pro sídelní strukturu České republiky je charakteristický vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel, relativně nízké zastoupení velkých měst a významná role malých a středních měst.

Územní diferenciaci vývoje osídlení v České republice je ovlivňována zejména třemi hlavními faktory. Prvním je proces suburbanizace, přinášející rozrůstání obcí v příměstských zónách velkých měst, zejména Prahy; jádrová města většinou zaznamenávají poklesy stavů bydlícího obyvatelstva. Druhým je aspekt geografické polohy obce vůči regionálnímu centru osídlení; obce ležící v odlehlejších polohách obvykle zaznamenávají úbytek počtu obyvatel. Třetím je věková struktura obyvatelstva; v oblastech s vyšším podílem mladších populačních ročníků (severní a severozápadní Čechy, východní Morava) se ve vývoji počtu obyvatel obcí významněji projevuje přirozený přírůstek a naopak obce v oblastech s vyšším podílem obyvatelstva v postproduktivním věku (např. část středních a východních Čech) vesměs vykazují zápornou populační bilanci.

Rozhodující roli v současném vývoji osídlení České republiky hrají migrační procesy. Výrazně pozitivní vliv na populační vývoj má migrace v Praze a ve Středočeském kraji, naopak nejvyšší emigrační hodnoty zaznamenává kraj Moravskoslezský.

Česká republika patří k zemím s nejvyšším zastoupením malých obcí. Kolem 80 % z 6250 obcí má méně než 1000 obyvatel. Velmi nízký průměrný počet obyvatel na 1 obec (1773) má v Evropské unii obdobu pouze ve Francii, kde 57,4 % obcí má méně než 500 obyvatel. Malým obcím ve větší míře hrozí potíže se zajišťováním základních služeb pro obyvatelstvo, neboť vzhledem k přerozdělování daní nemusejí mít dostatek prostředků na financování nákladných služeb atp. V malých obcích v odlehlejších venkovských oblastech je obtížné získávat kvalitní odborníky pro zabezpečení všech úkolů a rozvojových záměrů.

Aby obce mohly lépe zabezpečovat služby pro obyvatele, připravovat kvalitní a reálné rozvojové projekty, dobře využívat finanční zdroje atd., účelově se dobrovolně sdružují s dalšími obcemi v rámci „mikroregionů“. Dobrovolná spolupráce obcí má více forem, nejčastěji se jedná o dobrovolný svazek obcí.

Městské regiony a města jsou nejlépe schopny využívat svých silných stránek, disponují také většími finančními prostředky, které mohou investovat do rozvoje. Za nejdůležitější póly rozvoje jsou v České republice považována krajská města – nejvýznamnějším je hlavní město Praha, s odstupem Brno, Ostrava a Plzeň. Střední a malá města ve venkovských oblastech plní do značné míry funkce pracovní a obslužné a mají významnou úlohu při stabilizaci sídelní struktury.

V sídelní síti České republiky se v průběhu vývoje vytvořila skupina obcí, které plní funkci mikroregionálních středisek. Ta jsou stanovištěm základní občanské vybavenosti (úplná základní škola, praktický lékař, lékárna, pošta s normální otevírací dobou, základní sortiment průmyslového zboží v maloobchodní síti apod.). Reálně je takových mikroregionálních středisek přibližně 1 000. Dále existuje kolem 200 silných mikroregionálních středisek s rozšířeným spektrem služeb, specializovanějšími maloobchodními jednotkami (např. prodejem knih, nábytku), restauracemi, různými řemeslnickými službami, základní školu doplňují i střední školy a učiliště, zdravotní služby nabízejí lékaře – specialisty, pokud v takovém mikroregionálním středisku neexistuje přímo nemocnice.

Střední a velká města plní roli hierarchicky vyšších (makroregionálních) center osídlení, jejich infrastruktura slouží i pro obyvatele venkovských regionů. Jsou stanovištěm rozšířené občanské vybavenosti a odvětvově široké nabídky pracovních příležitostí.

Nejvýraznějším rysem aktuálního vývoje sídelní struktury je suburbanizace. Suburbanizace pro mnoho obyvatel velkých měst znamená možnost přestěhovat se do lepšího životního prostředí a zachovat si kontakt na městské pracovní příležitosti a městské služby. Z hlediska ochrany přírody a krajiny a uchování základních proporcí osídlení v území přináší ovšem suburbanizace i některé rizikové faktory. Ty se projevují zejména rozpínáním měst do okolní krajiny („urban sprawl“). Kromě úbytku zemědělské půdy představuje „urban sprawl“ i další rizika. Patří k nim zvyšování nároků na dopravní obslužnost a infrastrukturu, škody na životním prostředí v okolí měst, nedostatek prostředků na obnovu existujícího bytového fondu a infrastruktury ve městech, nebezpečí, že se sídliště se stanou ghetty atp.

K základním předpokladům hospodářského rozvoje ve všech regionech patří mobilita a dostupnost. V dopravním provozu došlo v České republice v devadesátých letech

minulého století a na počátku tohoto století k výraznému přesunu dělby dopravní práce mezi jednotlivými druhy i typy dopravy. Posílila individuální doprava na úkor hromadné dopravy osob. Nárůst individuální dopravy vedl k hledání vhodného zlepšení této dopravy. Postupně jsou zaváděny integrované dopravní systémy, které v současnosti fungují na různé úrovni v téměř všech krajích ČR.

Ve stávajícím časoprostorovém uspořádání dopravy existují v České republice území, která mají do krajských měst časovou dostupnost s pomocí individuální automobilové dopravy delší než 1 hodinu. Jedná se zejména o pohraniční území. Právě v těchto odlehlejších oblastech dochází k poklesu obyvatel.

Strategické regionální plánování lze popsat jako proces aplikace regionální politiky do konkrétních podmínek jednotlivých regionů. K plánování svých cílů používá strategické rozvojové dokumenty.

Strategie regionálního rozvoje České republiky je základním dokumentem regionální politiky na úrovni státu. Na základě vládou schválené strategie regionálního rozvoje vypracovává Ministerstvo pro místní rozvoj návrh státního programu regionálního rozvoje. Státním programem regionálního rozvoje je střednědobý dokument, který stanoví zaměření podpory regionálního rozvoje pro jeden nebo společně pro více podporovaných regionů.

Zodpovědnost za regionální rozvoj mají v ČR především kraje. Koncepčním dokumentem na této úrovni je Strategie rozvoje kraje. V oblasti regionálního rozvoje se kompetence stále více přesouvají i na místní úroveň. Svazky obcí, ale i samotné obce, přebírají aktivitu při sestavování rozvojových strategií a připravují své koncepční dokumenty.

Územní plánování v ČR upravuje od 1. 1. 2007 zákon o územním plánování a stavebním řádu č.183/2006 Sb. v platném znění. Tento zákon stanovuje cíle a úkoly územního plánování. Hlavním cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území. Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví.

Na úrovni kraje, měst a obcí je klíčové, aby byly provázány dokumenty územního plánování a strategické rozvojové dokumenty. Tedy u kraje zásady územního rozvoje s programem rozvoje kraje, u měst a obcí územní plán se strategickým plánem. Pro strategický plán jsou určující a nezbytné limity území (zdrojem je územní dokumentace). Naproti tomu pro tvorbu územního plánu je nezbytné znát záměry využití území (zdrojem může být strategický plán).

Fondy EU jsou důležitým finančním nástrojem rozvoje regionů, měst a obcí a výrazně přispívají k budování partnerství mezi městy a venkovem.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura:

Abeceda fondů Evropské unie 2007–2013, MMR, Praha, 2008

Demek, J. a kol.: ČSSR – příroda, lidé hospodářství. Geografický ústav ČSAV Brno, 1977, 294 s.

Drucker, P.F (2004): *To nejdůležitější z Druckera v jednom svazku*. Management Press, Praha, 293 s.

Galvasová, Iva a kol., *Spolupráce obcí jako faktor*, Brno: Garep, 2007, 138 s.

Hampl, M. a kol.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Přírodovědecká fakulta UK Praha, 1996, 395 s.

Hampl, Martin: *Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext*, Karlova univerzita Praha, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha 2005, 147 s., ISBN 80-86746-02-X

Hampl, Martin: *Regionální diferenciaci současného socioekonomického vývoje v České republice*, Sociologický časopis, ročník 43, č.5, říjen 2007, s. 889 -910.

Hampl, Martin a kol. *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha: Univerzita Karlova, 1996. 394 s. ISBN 80-902154-2-4

Hampl, Martin a kol. *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. 328 s. ISBN 80-902686-6-8

Hušek, Zdeněk – Šusta, Marek – Půček, Milan a kol.: *Aplikace metody Balance Scorecard (BSC) ve veřejném sektoru*. NIS-PJ, Praha, 2006, 143 s.

Jackson, Jiřina: Urban sprawl. URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ – ROČNÍK V – ČÍSLO 6/2002

Kašparová, Ludmila a kol. *Rozvoj vesnice*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005. 109 s.

Lipská charta o udržitelných evropských městech. Urbanismus a územní rozvoj, 2007, roč. X, č. 4, s. 5-10. ISSN 1212-0855.

Malinovský, J. – Wokoun, R. a kol.: *Metody regionálního rozvoje pro potřeby strategického rozvoje regionů*, Program výzkumu a vývoje MMR ČR, projekt WA- 003-05-Z12. 2006

Národní strategický plán rozvoje venkova na období 2007–2013, Mze ČR Praha, duben 2006

Pápol, Tomáš – Pavlas, Miroslav (edit.): *Problémy mikroregionů při tvorbě společných dokumentů*. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2006. 81 s.

Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013, Mze ČR, VÚZe Praha, Praha květen 2007

- Program rozvoje kraje (PRK). Metodická příručka.* Praha: Agentura pro regionální rozvoj, 2000. 114 s.
- Půček, Milan – Goldová, Věra, Trezner, Jiří: *Udržitelný rozvoj, environmentální řízení a audit.* Mepco, s.r.o., Praha, 2007, 77 s. http://www.mepco.cz/projekt_vystup5.html
- Půček, Milan – Matochová, Jana a kol.: *Řízení rizik a financí.* Mepco, s.r.o., Praha, 2007, 85 s. http://www.mepco.cz/projekt_vystup3.html
- Půček, Milan – Trezner, Jiří – Třebický, Viktor – Kocourek, Stanislav a kol.: *Approach to environment. Case of Vsetín.* Město Vsetín, Vsetín, 2006, 71 s., <http://www.npj.cz>
- Regionální operační program NUTS II Severozápad, NUTS II Severovýchod, NUTS II Střední Čechy, NUTS II Jihozápad, NUTS II Jihovýchod, NUTS II Moravskoslezsko, NUTS II Střední Morava*
- Rozvoj venkova ve Středočeském kraji v letech 2000–2006,* ČSÚ Praha 2007 101s.
- Sekaninová, A. *Formy spolupráce obcí.* Brno: Masarykova univerzita (diplomová práce), 2005. s. 46–47
- Strategie regionální politiky České republiky.* MMR ČR, Praha 2006
- Rámcová pozice ČR k budoucnosti kohezní politiky EU,* MMR ČR, Praha 2008
- Strategie regionálního rozvoje České republiky,* MMR ČR, Praha, květen 2007
- Rozpočtový proces obcí a dobrovolných svazků obcí v Jihomoravském kraji.* Brno: Krajský úřad JMK, 2007. 13 s.
- Územní agenda Evropské unie.* Urbanismus a územní rozvoj, 2007, roč. X, č. 3, s. 5-11. ISSN 1212-0855.
- Wokoun, R. a kol.: *Regionální rozvoj a jeho management v České republice.* Vysoká škola ekonomická, Praha, 2007, 244 s.
- Wokoun, René – Malinovský, Jan – Damborský, Milan – Blažek, Jiří a kol.: *Regionální rozvoj, východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování.*
- Škrabal, Ivo – Nunvářová, Svatava – Novák, Josef – Třebický, Viktor: *Metodika zavádění managementu rozvoje mikroregionů.* Přerov 2006. 182 s.
- Zpráva 'Urban sprawl in Europe – the ignored challenge' (Rozrůstání městských aglomerací v Evropě – opomíjený problém), kterou 24.1.2006 v Kodani zveřejnila Evropská agentura pro životní prostředí (EEA).

Internetové adresy:

- www.mmr.cz – Ministerstvo pro místní rozvoj
- www.uur.cz – Ústav územního rozvoje
- www.czso.cz – Český statistický úřad
- <http://unstats.un.org/unsd/default.htm> – UN Statistics
- www.eea.europa.eu/cs – Evropská agentura pro životní prostředí
- www.mmr.cz/metodicky-pokyn-k-iprm – Metodický pokyn k Integrovanému plánu rozvoje města
- www.mmr.cz/metodicky-pokyn-k-iprm – Fondy evropské unie
- www.strukturalni-fondy.cz/regionalni-politika/nsrr – Národní strategický referenční rámec ČR 2007–2013

www.natur.cuni.cz – Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu, Ouředníček Martin

www.suburbanizace.cz – Urban sprawl, Ouředníček Martin

www.asb-portal.cz – Program pro obnovu městských aglomerací, Hnilička Pavel

www.env.cz – Co jsou „brownfields“?

<http://aktualne.centrum.cz> – Chcete stavět na zemědělské půdě? Prodraží se to. Havel Petr

INTEGROVANÉ DOPRAVNÍ SYSTÉMY

www.caovd.cz/Clenove.htm – Česká asociace organizátorů veřejné dopravy

www.ropid.cz – Pražská integrovaná doprava

www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/doprava/stredoceska-integrovaná-doprava – Středočeská integrovaná doprava

www.cd.cz – IDS ČB Českobudějovická integrovaná doprava

www.cd.cz – IDS TA Sezimovo Ústí – Planá nad Lužnicí

<http://idp.plzensky-kraj.cz> – Integrovaná doprava Plzeňska – IDP

www.idok.info – Integrovaná doprava Karlovarského kraje

www.kraj-lbc.cz – Koordinátor veřejné dopravy Libereckého kraje

www.korid.cz – Integrovaný dopravní systém Libereckého kraje – IDOL

www.cd.cz – JARIS – Jablonecký regionální integrovaný dopravní systém

www.cd.cz – IDS VYDIS – Východočeský dopravní integrovaný systém

www.oredo.cz – Organizátor regionální dopravy Královéhradeckého kraje

www.oredo.cz – Integrovaná regionální doprava Královéhradeckého kraje

www.veolia-transport.cz – Integrovaný dopravní systém Pardubického kraje

www.idsjmk.cz – Integrovaný dopravní systém Jihomoravského kraje

www.kr-olomoucky.cz – Integrovaný dopravní systém Olomouckého kraje IDSOK

www.koved.cz – Koordinátor veřejné dopravy Zlínského kraje

www.kodis.cz – Integrovaný dopravní systém Moravskoslezského kraje ODIS

Autor: Ludmila Kašparová, Milan Půček a kolektiv

Název: Kohezní politika: Osídlení v České republice
Partnerství měst a venkova

Vydavatel: Ministerstvo pro místní rozvoj
Národní orgán pro koordinaci
Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1

Ústav územního rozvoje
Jakubské náměstí 3, 601 00 Brno

Redakce: Lubor Fridrich

Tisk: Grafex – Agency, s.r.o.
Výstavní 17, 603 00 Brno

Náklad: 500 ks

Vydání: První

Rok vydání: 2009

Neprodejná publikace
ISBN 978-80-903928-7-8

